

הישיבה המאתיים-ארבעים-ושש של הכנסת העשירית

יום שלישי, ט' בכסליו התשמ"ד (15 בנובמבר 1983)

ירושלים, הכנסת, שעה 16:02

א. מסמכים שהונחו על שולחן הכנסת

החשמ"ד — 1983, לקריאה שנייה ולקריאה שלישית, שהחזירה ועדת החוקה, חוק ומשפט.

עוד הונחה 'על שולחן הכנסת הודעת שר הבריאות בעקבות מסקנות בדבר מקום אלטרנטיבי למכירת תחליף לסם — אדולן, תודה.

היו"ר מ' כהן-אבידב:
תודה למזכיר הכנסת.

היו"ר מ' כהן-אבידב:

בעזרת ה' אני מתכבד לפתוח את ישיבת הכנסת. הודעה למזכיר הכנסת.

מזכיר הכנסת ש' יעקבסון:
ברשות היושב-ראש, הנני מתכבד להודיע, כי הונחה היום על שולחן הכנסת הצעת חוק המקרקעין (תיקון מס' 9).

ב. שאלות ותשובות

2. 460, ובכלל זה גננות.

3. 70 מורים, מהם 60 בוגרי סמינר שטרם סיימו את חובותיהם להסמכה ו-10 סטודנטים העומדים לקראת סיום לימודיהם באוניברסיטה.

4. מחסור במורים, וחוסר רצון של מורים בוגרי סמינר בצפון לשרת בנגב, על אף התמריצים.

5. הישגים סבירים, כמקובל במוסדות החינוך במדינה. למעלה מ-40% מהניגשים לבחינות בגרות עמדו בהן בהצלחה.

היו"ר מ' כהן-אבידב:
רשות לשאלה נוספת לחברת הכנסת שושנה ארכלי-אלמולינו.

שושנה ארכלי-אלמולינו (המערך):
האם משרד החינוך והתרבות עושה מאמצים להכשיר מורים בקרב הבדואים, כגלל אותם קשיים שהצבעת עליהם, שקשה להשיג מורים מאזורים אחרים שיבואו ללמד בבתי-הספר במגזר הבדואי?

סגנית שר החינוך והתרבות מ' גלוריה-עספה:
נעשים מאמצים, אבל יש קשיים, שאולי לא כדאי לפרטם עכשיו. נעשים מאמצים, עם הבטחה לתמריצים. אני מקווה שכשנים הבאות זה יהיה קל יותר.

היו"ר מ' כהן-אבידב:
תודה רבה לסגנית שר החינוך והתרבות.

היו"ר מ' כהן-אבידב:

נעבור עתה לסעיף הבא בסדר-היום: שאלות ותשובות. שאלתא לסגנית שר החינוך והתרבות.

3173. המצב החמור בבתי-הספר היסודיים לבדואים בנגב חברת הכנסת ש' ארכלי-אלמולינו שאלה את שר החינוך ביום ל' בחשוון התשמ"ד (6 בנובמבר 1983):

בעיתון "הארץ" פורסם שמצב חמור שורר בבתי-הספר היסודיים לבדואים בנגב. ככמה בתי-ספר התקבלו לעבודה מורים בלי תעודת הסמכה ואפילו בלי תעודת בגרות.

ברצוני לשאול את כבוד השר:

1. האם הפרסום בעיתון תואם את המציאות?
2. כמה מורים מלמדים בבתי-הספר היסודיים של הבדואים בנגב?
3. כמה מהם היו בלי תעודת הסמכה?
4. מה היו הסיבות לכך שהתקבלו מורים בלי הסמכה?
5. מה היו הישגי התלמידים בבתי-הספר של הבדואים בנגב בשנת הלימודים התשמ"ג?

סגנית שר החינוך והתרבות מ' גלוריה-עספה:
1. לא. הכתב בדק את העובדות בשטח והשתכנע, ותפורסם כתבת תגובה לכך.

ג. הצעה לסדר-היום "נוער 83"

היו"ר מ' כהן-אבידב:
רצה לברך את סגנית שר החינוך והתרבות להולדת נכדה הבכור. אין לנו הרבה הזדמנויות לחלק ברכות, אבל אני עושה את זה בחפץ לב.

היו"ר מ' כהן-אבידב:
גם אני מצטרף לאיחולים ולברכות.

היו"ר מ' כהן-אבידב:
חברי הכנסת, אנו ניגשים להצעות לסדר-היום. אני מזמין את חברת הכנסת אורה נמיר להביא את הצעתה לסדר-היום מס' 2608: "נוער 83".

אורה נמיר (המערך):
ארוני היושב-ראש, ברשותך וברשות חברי הכנסת אני

חברי הכנסת, בקונפליקט הנורא, המלווה כל נער המתחבר בעלון של מלחמות שאיש אינו רואה עדיין את סופן; באווירה שצעירים מלווים לעולם את חבריהם לספסל הלימודים, של בחייקבורות צבאיים ההולכים וגדלים, של הקונפליקט הבלתי-רפוסק על מוסריותו של מלחמות, על קדושת חיי אדם — במציאות זו שנכפתה עלינו מאז הוקמה המדינה, איננו רשאים לעבור לסדרהיום על דיוקן שאינו מחמיא לנוער הישראלי.

רבותי חברי הכנסת, לא אצטרף לקהל המקטרגים על הנוער הישראלי, גילויי ההססנות, הפקפוק, המצוקה הנפשית והתהווה, שהיו בקרב חיילינו דווקא במלחמה האחרונה, אך לא רק בה. ייתכן שאינו תואמות את כלליו של שירות צבאי הבנוי על ציות ומילוי פקודות, על שימוש מועז בחשיכה — גם בנורמה הישראלית המיוחדת של "אחריי". אך אין ספק, שהתנהגות זו מייחדת את החייל הישראלי מכל חייל אחר, זהו חייל חושב, רגיש, מתלבט, שאינו מסוגל לציית אוטומטית לכל כללי המלחמה.

חברי הכנסת, לנוער זה אנו חייבים הרבה יותר מאשר אנו מעניינים לו. מעבר להורים, למורים, למתנגדים ולתנועות הנוער, חייבים אנו להקדיש יותר מחשבה ולהתייחס אחרת לכל אותם נושאים המטרידים את הנוער בין כותלי בתי-הספר התיכוניים ומחוצה להם; במיוחד לאותם נושאים הנדחקים על-ידיו ואולי גם במקרה, לקרן זווית.

שום מדינה אינה חייבת לצעירה את חוב החיים — כפי שאנו חבים להם. הגיעה העת, רבותי חברי הכנסת, שנתעניין קצת יותר כמה שחושב הדור הצעיר עלינו. בחיקויי את עולמנו הערכי והחומרי נקשים לו, נשוחח אתו, מוזמן, רבותי חברי הכנסת, אם התבוננו אנו עצמנו במראה ולא הקדמנו וישאלנו מה קרה לנו. האם דימינו לעצמנו, שהסחף הקולקל אחר כסף קל לא יעבור בתורשה? האם האמנו שבחומרות, בנהייה אחר תרבות הווירא, בסמים הקלים, במתירנות בלא הצבת אתגרים ערכיים, כאשר היחיד והאחרון שבהם נשאר השירות בצ"ל, לא יידבקו לבגני והכנות? על אכזריות וחוסר מוסריות שקיימות בכל מלחמה; גם אם מטרתה נראית מוצדקת, על כך לא ניתן להתנער.

חברי הכנסת, אין מרינה שעתידה תלוי במידה כה רבה בצעירה כמדינת ישראל. אם במדינות אחרות אפשר לעבור לסדרהיום כשמשטרה מדווחת, לדוגמה, שבעיר כתל-אביב מתוך 267 מואשמים בשימוש בסמים, 197 הם קטינים, מהם 85% תלמידי בתי-ספר, אצלנו אין לעבור על כך לסדרהיום ולחפש את האשם במשטרה. לא המשטרה ולא הצבא אחראים לחינוכו של הדור הצעיר הגדל כאן. משהו מעוות מתחולל לנגד עינינו: אטימות, חוסר רצון להקשיב והתחמקות מניסיון התמודדות עם נושא סבוך ומורכב.

לכן חשוב, אדוני היושב-ראש, כי הכנסת תקדיש מעט מזמנה להחלפת דעות, לחשיבה בקול רם, שמה שגיננו ביועצין או בהיסח הדעת כשכחנו בדרך הקלה והעלמנו עין מן המטריד את הנוער הישראלי.

נוער 83, שרגישותו לצדק חברתי מצומצמת: ששנאתו לאוכלוסייה הערבית שעליה חל חוק ישראל — שלא כיוזמתה — הולכת וגדלה; שנהייתו אחר הכסף הופכת לערך מרכזי; שיועד מעט מדי מדוע באנו לכאן — נערז זה הוא שלנו, הוא יקבע מחר את עתידנו. נוער זה ראוי לאוזן קשובה ולשיחות גלויות לב עם הקובעים למענו את דרכי חייו.

מהסיבות הללו ומסיבות רבות אחרות אבקש, אדוני היושב-ראש, לקיים דיון בנושא זה במליאת הכנסת.

אודה נמיר (המערך):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, בחודשים ספטמבר ואוקטובר שעברו התפרסמו בעיתון "מעריב" שמונה כתבות ענק בנושא "נוער 83". שני עיתונאים, נורית דברת ועמנואל רוזן, סקרו במשך חודשים רבים את הארץ לאורכה ולרוחבה ושוחחו עם מאות בני-נוער בבתי-ספר עיוניים, מקצועיים ואקסטריניים, בעשרות יישובים, בערים, בערי פיתוח, בקיבוצים ובמושבים.

קראתי את הכתבות כולן, על סרטים, כחולים, על פוקר וידא, על פוקר מין, על גניבת משחקים כנורמה, על זיוף אישורים רפואיים, על היחסים המנוכרים שבין בני ערי הפיתוח לבני הקיבוצים ובין בני המושבים לבני הקיבוצים; על "בעיית הערבים", המחממת את האווירה ומוציאה התלמידים מאדישותם הפוליטית; על נוער דתי מול פיתוח העיר; על גיל המשחשמים בסמים החולק ודור; על הבורות, על ה"הורקים", על פחד ועל דעות קדומות; על משוטטים בלי כתובת, על פנקסי שקים ועל כרטיסי כספומט, על הכול מכול בכול.

אודה, רבותי חברי הכנסת, כי הדברים לא היו זרים לי. להוציא את ממדי התחכום של הבנקים, שהגנו את המדינה כולה וחרדו בשטיפת המוח גם אל גילאי ה-16, לי אישית היו הנושאים מוכרים. חוסר תגובתי לאותן כתבות דומני כי נדבקתי, רבותי חברי הכנסת, במחלת האדישות האוכלת כל חלקה טובה, המשלימה עם אורח חיים גם אם יש בו מידה גדושה של שלילה ושל סכנה, ואז באה קריאתם האמיצה, המחוצפת קמפא, של שני כתבים נפגעים ונעלבים, על שאיש מאנשי הציבור לא טרח להגיב על דברים חמורים שהועלו עליהם על הכתב והוצגו בפני הציבור הרחב, על נוער אחר, אולי אחר מאוד.

נפגשונו, רבותי חברי הכנסת, לשיחה ארוכה, הצעיר שבין השניים — והוא צעיר מאוד — עדיין מוכה הלם מהמפגש בין המציאות לתום לבו, הם חזרו מסטוריהם ומשיחותיהם המומים מהבורות, מהיחס המזלזל למורים, ובמיוחד לאלה המנסים להתנהג כמותם; מחוסר ההערכה למורים ולבית-הספר; מההתייחסות לבית-הספר כאל מכשיר להכנה לבחירות הבגרות בלבד; מהעובדה שעל המלחמה המתנהלת בלבנון זה למעלה משנה שוחחו במסגרת הלימודים במשך כל אותה תקופה שעה, ובמקרה הטוב — שעה וחצי.

הם סיפרו על גנבת שאלוני בחינות, שהפכה במקומות מסוימים לנומרה שגאים בה; על ההתייחסות לערבים "שאי-אפשר לוותר עליהם", כי "הם מביאים תועלת: הם מנקי רחובות, פועלי בניין, מלצרים"; "אם יוצאו מהערבים, המדינה תתמוטט, כי הם עושים פה את כל העבודות השחורות"; "יביתניים הם מתרבים וזה לרעתנו. צריך לשים עליהם עין, הם הולכים לאשף".

בקריית-מלאכי, בבאר-שבע, בטבריה, בבית-שאן, בתיכון-חדש, בהרצליה, במישלב, באנקורי, ביפו ג', בחולון, בבתיים, ביהוד, באלת, בקריית-שמנה, בחדרה — דיברו בצורה דומה, אם כי לא תמיד דומה.

רבותי חברי הכנסת, מה שעובר על נוער ישראל דומה מאוד ואולי אף זהה לקורה את בני גילם במדינות רבות בעולם: ניסוף המוסכם, ולזול בכל שהיה מקובל בעבר, מרידה כנורמות שהחברה קבעה אותן כערכיות וכמוסריות, וחיפוש אחר השונה והחדש. אך ישראל לא התקיים אם היא חתיה ככל העמים, והנוער הגדל כחוכה לא יחיה בה אם לא ימשיך להיות אחר.

היו"ר מ' כהן-אביב:

תודה לחברת הכנסת אורה נמיר. אני מזמין את סגנית שר החינוך והתרבות להשיב על ההצעה לסדר-היום.

סגנית שר החינוך והתרבות מ' גלזר-תעסה:

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, ראשית, תודה על הבקשה. שמענו מחברת הכנסת אורה נמיר את התיאור של נוער 83. אני חושבת שהשם הוא שם, אבל הנוער הוא נוער לא רק של 83. אנתנו יכולים לראות את השניו ואת ההבדלים בגישה להשקפה עולם, להפיסת עולם, הרבה יותר לפני 83. עכשיו, אני חושבת, אלה התוצאות הו המציאות שמכה על פני כולנו, כי לפעמים חשבנו שזה יישאר מתחת לפני השטח, אבל לאמיתו של דבר הנכסים עלו והפכו להיות לצמחים, אני מקווה שהם אינם גדולים.

אני מוכרחה להסכים עם חלק גדול של התיאור. קראתי את הכתוב העצובות והמעצבות. גם שוחחתי עם מחנכים, עם מורים שמנסים להתמודד עם הבעיה הזאת. אני חושבת שהבעיה היא של כולנו. אבל אני מוכרחה לומר, בטרם אקרא מן הכתב, שהתפלאתי על חברת הכנסת אורה נמיר, שלא הזכירה מדוע לא יצאנו נגד כל מיני דברים של החברה הבוגרת. כי, לדעתי, הנוער הוא כבואה של עצמנו. מה שאנחנו זורעים — הקציר גם הוא שלנו. אני חושבת שהאשמה הגדולה ביותר היא של כולנו ובתוכנו. הנוער רק מתרגם את תפיסת העולם של המבוגרים. בעצם, העובדה שהייתי מציינת: הגנע הזה פושה בכל שדרות הנוער, מן העיר ומן הכפר, מן הקיבוץ ומן המושב, מן העשירים ומן העניים, משכונות המצוקה והמשכונות המבוססות. זה אומר שזה תרגום של פני החברה הבוגרת.

בדרך כלל אני יושבת בכנסת. לא שמעתי שהיה דיון על התבטאויות של אנשים, שלפי דעת כולנו הם מן הרובד העליון של החברה. מדוע לא סערו הרוחות כשאישרו גדול, שאני כולי הערכה אליו, גם אם אינני מסכימה אתו, יצא בשני משפטים קשים מאוד: האחד — "טרור נגד טרור", והאחר — "מדינה יהודית-נאצית"? אינני מוכירה את שמו.

אמנון רובינשטיין (שינוי — מפלגת המרכז):
מותר להזכיר את שמו.

סגנית שר החינוך והתרבות מ' גלזר-תעסה:
אינני רוצה. כולנו יודעים.

אמנון רובינשטיין (שינוי — מפלגת המרכז):
יש כאלה שאינם יודעים. אני יודע במי מדובר. אבל גברתי סגנית השר, יצאו נגדו הרבה מאוד אנשים, בכללם חברי כנסת, וגם עובד הנאמן.

אהרן נחמיאס (המערך):
אני עצמי דיברתי על כך מעל במת הכנסת.

היו"ר מ' כהן-אביב:

חברי הכנסת, זכותו של הנואם שלא להזכיר שם. אם הוא עומד על כך, ולא צריך לחייב אותו.

אמנון רובינשטיין (שינוי — מפלגת המרכז):
לא דיברתי על השם. רק הערתי שגינתו, חברי כנסת רבים, מהאופוזיציה ומהקואליציה. גם מעל הדוכן הזה וגם מחוצה לו, את ההתבטאויות המופקרות האלה. אין זה נכון שהן עברו בלא תגובה ציבורית.

סגנית שר החינוך והתרבות מ' גלזר-תעסה:
אני מקבלת את ההערה. אבל אני חושבת שכשאישרו אומר מה שהוא אמר, התגובה היתה צריכה להיות פי אלף

מכפי שהיתה. ואזכיר עוד כמה תופעות. כמה חברי הכנסת גינו את הדברים. אני חושבת שהיינו צריכים לעשות משהו מוחשי הרבה יותר כדי שהציבור ידע לפחות שאנחנו מגיבים בצורה קשה. חברי כנסת אמרו שהם חולקים על דעתו ומגנים אותו. אין די בכך. שתי האמירות האלה הן קשות, והן קשות עוד יותר מפני שנאמרו על-ידי אדם מבוגר ואיש רוח.

שנית, אינני יודעת אם היתה תגובה בעוצמה מספיקה, של חברי כנסת מהאופוזיציה ומהקואליציה, כקשר לתופעה של "יש גבול". לא די לבחוב מאמרים, לא די לומר משפט אחד או שניים. לא ייזכר שאנחנו, המבוגרים, ועוד יותר מכך, נבחרו הציבור, איננו מביעים התנגדות וסלידה מהתבטאויות כאלה, ממעשים כאלה ומהתארגנויות כאלה, ועוד מזכירים את אלה שמסריים פקודה כפי שמזכירים את מקבלי פרס וכל. לא נתקן בנוער דבר, אם אנו, מכל האגפים, לא נתקן את דרכינו.

אני רוצה לסיים חלק מהתגובה שבעל-פה ולומר: מה שחבר לנו היום זה קצת נשמה. אנחנו נשאנו "נפש כל חי", אבל בלי כל נשמה. מסתכלים יותר על הצד התומך, הכלכלי, על מה שכדאי, על התכלית, ומוניחים דברים יותר משמעותיים וחשובים.

חברת הכנסת אורה נמיר הזכירה את העיתונות. אחמול או שלושם היה בעיתון "מעריב" תיאור של חבר קיבוץ בסביבות ירושלים, כנראה, לפי השם. הוא ערך סקר על שני קיבוצים בני אותו גיל, שיש בהם אותו חתך. חברי קיבוץ אחד הם מאושרים, חברי קיבוץ שני אינם מאושרים. בקיבוץ אחד פתרו את כל הבעיות הכלכליות ואולי מעבר לזה, ובקיבוץ השני עדיין יש ערכים מעבר לעניינים הכלכליים.

אמנון לין (המערך):
ומי הם המרוצים?

סגנית שר החינוך והתרבות מ' גלזר-תעסה:
אלה שעדיין קשה להם, אלה שעדיין מתלבטים, אלה שעדיין לא פתרו את כל הבעיות הכלכליות, הם המאושרים. להם יש גרעיני נחיל. הם מוכנים לאמץ מושבים, הם מוכנים לעשות כל מיני דברים. הקיבוץ השני כבר הגיע אל מי מנוחות. לדעתי, הגיע אל מי מנוחות — "ישמן ישרון".

היו"ר מ' כהן-אביב:
הגיע אל המנוחה והנחלה.

סגנית שר החינוך והתרבות מ' גלזר-תעסה:
הוא הגיע אל המנוחה, אבל לא אל הנחלה. זאת דעתי.

לכן, אני חושבת, שאנחנו, המבוגרים, הורים, אמהות, מחנכים, מכל האגפים, בעלי כל השקפות העולם, חייבים לערוך בדיקת אצל עצמנו, ואז ממילא תהיה לזה השלכה על הנוער.

אשר למשרד החינוך — הוא חלק מן החברה. כמה שהוא יעשה, הוא לא יוכל לקצור את התוצאות אם החברה הבוגרת מכל האגפים לא תתאים לעניין הזה. אם אנחנו מחנכים את הנוער לדבר מסוים, ולאחר מכן הוא יוצא לרחוב ורואה את כל החוברה, החל בלוחות המודעות וכלה במקומות אחרים — מה לנו כי נלן עליו? הרי אין לנו מה לומר לו כלל.

אני דיברתי פעם כמונו עם אחד מחברי הכנסת, חבר הכנסת מחמד ותד. שאלתי אותו: איך חשבת הערבית? האם היא עדיין שומרת על ערכיה המסורתיים, של דרך הארץ, של מתן כבוד למבוגר? הוא ענה: אנחנו משתדלים, ואני רוצה לומר לכם, שכאשר אני הולכת למגור הערבי, נוח לי

חוברת ה', ישיבה רמ"ו
— הצעה לסדר-היום —

הוא יכול היה להגיד שזה קתרסיס, אבל בוודאי לא צריך היה להוסיף, שסגנית השר אולי אינה יודעת פרק בפסיכולוגיה, שזה קתרסיס. זו נימת הדיבור שעוברת אחר כך לנוער, והוא אומר: אם סגנית השר אינה יודעת, בוודאי גם המורים אינם יודעים מה זה קתרסיס.

עורך העיתון "סימן קריאה" כותב: הצרה שהספרות הטובה לפעמים נופלת לידי אנשים כמו ז'ק ופרופסור סימונסון ולכן זוהי התוצאה. בעיניי, הם כמוזכר אינם מבינים בספרות. אל-אלוהים, איך אדם יכול להתבטא כך?

לכן, כל מה שאמרה חברת הכנסת אורה נמיר מקובל עלי, אבל האבנים והכליטראות צריכות להיות מכווננים אלינו, חברת הכנסת אורה נמיר, לא אל הנוער.

אורה נמיר (המעריך):

כנראה לא שמעת אותי. אני דיברתי על משרד החינוך? במקרה הזה, לא.

סגנית שר החינוך והתרבות מ' גלזר-תעסה:
משרד החינוך זה כולנו, כולנו ביחד.

אני ניסיתי תמיד לחנך וללמד, שהחשובה מכול היא הדוגמה האישית, "נאה דורש — נאה מקיים". והכנסת, כפי שהיא מצטיירת, הדיבורים, התפקוד, הכבוד איש אל רעהו — כל זה הוא כבואה. אני בכל אופן, מתוך היכרות, לא דרך כתבות ולא דרך שיחות בדיון אלא מתוך הסתכלות ישירות בעיני הילדים, אומרת: יש לנו נוער טוב. האיים האלה שנמצאים בתוכו, הלוואי שהמים יכסו אותם, ואז יהיה הנוער כסדר גמור, והאמת תנצח ותצמח מן הארץ, וגם הם יבואו לדרכי הטובה.

מישהו הזכיר כאן את הנוער הדתי. אני יכולה לומר דברים רבים על הנוער הדתי, אם כי יש אנשים שאינם מקבלים זאת. לא יעזור להם דבר. עובדה היא, שכנושא סמים, הפריצות וכל הדברים השליילים, כשעושים סטטיסטיקה — האחוז של השליילים מהנוער החילוני הוא הרבה יותר גדול מן האחוז בחינוך הדתי. זו עובדה שאין עליה עוררין, אם כי יש עליה מקטרגים.

אדוני היושב-ראש, אשר להערה שלך, כאשר אני מרבת על הנוער, אינני מכדילה בין נוער ספרדי לבין נוער אשכנזי. בשבילי זה נוער יהודי, ואיני מבחינה כלל. נכון שבמשפחות הספרדיות הדתיות, ואני מדגישה הדתיות, עדיין מקפידים על דרך ארץ, על כבוד ועל ערכים חברתיים.

ביקרתי במקום אחד בשומרון. קיוויתי ששם יהיה משהו שונה. חדש. נכנסתי לכיתות, והנה הילדים המשיכו לדבר, המורה המשיכה לדבר. אפילו אם דוור היה בא כדי למסור מכתב, היו צריכים לפנות אליו. אלי לא פנו כלל. ואינני מציינת זאת מפני שאני סגנית שר, אבל אורח נכנס לכיתה, את קמה, את אומרת: בבקשה. לא היה דבר כזה. אנחנו עוד נשלם על כך טבין ותקליין. ילדים במגזר מסוים יושבים יחפים על החלונות, וכך הם לומדים. טוב להם כך, אז ימשיכו.

לכן, אם אנחנו רוצים שידוד מערכות יסודי, עלינו ללכת מהדברים הקלים אל הדברים הכבדים.

אורה נמיר (המעריך):

אבל מה את מציעה?

היו"ר מ' כהן-אביב:

גברתי סגנית השר, מה הצעתך?

לדבר אתם, הם מקבלים את הדברים בהבנה רבה יותר מאשר מקבלם המגזר היהודי. אני יודעת שיש לי דימוי בציבור, כאילו אני נגד חופש הדיבור, נגד חופש המצפון, נגד וגנר.

היו"ר מ' כהן-אביב:

גברתי סגנית השר, יורשה לי להעיר: מדוע לא תלכי למגזר הספרדי האמיתי והנורתי? למה את מרבת רק על המגזר הערבי? האם המגזר הספרדי הזה אינו נוהג כך? הוא נוהג בדיוק אותו דבר. זאת תרבות המזרח. אני מצטער על כך שהייתי צריך להעיר לך זאת, אבל יש גם מגזר ספרדי ששומר על המסורת, על הכבוד, על היחס להורים, על כבוד לכולם.

סגנית שר החינוך והתרבות מ' גלזר-תעסה:

אדוני סגן יושב-ראש הכנסת, אני יודעת למה הערת לי. אני אומרת את דעתי.

שמואל הלפרט (אגודת ישראל):

למה היית צריכה להרחיק עד המגזר הערבי? לא יכולת להביא דוגמאות מהציבור הדתי?

סגנית שר החינוך והתרבות מ' גלזר-תעסה:

אם תמתינו דקה, אוכל להמשיך בדברי. היה לי עניין לדבר על המגזר הערבי, אבל עדיין לא סיימתי את דברי.

היו"ר מ' כהן-אביב:

אני אגן עליך. אני מצטער על כל ההתפרצויות, ואני מקשש מכל חברי הכנסת, לאפשר לסגנית השר להמשיך בדבריה ולהקשיב.

סגנית שר החינוך והתרבות מ' גלזר-תעסה:

אין דבר, אני יודעת שאני תמיד מרגיזה, אבל מילא.

אני רוצה לומר גלויות: לא היתה ממשלה שנתנה חופש ביטוי וחופש התבטאות כמו הממשלה הזאת.

מרדכי גור (המעריך):

באתם, מעולם.

סגנית שר החינוך והתרבות מ' גלזר-תעסה:

ולמרות הכול, לא היתה במדינת ישראל ממשלה שהותקפה על סתימת פיות, על אימתן חופש ביטוי, כמו הממשלה הזאת. השקף מונח בתוכנו, אין אומץ לב. מאיר פעיל אמר — אולי מפני שאינו יושב בכנסת, אבל הוא אדם ישר — שהוא יכול לציין שדווקא במשטר זה ובעת כהונתה של ממשלה זו הוא קיבל את חופש הביטוי הגדול ביותר שהיה לו. כך הוא כתב. אם הוא אומר כך, בשבילי הוא אסמכתא.

מרדכי גור (המעריך):

על אותו משקל של מה שהיה קודם, אפשר לשאול: דווקא ממאיר פעיל את צריכה להביא דוגמא?

סגנית שר החינוך והתרבות מ' גלזר-תעסה:

הוא אסמכתא בשבילי, כי הוא מקצה מסוים.

מרדכי גור (המעריך):

לא אכפת לי. אבל למה את צריכה ללכת דווקא אליו?

סגנית שר החינוך והתרבות מ' גלזר-תעסה:

כי הוא, כפי שאמרת, מקצה מסוים. אני פשוט נותנת דוגמה של אמות המידה. מתקפים את הממשלה על סתימת פיות. אבל אני אומרת, שכבר יש חופש שיטורי, לא רק חופש ביטוי. נותנים, אבל למרות הכול אין די, דורשים עוד ועוד.

יושב כאן חבר כנסת נחמד מאוד שאמר, שהאמנות היא קתרסיס, והוסיף — שאני אולי אני יודעת מה פירוש המלה.

אמנון רובינשטיין (שינוי — מפלגת המרכז):
אדוני היושב-ראש, בהאשמה שהטילה על הכנסת או על חברי כנסת אלמונים התבססה סגנית השר על כך שהם לא הגיבו לדברים קיצוניים שנשמעו מהמחנה השולי והדריקלי האומר — ואני אומר זאת במפורש — דברים מופקרים ומטיח האשמות שווא במדינת ישראל. בעצם זו היתה ההאשמה שלה.

ראשית, אני רוצה לומר לה שההאשמה זו אינה נכונה עובדתית. חברי כנסת, אף שאין זה תפקידם — — —

סגנית שר החינוך והתרבות מ' גלזר-תעסה:
הכנסת צריכה להיות נסערת מדברים כאלה, ולא שחבר כנסת נכבד יאמר כמה משפטים בכנסת וכזה וסיים.

אמנון רובינשטיין (שינוי — מפלגת המרכז):
הציעי את לקיים דיון במליאה, דרך אגב, אינני חושב, גברתי סגנית השר, שתפקידה של הכנסת לקיים דיונים קבועים במליאה על כל דבר הבל שמישהו מחוץ לכנסת מפליט. אבל אם את מדברת על אותן אמרות של הפרופסור לייכוביץ — ואני כן אזכיר את שמו, משום שהדבר איננו סודי ואינני רוצה לדבר בלשון רמזים והכללה נגד אנשי רוח — נשמעו נגדו דברים חמורים ונוקבים, ואותם בדרי הבל שהוא השמיע בעניין המדינה היהודית-הנאצית והחברה היהודית-הנאצית, אם הם ראויים לתגובה בכלל, יקיבלו את התגובה שלה הם ראויים. מה לזה ולכנסת? מה לזה ולתפקידם של נבחרים-ציבור?

לעומת זאת, גברתי סגנית השר, כאשר הושמעו מעל דוכן זה, ועליידי חברי כנסת נכבדים, דברים חמורים מאוד — והושמעו דברים שהם עלילה, שהם הכפשת שמן של תנועות ציוניות מפוארות — לא שמענו שהתגייס נגדם. כאשר שר הביטחון האשים את האופוזיציה, המייצגת כאן על כל שלוחותיה כמחצית העם, ואמר שהוא גיס חמישי, לא שמענו את המחאה שלך.

סגנית שר החינוך והתרבות מ' גלזר-תעסה:
— — — זה לא נכון.

אמנון רובינשטיין (שינוי — מפלגת המרכז):
וכאשר הרמטכ"ל לשעבר רפול ניבל את פיו והשמיע דברים חמורים מאין כמותם, גם נגד חברי הכנסת כאן, לא אמרת דבר, ולא אמרת דבר כשהוא קרא לערבים "ג'וקים מסוממים".

עקיבא טף (הליכוד):

סגנית שר החינוך והתרבות מ' גלזר-תעסה:

אמנון רובינשטיין (שינוי — מפלגת המרכז):
האסימטריה ביני לביןך היא, זו: את הסרכנות לשירות בצה"ל ואת הדברים של הפרופסור לייכוביץ ושל קבוצות אחרות — אם את רוצה קטלוג שלהם, אתן לך — אני מגנה בכל לשון של גינוי, אף שדברים אלה אינם מושמעים בבית הזה; אבל לעומת זאת, את וחלק מחברייך, לא כולם, ממלאים את פיהם מים כאשר נאמרים כאן דברים הפוגעים באושריות הדמוקרטיה הישראלית.

העניין השני שבגללו ביקשתי את רשות הדיבור, אף שאני מסכים לדברים שאמרה חברת הכנסת אורה נמיר, הוא זה: כאן הוטחה האשמה בלתי רגילה בנוער החילוני, או ליתר דיוק: בנוער החילוני שאיננו ערבי ואיננו ספרדי, ולכן אין שום בסיס בעובדות.

סגנית שר החינוך והתרבות מ' גלזר-תעסה:
אני מציעה להעביר את הנושא לדיון בוועדת החינוך והתרבות, דיון יסודי שאולי יביא לתוצאות.

היו"ר מ' כהן-אבידב:
תודה. חבר הכנסת רובינשטיין, הצעת סגנית השר היא להעביר את הנושא לוועדת החינוך והתרבות. האם אינך מסתפק בכך?

אמנון רובינשטיין (שינוי — מפלגת המרכז):
לא, אני אבקש לקיים דיון במליאה.

היו"ר מ' כהן-אבידב:
אינך יכול, רק המציע יכול לעשות זאת.

אמנון רובינשטיין (שינוי — מפלגת המרכז):
אם כך, אני אבקש להסיר את ההצעה מסדר-היום.

היו"ר מ' כהן-אבידב:
בבקשה, זו זכותך.

אמנון רובינשטיין (שינוי — מפלגת המרכז):
אני מבקש להסיר את הצעתה של חברת הכנסת אורה נמיר מסדר-היום: לא משום שאני חולק עליה, אלא כדי להביע את מחאתי על הדברים שאמרה סגנית השר — ובהזדמנות זו גם אני מצטרף לאיחולי "מזל טוב" להולדת הנכד.

אני רוצה להביע את מחאתי, בעיקר על שני דברים שאמרה סגנית השר. קודם כול, היא הטיחה בכנסת את האשמה לאותה הידרדרות מוסרית והפקרות בנוער: כך, בכנסת, היא הדגישה: בכנסת. אני רואה בהאשמה זו לא רק דבר חסר ביסוס עובדתי אלא אף דבר מסוכן מאין כמותו. לדעתי, הספורט הלאומי הזה של הטחת רפש בכנסת, בבית הנבחרים, שבו עוסקים, לדאבוני הרב, גם חלק מחבריינו, הוא דבר מסוכן מאין כמותו לעתיד הדמוקרטיה הישראלית. אבל, אני רוצה להדגיש שגם הדברים שאמרה סגנית השר אין להם בסיס עובדתי. על מה היא בעצם ביססה את ההאשמה החמורה?

היו"ר מ' כהן-אבידב:
חבר הכנסת רובינשטיין, הרשה לי להעיר לך, הקשבתי קשב רב לנאומה של סגנית השר, ולא שמעתי על רפש או על משהו שהטילה בכנסת.

אמנון רובינשטיין (שינוי — מפלגת המרכז):
לא, האשמה.

היו"ר מ' כהן-אבידב:
היא העירה הערות מסרימות, אבל צריך לדייק. לומר שהטילה רפש בכנסת — — —

אמנון רובינשטיין (שינוי — מפלגת המרכז):
היא לא הטילה רפש בכנסת, היא הטילה האשמה בכנסת.

עקיבא טף (הליכוד):
זה תקדים מוזר מאוד, שיושב-ראש יעיר לנואם.

סגנית שר החינוך והתרבות מ' גלזר-תעסה:

אמנון רובינשטיין (שינוי — מפלגת המרכז):
היא הטילה האשמות בכנסת, ואקרא את הקטעים מהפרוטוקול ברגע שיגיעו לידי.

היו"ר מ' כהן-אבידב:
ליושב-ראש מותר להעיר, ואם יש טענות לחבר הכנסת, נוף, הוא יכול לפנות בהערות לוועדת הכנסת.

שמואל הלפרט (אגודת ישראל):
— — — שאיננו דתי.

סגנית שר החינוך והתרבות מ' גלזר-תעסה:
על מה אתה מדבר?

אמנון רובינשטיין (שינוי — מפלגת המרכז):
זו הסטיסטיקה הנכונה. את דוברת על אלה שנותרו במערכת החינוך. לא דוברת על אלה שנפלטו ממנה. אבל אם אנחנו עושים סטיסטיקה כזאת, מי לנו כאוכלוסיית התנועה הקיבוצית? למה אינך מעלה אותם על נס? גם בהם יש עבריינות כזאת?

פנחס גולדשטיין (הליכוד):
תתפלא, גם בהם יש.

סגנית שר החינוך והתרבות מ' גלזר-תעסה:
חבר הכנסת רובינשטיין. אינך מתמצא. זה הכול.

אמנון רובינשטיין (שינוי — מפלגת המרכז):
חבר הכנסת גולדשטיין, אדרבא. נביא סטיסטיקה שתשווה את הנתונים האלה.

פנחס גולדשטיין (הליכוד):
לא, לא. אינני מדבר על סטיסטיקה. אני מדבר אהך על עובדות.

אמנון רובינשטיין (שינוי — מפלגת המרכז):
אבל אינני מקבל אותה. אינני מקבל את הסטיסטיקה הזאת. אני חושב שמה שאתם עושים הוא מעשה חמור ביותר. אתם מטילים דופי כאוכלוסיית הנוער שנושאת את המדינה הזאת על כתפיה.

היו"ר מ' כהן-אבידב:
חבר הכנסת רובינשטיין. אני חייב להעיר לך.

אמנון רובינשטיין (שינוי — מפלגת המרכז):
כאיזו זכות אתם אומרים שהנוער החילוני אשם בפריצות ובסמים?

מיכאל בייזר (המערך):
הנוער החילוני-האשכנזי.

אמנון רובינשטיין (שינוי — מפלגת המרכז):
על סמך מה אתם אומרים את זה?

סגנית שר החינוך והתרבות מ' גלזר-תעסה:
אתה מסלף את הדברים שנאמרו.

אמנון רובינשטיין (שינוי — מפלגת המרכז):
הרי אלה דברים שלא נשמעו חמורים כמותם. הרי לא נשמע עוד כדבר הזה. אדרבא, עשו מחקר עצמאי וברדו זאת, אבל מה פירוש השימוש בהכללות האלה: הנוער החילוני אשם בפריצות יותר מהנוער הדתי והספרדי?

סגנית שר החינוך והתרבות מ' גלזר-תעסה:
אתה מסלף את הדברים. אמרתי ש — — —

אמנון רובינשטיין (שינוי — מפלגת המרכז):
איה מין דבורים הם אלה? אני אומר, שכאשר דברים אלה נשמעים מעל הדוכן הזה, בצירוף השתיקה שלך לגבי ההאשמות החמורות ששמענו מחברי כנסת — — —

סגנית שר החינוך והתרבות מ' גלזר-תעסה:
אין זה מתאים לך. חבר הכנסת רובינשטיין.

היו"ר מ' כהן-אבידב:
חבר הכנסת רובינשטיין, פרק הזמן שהוקצב לך היה חמש דקות, ועברת אותו פי כמה מונים. אבקש ממך לסיים.

אמנון רובינשטיין (שינוי — מפלגת המרכז):
— — — שאיננו דתי, בבקשה. אני חוזר ואומר: השמעה זו של הנוער החילוני, שנושא כעול החמור ביותר שמדינה יכולה להטיל על בני נוער, איננה נכונה. אני מתפעל תמיד כאשר אני שומע אותה מחוגים הדוגלים בגלוי בהשתמטות מצה"ל. את הסכנות לשירות בצה"ל אנחנו מגנים, אף שאנחנו יודעים שאיננה באה ממניעים אנוכיים.

סגנית שר החינוך והתרבות מ' גלזר-תעסה:
מי אמר את זה?

אמנון רובינשטיין (שינוי — מפלגת המרכז):
אבל את גינני ההשתמטות מהשירות בצה"ל אינני שומע. על סמך מה אתם אומרים שהנוער החילוני אשם? איך אתם קראתם לזה? — זימה, חוצבה, פשיעה וסמים. על סמך מה?

סגנית שר החינוך והתרבות מ' גלזר-תעסה:
עכשיו אתה מסלף את דברי.

אמנון רובינשטיין (שינוי — מפלגת המרכז):
פעם אתה הביאה לכאן סגנית שר החינוך, מעל דוכן הכנסת, סטיסטיקה מופקפקת ביותר על כך שכקרב בוגרי או תלמידי בתי-ספר דתיים יש פחות פשיעה או סמים מכקרב הנוער הכללי.

סגנית שר החינוך והתרבות מ' גלזר-תעסה:
זה נכון. עובדתית זה נכון, שיש פחות סמים ופריצות.

שמואל הלפרט (אגודת ישראל):
לא שיש פחות. אין כלל.

אורה נמיר (המערך):
אל תאמר שאין כלל. אני אתן לך כתובות של בתי-ספר —

פנחס גולדשטיין (הליכוד):
לא, לא. אל תחני לו כתובות.

אורה נמיר (המערך):
— — — של החינוך העצמאי. שם המספר גבוה יותר מאצל החילונים. זו בעיה של כולנו, ואל תחלק את זה בין דתיים לבין חילונים.

סגנית שר החינוך והתרבות מ' גלזר-תעסה:
זה לא נכון.

אמנון רובינשטיין (שינוי — מפלגת המרכז):
גברתי סגנית השר, אינני יודע איך את מודדת את הפריצות של הנוער החילוני. אינני יודע מה המשמעות הזאת של הבחנה בין ספרדים לבין אשכנזים. אני יכול לומר לך רק דבר אחד, שכל מי שירדע משהו על מחקר יוכל לומר לך שהנתונים שהבאת לפני הכנסת בהזדמנות קודמת הם דברי הכל ורעות רוח, מכיוון שאם משווה את מי שנשאר במערכת של החינוך הדתי לכלל אוכלוסיית ישראל. במקום שתחני לנו נתונים על בוגרי מערכת החינוך הדתי — ואני אינני הולך לפי שיטתך, אבל אילו הייתי הולך לפי שיטתך, השיטה של השמצת חלק מהעם על חשבון החלק האחר, הייתי מבקש ממך ללכת לבתי-הסוהר ולעשות סטיסטיקה כמה מהאנשים שם הם בוגרי מערכת החינוך החילוני וכמה הם בוגרי מערכת החינוך הדתי.

מול זו. מי בעד העברת הנושא לוועדת החינוך והתרבות? מי
בעד הסרת הנושא מסדר-היום?

ה צ ב ע

בעד ההצעה להעביר את הנושא
לדיון בוועדת החינוך והתרבות — רוב
בעד ההצעה שלא לכלול את הנושא
בסדר-היום של הכנסת — מיעוט
ההצעה להעביר את הנושא לדיון בוועדת
החינוך והתרבות נתקבלה.

היו"ר מ' כהן-אבידב:

ברוב קולות הוחלט להעביר את הנושא לוועדת החינוך
והתרבות של הכנסת.

ד. הצעה לסדר-היום

נישואין פיקטיביים של ספורטאים בקפריסין

"נישואין" נוסח דורסלנים — בערב מכירים, כבוקר
מתחתנים" ושם מסופר על פרוצדורה המקצרת את האפשרות
של ספורטאים זרים להצטרף לקבוצות ספורט ישראליות.

אינני בא להציג כאן את הנושא כשומר המוסר ושומר
תקניות הנישואים — זהו נושא שיש, בוודאי, להעלות אותו
בהודמנויות אחרות, מורכבות יותר — אבל אני מעלה את
הנושא הזה בהקשר אחר: יש כאן, כמו ברוב ארצות העולם,
התעניינות רבה מאוד בנושא הספורט. מדורי הספורט הם
המדורים הנפוצים ביותר בעיתונות הכתובה והאלקטרונית,
ועל-פי כל הבריקות והמחקרים, שהעיתונים עצמם עושים,
מספר הקוראים של מדורים אלה הוא הגבוה ביותר, כאשר
כמעט כל בני הנעורים הם הקוראים הקבועים של המדורים
האלה.

בני שליטא (הליכוד):

עד כאן אין דבר גרוע.

שבח וייס (המערך):

לא, זה נכון. לא רק שזה לא גרוע, אלא אני ודאי אהיה
האחרון שאדבר כאן בגנות הספורט, כמי שהייתה לו שחרות
כספוטטאי והיה לי אפילו העונג לייצג את ישראל במכביה של
1953 כחבר נבחרת הנוער בקרב-עשור.

דן תיכון (הליכוד):

אתה, בקרב-עשור?

שבח וייס (המערך):

קרב-עשור, אם כי זה נשמע מוזר.

דן תיכון (הליכוד):

היית עם כוב מטיאס?

שבח וייס (המערך):

רצוני לבקש שתתנו את תשומת לבכם לעניין אחר: יש כאן
תיאור מדוקדק של רמייה; יש כאן תיאור מדוקדק של עקיפת
חוק; יש כאן תיאור מדוקדק של כל הטפולולים, כל הטרזיקים
האפשריים, מלווה בצילומים, כנורמה רגילה, הנורמה הזאת
האפשרה כעולם הספורט שלנו. היא הולכת וגוברת לצד
המסחור המוחלט, הפראי, הכלתי-מרוסן של עולם הספורט,
כאשר קבוצות עממיות, המבטאות הווי קהילתי אמיתי,

אמנון רובינשטיין (שינוי — מפלגת המרכז):
אבקש סליחה. סיימתי.

היו"ר מ' כהן-אבידב:

תודה לחבר הכנסת אמנון רובינשטיין.

סגנית שר החינוך והתרבות מ' גלור-תעסה:

אתה מפרש את הדברים — — —

היו"ר מ' כהן-אבידב:

חברת הכנסת אורה נמיר, האם את מסכימה להעברת
הנושא לוועדת החינוך והתרבות?

אורה נמיר (המערך):

כן.

היו"ר מ' כהן-אבידב:

ובכן, לפנינו שתי הצעות ואני אעמיד אותן להצבעה זו

היו"ר מ' כהן-אבידב:

אנו עוברים להצעה הבאה: נישואין פיקטיביים של
ספורטאים בקפריסין, מאת חבר הכנסת שבח וייס.

שבח וייס (המערך):

אדוני הושכיראש, חברי הכנסת, אני מרגיש קצת
איינוחות, שאחרי נושא כבד, חשוב ומרכזי כל כך, שבו דנו
לפני דקות אחדות, אני מעלה נושא שחשיבותו הלאומית בלי
ספק גדולה פחות, אבל אני חושב שזה נגזר מעצם סדר-היום.

בני שליטא (הליכוד):

ההצעה הזאת תשפיע על מאזן הסלים.

שבח וייס (המערך):

ובהווי היוםמומים של הכנסת צריכים אנחנו לפעמים לעלות
מבירה עמיקתא לפסגות — ולהיפך.

עקיבא נוף (הליכוד):

חבר הכנסת וייס, מותר לי להעיר הערה מסוימת, לא
כלפיך אלא כלפי הכנסת? העובדה שנושא זה זכה לדחיפות
מיוחדת על פני נושאים אחרים — אם כי גם זה נושא חשוב —
אומרת משהו על שיקול הדעת של ועדת הכנסת ונשיאות
הכנסת.

רענן נעים (המערך):

דווקא בזה אני מסכים אתך.

שבח וייס (המערך):

חברים, אני רוצה להסיר אשמה מוועדת הכנסת. הנושא
הגיע לשולחן הדיונים עקב הצלחתו של המערער. אולי זה
אומר משהו על כשרונו של המערער ולא על חולשתו של ועדת
הכנסת.

פנחס גולדשטיין (הליכוד):

אפשר לדעת מי היה המערער?

שבח וייס (המערך):

זה שיעיג עכשיו את הנושא לסדר-היום.

חברי הכנסת, ביום שישי פורסם בהכלטה רבה אחד
העיתונים, מלווה באילוסטרציה מרנינה, סיפור על-אודות
סגנון חדש של נישואין בישראל, כאשר הכותרת היא

היו"ר מ' כהן-אבידב:

אני מזמין את סגנית שר החינוך והתרבות להשיב על הצעה הזאת.

סגנית שר החינוך והתרבות מ' גלזר-תעסה:

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, הפעם אני תמימה דעים עם חבר הכנסת שבח וייס, ובקיצור, אני רוצה לומר, שחבל שאין איזו אוטוריטה שתשים יד על הנושא הזה, חסגור את הגבול — בלי "יש גבול" וכלי "אין גבול" — ותאמר: עד כאן תחום שבת ולא יכולים לעבור אותו, להוות את הציבור ולנצל את החוק למטרות זולות של מסחר וכו' וכו'. נישואים פיקטיביים אלה הם נישואים דפטיביים. אני רוצה להרחיב מלים על הנושא הזה, לאחר שאמרתי את דברי בנושא הקודם. רק אוסיף, שזה בעצם המשך ישיר לכל מה שאנחנו מחוללים פה בחברה שלנו: לכן יש אקלים כזה, לכן יש יתושים כאלה. מחלות כאלה יכולות לצמוח רק בכיזה, ולעצמי יש אצלנו מקומות מסוימים שהם בגדר ביצה. אתה כואב, הרבה כואבים את הכאב, אבל יש אקלים שאפשר לעקוף את החוק, והם בעצם אמרו: מותר להם, הם עשו את זה באופן לגיטימי. ומה אתה יכול לומר להם? אלא מה? — יש למצוא את הפרצות בחוק, אם בכלל זה ניתן: ואם לא — אולי לנסות לחשוב על דבר יותר מהותי ומשמעותי בנושא הזה.

לכן אני מציעה להעביר את הנושא לדיון בוועדה.

היו"ר מ' כהן-אבידב:

לאיזו ועדה, גברתי?

סגנית שר החינוך והתרבות מ' גלזר-תעסה:

היות שהיתה בקשה שחזון בכך ועדה משותפת, אני מציעה שוועדת הכנסת תחליט. רוצים שגם ועדת הפנים תשב בעניין זה, כי זה עניין של אשרות כניסה וכו'.

היו"ר מ' כהן-אבידב:

תודה לסגנית שר החינוך והתרבות. אני שואל את המציע אם הוא מסכים להעביר את הנושא לוועדה שתחליט עליה ועדת הכנסת.

שבח וייס (המערך):

כן.

היו"ר מ' כהן-אבידב:

חברי הכנסת, לפנינו הצעה אחת: להעביר את הנושא לוועדה שתחליט עליה ועדת הכנסת. אני ממעיד הצעה זו להצבעה.

ה צ ב ע

הצעה להעביר את הנושא לוועדה שתקבע

ועדת הכנסת נתקבלה.

ה. הצעת חוק ההגבלים העסקיים, התשמ"ד — 1983*

(קריאה ראשונה)

להחליף את חוק ההגבלים העסקיים, התשי"ט — 1959. בחוק המוצע כעת מוצאים את ביטום המלצות ותיקונים של שתי ועדות ייצוריות — ועדת צלטנר שהגישה את המלצותיה בשנת 1969, ועדת גרוס שהגישה את המלצותיה בשנת 1978 — וכן הצעות של ועדה בין-משרדית, שכללה נציגים של משרד התעשייה והמסחר ומשרד המשפטים, ריבוי התיקונים חייב עריכה מחדש של החוק כולו, ניסוחם מחדש של סעיפי החוק, ושינוי התיקונים בהוראות החוק הקיימים.

מתקשות לעמוד בתחרות הזאת. אנחנו הופכים למעשה, כקצב מהיר, למין אמרגן של ספורט. איננו אומה וחברה שעוסקת בספורט על הצד הפיסי שבו ועל הצד החברתי שבו, שמפתח הרגלים של הקפדה על כללי משחק, של הגינות, של מתינות, של פתרון קונפליקטים תוך כדי שימוש בכללי משחק, אלא חברה של ספורט ממוסחר השואב את השראתו. מרמייה יומיומית. וזו הסיבה שבגינה אני מעלה את הנושא הזה, כי הרי הנושא של נישואים פיקטיביים בקפריסין הוא רחב יותר ויש גם שאלות דתיות שכרוכות בנושא הזה.

כידוע, קפריסין הפכה, במידה רבה מאוד, למסלקה של פתרון בעיות בתחום האישות, כאשר מדינת ישראל אינה מצליחה להבטיח נישואין לאנשים. על רקע חוקי האישות שקיימים כאן, וזה ודאי נושא רציני שצריך לתת עליו את הדעת. שמואל הלפרט (אגודת ישראל):

שבח וייס (המערך):

לכן אני עוסק בקטע אחד של העניין, וזה הקטע של רמייה בפרהסיה, של רמיסה בוטה של חוקים וכללים במסגרת מסחר. וולגרי, של עולם הספורט.

לפיכך, הייתי מאוד מבקש, אם מותר לי להציע — ואני סבור שמוותר לי — שוועדת החינוך והתרבות, בתקן הנוסף שלה בוועדה לענייני ספורט, תקדיש לנושא הזה תשומת לב ותנסה לקבוע כללים בתחום זה; ואם אפשר — תרחיב את הדיון לכל תופעות הלוואי, שבין היתר גם מתניקות קבוצות אמיתיות, קבוצות אשר נחנקות תחת לחץ כספי קשה מאוד, כמו למשל "מכבי יפו", אשר נאלצה כדור-קישו להיאבק בתופעה הזאת, עליי הפעלת הנכחרת הצעירה שלה, כרי, איכשהו, לשים מחסום בפני איזה טרור של קפיטליזציה בתחום הזה, שמלווה גם במרמות גלריות. אודה לכם מאוד אם תסכימו שהנושא הזה יועבר לוועדת החינוך והתרבות של הכנסת.

היו"ר מ' כהן-אבידב:

חבר הכנסת שבח וייס, אינך יכול להציע להעביר לוועדה: אתה יכול להציע רק לקיים דיון במליאה.

שבח וייס (המערך):

אני מציע לקיים דיון במליאה, אבל לא אתנגד אם יציעו להעביר את זה לוועדה.

היו"ר מ' כהן-אבידב:

זו הפרוצדורה.

שבח וייס (המערך):

הפרוצדורה היא המגנה-כרטה של הכנסת, ואני מקבל אותה.

היו"ר מ' כהן-אבידב:

חברי הכנסת אנחנו ניגשים לסעיף הבא: חוק ההגבלים העסקיים, התשמ"ד — 1983, בקריאה ראשונה. את החוק יגיש שר התעשייה והמסחר גרעון פת.

שר התעשייה והמסחר, ג' פת:

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, חוק ההגבלים העסקיים, התשמ"ד — 1983, שהנינו מתכבד להציג לפני הבית, בא

אדוני היושב ראש, בפתח דברי צינתי, ישגישנו לסוגים השונים של ההגבלים העסקיים, כפי שהיא מוצאת את ביטוייה בהוראות החוק המוצע, שונה, והיקף הפיקוח וחומרתו מותאמים לסוג ההגבל העסקי ובפרט למידת התועלת או הנזק לכלל הגלומה בו.

אדוני היושב ראש, הגישה החמורה ביותר היתה ונשארה גישת החוק ביחס להסדר כובל. הסדר כובל הוא הגבל עסקי מלאכותי, שכלי-כולו מכונן למנוע או לצמצם את ההתחרות, והוא נוצר לשם השגת מטרה זו.

אומנם ייתכן שיש נסיבות המצדיקות את היווצרותו של הסדר כובל ואת הפעלתו, אך הנחת המוצא היא שהסדר כובל הוא תופעה שלילית, הפוגעת בטובת הכלל, ולכן קיום הסדר כובל והפעלתו אסורים בחוק, אלא אם כן ניתן לו היתר מיוחד על-ידי רשות מוסמכת — בית-הדין להגבלים עסקיים. הקריטריונים שעל-פיהם שוקל בית-הדין האם להחיר את קיום ההסדר הכובל מפורטים אף הם בחוק. חובת ההוכחה שהסדר כובל מסוים, שלגביו מבוקש היתר, אכן ממלא אחד הקריטריונים אלה, היא חובה המוטלת על הצדדים המבקשים את ההיתר.

יתר על כן, מתן היתר כזה, אם הוא ניתן, מלווה בדרך כלל במערכת הגבלות על פעילות ההסדר, וזו מסגרת המאפשרת פיקוח מקיף על ההסדר ועל התנהגותו בשוק.

בהוראות החוק המסדירות את ההסדר הכובל ניתוספו חיקונים, שעיקרם השלמה והבהרה של ההוראות וההגדרות של החוק הקיים. היתוסף חידוש אחד — מתן אפשרות לביורור טרומי בפני בית-הדין להגבלים עסקיים של שאלות השנויות במחלוקת בין צדדים של הסדר כובל לבין הממונה על הגבלים עסקיים, הדרך שהיתה פתוחה עד כה להכרעה בשאלות שנויות במחלוקת היתה דרך ההליך הפלילי בבית-המשפט. בהצעת החוק נפתחה דרך נוספת — ולפי דעתנו היא עדיפה — הליך אזרחי בפני בית-הדין להגבלים עסקיים.

בניגוד להסדר כובל, שפעילותו אסורה כל עוד לא אושר ההסדר כדן, פעילות מונופול מותרת, והוראות החוק הקיים אינן אסורות על קיום מונופולים ועל פעילותם החופשית בשוק, אלא רק מאפשרות פיקוח על התנהגותם, ונותנות סמכות להחיל את הפיקוח רק כאשר בעל המונופולין מנצל לרעה את מעמדו בשוק.

גישה זו של התערבות רשויות בפעילות מונופול רק כאשר התנהגותו בשוק היא פסולה או מזיקה היא הגישה המקובלת במרבית הארצות, המסדירות פעילות הגבלים עסקיים בכלכלתן.

במשק הישראלי מתברר שבעיית הפיקוח על התנהגות מונופולים היא בעיה רבת-היקף, שלא כמו בארצות המערב, שבהן ההגבל העסקי השכיח הוא אוליגופול, דהיינו — שליטה של 4 — 5 חברות כענף, ושליטת מונופול יחיד היא נדירה ביותר. במשק שלנו, בגלל ממדיו הקטנים, דווקא, המונופול הענפי הוא התופעה השכיחה והמצויה ביותר, וניתן לומר שהמשק הישראלי הוא משק מושפע ממונופולים.

בהסתמך על מרשם ההגבלים העסקיים, רשומים כיום 142 מונופולים, וכל אחד מהם חולש על יותר מ-50% מכלל ההספקה של מצרך או של שירות, וזאת — לעומת 29 הסדרים כובלים רשומים, הפועלים על-פי היתר כדן.

ריכוז המונופולים, שהוא כאמור פועל-יוצא מממדיו של המשק הישראלי, מחייב שימת לב מיוחדת לבעיה זו, אכן,

עם זאת, כשני הנושאים המרכזיים שהחוק הקיים של שנת התשי"ט התייחס אליהם: פיקוח על הסדרים כובלים ופיקוח על מונופולים, לא השתנו העקרונות שהיו מונחים ביסוד החוק, להוראות החוקיות הקיימות בשני נושאים אלה היתוספו בעיקר חיקונים, שמגמתם להבהיר ולהשלים, והצורך בהם התברר במשך הזמן, לאחר ניסיון של שנים רבות בהפעלת החוק.

נושא אחד שלא טופל כלל בחוק של שנת התשי"ט הוא הפיקוח על מזיוגים, ופרק שלם בהצעת החוק החדשה מתייחס אליו. על נושא זה אעמוד בהרחבה בהמשך דברי.

שני עקרונות שעליהם הושחת החוק הקיים, של התשי"ט, נשמרו גם בהצעת החוק החדשה: העיקרון הראשון — תחרות חופשית וממשית היא האמצעי הרצוי והמועדרף, שכוחו להבטיח התייעלות של המגזר העסקי, מניעת עיוותים בהקצאת המשאבים במשק והגנת היצרן הצרכנים מפני ניצול לרעה של עוצמה כלכלית כלשהי. העיקרון השני — החוק אינו אוסר באיסור מוחלט את קיומם ואת פעילותם של הגבלים עסקיים לסוגיהם, אלא מחיל פיקוח עליהם ועל התנהגותם בשוק, והיקף הפיקוח וחומרתו מותאמים לסוג ההגבל העסקי ולאופיו.

עקרונות אלו מנוגדים לכאורה: מחד גיסא — העדפת תחרות חופשית, ומאידך גיסא — התרת קיומם, אומנם עם פיקוח, של הגבלים עסקיים המונעים תחרות זו או מצמצמים אותה. חוק ההגבלים העסקיים מאפשר למצוא את האיזון הנכון בין שני עקרונות מנוגדים אלה, והוא מבטא את האופי הפרגמטי, המעשי, של התייחסותנו לנושא, בהתאמה מרבית למציאות המשקית שבה אנו פועלים.

ניתן לציין שגישה זו — הגישה הפרגמטית — היא גם הגישה השלטת במרבית ארצות המערב.

בגלל הממדים הקטנים יחסית של המשק הישראלי, מצויים בענפים רבים הגבלים עסקיים, מונופולים או אוליגופולים, שכן בענפים אלה אין מרחב מחיה לגורמים עסקיים נוספים, מפני שהיחידה הכלכלית היעילה המינימלית מסוגלת לספק את מרבית הצרכים המקומית או אף יותר ממנה. ההתפתחות הטכנולוגית אף מרחיבה את הגודל היעיל המינימלי בענפים רבים, וקיימת מגמה של גידול בריכוזיות הענפים.

מספר ההגבלים העסקיים הרשומים כיום — קרטלים ומונופולים — מסתכם ב-171, מהם 142 מונופולים ו-29 קרטלים, שפעילותם הכוללת מקיפה להערכתנו כ-20% מהתפוקה התעשייתית.

להלן הפירוט: בענף הכימיה קיימים 49 הגבלים עסקיים; בענף המזון — 40 הגבלים עסקיים; בענף המתכת והחשמל — 23; בענף הטקסטיל וההלבשה — 10; בענף עץ ונייר — 13; בשירותים עסקיים — 35. הפירוט האמור כולל כ-200 חברות.

אנו מבחינים בשלושה סוגים של הגבלים עסקיים: 1. הסדר כובל — קרטל בלעז — הוא הסדר בין בעלי עסקים עצמאיים, המשתפים פעולה ביניהם בקביעת מחירים, דרכי ייצור, תחומי שיווק וכו'.

2. מונופולין: הספקת מצרך או שירות על-ידי גורם אחד, השולט יחיד על מגזר ניכר של השוק.

3. מזיוג: איחוד יציב בין שני גופים עסקיים או יותר, אשר קורם איחודם פעלו כגופים נפרדים ועצמאיים.

המשק הישראלי זקוק למפעלים גדולים ויעילים היכולים להתחרות בשוקי העולם, ואף להתחרות בצורה יעילה עם תוצרת מפעלים זרים המיובאת לארץ. לכן הנחת היסוד, כאשר אנו מתייחסים למזוג חברה, איננה שלילית. להיפך, אנו מניחים, שבחלק ניכר מהמיוזגים גלום יתרון למשק, הנובע מיכולת למצות יתרונות של גודל לשם התייעלות. זו הסיבה שהגישו שאומצת, ביחס לפיקוח על מיוזגים, היא גישה הדומה לזאת הקיימת בכמה ארצות אירופיות, כגון אנגליה וגרמניה. עליה, מחילים פיקוח בשלב מוקדם, בשלב שלפני ביצוע המיוזג, והמיוזג נאסר רק כאשר צפויה פגיעה בטובת הציבור, שנוקה עולה על התועלת הכלכלית הטמונה במיוזג.

השני בהתייחסות להסדר כובל או למיוזג מוצא את ביטויו בהוראות החוק, המסדירות את הליכי הרישום והאישור. גם הסדר כובל וגם מיוזג חייבים הדעת מראש וראש אחד כטרם הפעלתם או ביצועם; אך לגבי הסדר כובל, עול ההוכחה בפני בית-דין, שהשלכות ההסדר התיינה חיוביות מבחינת טובת הכלל, מוטל על מבקשי ההסדר, לעומת זאת, במיוזג, עול ההוכחה שהשלכות המיוזג מבחינת טובת הכלל התיינה שליליות, או מזיקות, מוטל על הממונה על הגבלים עסקיים. בהליכי רישום ואישור מיוזג גם נקבע לוח זמנים מחייב, ומטרתו למנוע עיכובים מיותרים בהליכים. המגמה היא, שאותם מיוזגים שאינם לגביהם חשש של פגיעה בטובת הציבור יוכלו להגיע לכלל מימוש בלא עיכוב מיותר.

אדוני היושב-ראש, הפיקוח על הגבלים עסקיים לסוגיהם מתבצע על-ידי שני גורמים. הגורם הראשון הוא המועצה לפיקוח על הגבלים עסקיים. על-פי הצעת החוק החדשה, תיקרא המועצה בפני בית-דין, דבר שייתן ביטוי להיותה גוף ציבורי-שיפוטי. יהיו בה חברים יעגלי ציבור, ובמאשה עומד שופט. בית-דין זה יוסמך לאשר הסדר כובל ומיוזג, ולהטיל עליהם ועל מונפול הגבלות הנראות לו דרושות, כדי להגן על טובת הציבור. ניתן לציין, ששיקולי בית-הדין הם שיקולי טובת הכלל, כפי שהם מפורטים בחוק עצמו, ותוקף החלטותיו הוא כחוקף פסק-דין בפני בית-משפט מחוזי. וניתן לערער עליהן רק בשאלות-דין לפני בית-המשפט העליון.

הגורם השני הוא הממונה על הגבלים עסקיים, המתמנה על-ידי הממשלה. הוא מייצג את עמדת המדינה בפני בית-הדין ביחס לאישור הסדר כובל ומיוזג, או ביחס לקביעת הוראות מגבילות להסדרת התנהגותם של הגבלים עסקיים. תפקידו הממונה, המבוצעים באמצעות יחידה מקצועית הכפופה לו ופועלת כמסגרת חטיבת הצרכנות במשרדנו, כוללים ניהול מרשם הגבלים עסקיים, ייצוג המדינה בפני בית-הדין להגבלים עסקיים, מעקב אחר התנהגות הגבלים עסקיים, פיקוח על ביצוע החלטות בית-הדין, לרבות פיקוח על קיום התנאים המגבילים שבית-הדין מטיל על הגבלים עסקיים. חקירת הסדרים כובלים כלתי-חוקיים וטיפול בתולנות הציבור בעניין ליקויים בתחרות.

יש לציין, שמילוי מכלול המשימות המוטלות על-פי החוק מתבצע כיום באמצעות צוות כוח-אדם מיומן, אך מצומצם ביותר. אף-על-פי-כן, היקף הפעילות בתחום הפיקוח על הגבלים עסקיים משתווה להיקף הפעילות המקובל בארצות אירופה, המתמודדות כמונו עם בעיות הפיקוח על הגבלים עסקיים.

אדוני היושב-ראש, כרצוני, לציין בסיפוקי שבשנים האחרונות התגבשה מסגרת טיפול בהגבלים עסקיים, המיישמת הלכה למעשה את העקרונות שעליהם מושחת החוק. דהיינו — מניעת ניצול לרעה של עוצמה כלכלית הגלומה

הדבר מוצא את ביטויו בשלושה חיקונים משמעותיים המצויים בהצעת החוק החדשה: א. הורחבו סמכויות הממונה על הגבלים עסקיים, והוא מוסמך לדרוש מבצלי מונפולין להביא חוזים אחדים, שבהם הם משתמשים, לאישור בית-הדין לחווים אחדים. משמעות הדבר, שאין משאירים את נקיטת צעד זה ליוזמתם החופשית בלבד. כן הוסמך הממונה לדרוש מבצלי מונפולין להביא את מוצריהם תחת פיקוח מכון התקנים, על-ידי חיובם בקבלת תרומה למוצריהם. סמכויות אלה הן בנוסף על סמכויות המוקנות על-פי הוראות החוק הקיים להציע בפני המועצה להגבלים עסקיים להחיל הוראות פיקוח על מחירים, על איכות, על דרכי ייצור ועל שיווק.

כן הוגדר סוג חדש של הגבל עסקי: "קבוצת ריכוז". הפגיעה בתחרות כתוצאה מפעילות מונפוליסטית תיתכן לא רק כאשר אספקת מוצר או שירות מרוכזת בידי גורם אחד ויחיד, המונפול, אלא תיתכן באותה מידה כמעט גם כאשר שני גורמים או יותר פועלים כשוק כגוף אחד ואינם מתחרים ביניהם.

תיתכן בהחלט התנהגות מקבילה בשוק, של גופים עסקיים, גם בלא קיום הסדר ביניהם. כאשר כל אחד מן הגופים מודע ליתרון, מבחינתו הוא, הטמון בהימנעות מתחרות עם הגופים האחרים. במקרים אלה, חיתוך כעת אפשרות להתייחס ל"קבוצת הריכוז" כאל מונפול, דהיינו — לבדוק את התנהגותם בשוק, ולהחיל עליהם, במקרה הצורך ואם הנסיבות יצדיקו זאת, הוראות ופיקוח, כאילו כל אחד מהם היה בעל מונפולין.

נושא שלישי — בהצעת החוק החדשה כלולות הוראות המסמיכות את בית-הדין להורות על פירוק מונפולין. סמכות זו תופעל אומנם רק במקרים חמורים במיוחד, כאשר כתוצאה מקיום מונפולין נפגע הציבור באופן משמעותי וכאשר לא ניתן באופן יעיל למנוע פגיעה זו בשום אמצעי אחר.

רוב המוצרים והשירותים המסופקים כיום על-ידי מונפולים מצויים בפיקוח מחירים, ופעילות המונפולים עצמם מצויה במעקב שוטף, ונבדקת באופן מתמיד על-ידי הרשויות המוסמכות שלנו.

בטוחני שההוראות החדשות המוצעות כעת, בצירוף להוראות החוק הקיימות, יש כוונתן להבטיח הגנה נאותה מפני ניצול לרעה של עוצמה מונפוליסטית.

אדוני היושב-ראש, הצורך לפקח על מיוזגים התערור בישראל, כבארצות אחרות, בשלב מאוחר יחסית, לאחר שהפיקוח על הסדרים כובלים ועל מונפולים מופעל כבר זמן ניכר. במשק הישראלי מסתמן תהליך של גידול בריכוזיות עקב מיוזגים: חברות נבלעות על-ידי אחרות באופן שענפים רבים, אשר בהם לפני שנים לא רבות עדיין פעלו כמה חברות, נשלטים כיום על-ידי גורם אחד בלבד. החוק הקיים מאפשר פיקוח על מונפול, וניתן באמצעותו למנוע ניצול לרעה של ריכוז כוח כלכלי על-ידי גורם יחיד. אולם, רצוי יותר להפעיל את הפיקוח בשלב מוקדם, דהיינו — בשלב שבו ריכוז הכוח הכלכלי נמצא עדיין בתהליך ההיווצרות. המיוזג הוא תהליך מורכב, והשבת מצב לקדמותו לאחר שבוצע היא מסוכנת ויקרה, ולכן רצוי להפעיל את הפיקוח מראש.

יתר על כן, הפיקוח המקיף על הסדרים כובלים, יחד עם העדר פיקוח על מיוזגים, היווה מהווה גם היום תמריץ למיוזג חברות, המשתחררות על-ידי כך מעול הפיקוח שהיה הופך נחלת חלקן, לו הסתפקו בשיתוף פעולה רופף יותר, בצורת הסדר כובל.

כפי שציניתי, נעשתה פעולה בתחום חשוב זה של הגבלים עסקיים, ומלאו ההערכה על כך מגיעה ליושביראש המועצה להגבלים עסקיים, השופט דוד בכור, ולנציגי הציבור החברים במועצה. מיותר לרבר על העבודה הרבה המבוצעת בתחום זה במשרדנו, אך אני חייב לציין את מסירותו הרבה של הממונה, מר גלמור. הוא אכן מונה לתפקידו על-ידי הממשלה, והוא מלווה את הנושא זה שנים.

חברי הכנסת, ההצעה המובאת בפניכם כעת מיועדת להשיג מטרה. אין ספק שמטרה זו רצויה לכולם, ואני תקווה שהצעה זו אכן תאומץ על-ידי הכית בקריאה ראשונה, על-מנת שתועבר לוועדת הכלכלה של הכנסת לשם הכנתה לקריאה שנייה ולקריאה שלישית, והחוק המוצע יוכלל בספר החוקים של מדינת ישראל, תורה רבה.

הו"ר מ' כהן-אביד:

תודה לשר התעשייה והמסחר. חברי הכנסת, אנו ניגשים לדיון בחוק זה. הדיון הוא אישי, במסגרת של 10 דקות לכל נואם. רשות הדיבור לחבר הכנסת משה שחל, ואחריו — לחבר הכנסת מרדכי וירשובסקי.

משה שחל (המערך):

אדוני היושביראש, חברי הכנסת, בראש ובראשונה אני רוצה לברך את שר התעשייה והמסחר ואת הכנסת על שלאחר הסיום של עבודה מוגשת לנו הצעת חוק הדנה באחת מן הסוגיות החשובות והמרכזיות בחיי הכלכלה של משק מודרני, מחוקן, שיש לו דינמיקה היוצרת כמה מן הבעיות שהחוק בא להתמודד עמן. אני גם חייב לומר, כי מקרה נדיר הוא ששר מבטיח הבטחה וגם מקיים אותה, ואני אומר זאת במיוחד לשמאלה ואתה, בעת שהשנתי הצעת חוק, שהייתה מבוססת על ההצעות שהיו במשרד, הבטיח שר התעשייה והמסחר כי חוגש הצעת חוק מקפת של הממשלה, ואכן הוא מקיים זאת. אומנם עבר זמן לא מעט, אבל אני רואה בהבאת החוק לכנסת כאילו קיימה ההבטחה במועד.

רבותי, חברי הכנסת, ההערות שיש בפי להצעת החוק המונחת בפנינו הן יותר במישור המשפטי מבמישור הציבורי. באופן כללי, נראה לי שהצעת החוק משקפת מאמץ ועבודה יסודיים של כל אלה אשר עסקו בהכנתה, אך עדיין נשארו כמה נקודות שיש להבהיר ואולי אף לתקן, ואני מקווה, אדוני שר התעשייה, שאותם דברים שאתיחס אליהם כאן, דברים שהם ענייניים מאוד, אכן יזכו בהסכמת המשרד, אם דעתי תתקבל בקשר להצעות המועלות כאן.

אתחיל בעניין שהוא טכני בעיקרו, אך לעתים חשיבותו רבה לאין ערוך: סעיף ההגדרות. דברי ההסבר לסעיף 1 עומדים על המיעוט והצמצום מבחינת ההגדרות שזכינו להן בחוק זה, ואין אלא להבהיר כמה דברים. הפעלה יעילה של החוק, של כל חוק, תלויה בבהירות מושגיו השונים, ובמיוחד יש לתת חשיבות להגדרות, כשמדובר בחוק כחוק ההגבלים העסקיים, אשר, כפי שניתן לשער, פסוק את גורלן של עסקות ולעתים עסקות בהיקף גדול מאוד. מינזו בהיר ומוגדר מונע התדיינות משפטיות. הן סרובול, הן פישוט יתר, מצריכים לעתים התדיינות גם במקום שניתן היה בלעדית, ראו, לדוגמה, את חוק המיסוי בתנאי אינפלציה. השבוע שמענו על כוונה לבטל ולהחליף בחוק חדש, פשוט וברור ניתן לאכיפה, אלה מאתנו אשר עוסקים בפירוש חוק המיסוי בתנאי אינפלציה יודעים כמה הדברים אמורים. אני יכול להעיד, כי עד היום לא נחקלתי בשני מומחים. הן בתחום של ראיית חשבון, הן בתחום המשפט, שהסכימו לאותה דעה. חוק זה צריך ללמד אותנו איך לא ליצור בעיה דומה בחוקים אחרים.

בהגבלים עסקיים, כפי שציניתי קודם, כל הסדר המובא בפני המועצה להגבלים עסקיים נבחן ביסודיות רבה, ומערכת פיקוח מקיפה ויעילה, המתאמת לכל מקרה, מלווה הסדר כובל מיום אישורו.

רוב המונופולים, למעלה מ-100 מהם, נתונים בפיקוח מחירים, ואין הם יכולים לעלות מחירים אלא על-פי קריטריונים ברורים ואחידים, נוסף על כך, קיים מעקב שוטף אחר התנהגות המונופולים, ולעתים מוזמנות נערכות בדיקות כלכליות מקיפות, הבוחנות רווחיות, דרכי שיווק וכו'. הפיקוח על מונופול אינו מהווה בהכרח מעורבות ממשלתית עורפת: יש שפיקוח על מונופול מעודד תחרות וחוסך התערבות עורפת.

להמחשת דברי, אזכיר את הטיפול במונופול כענף הנייר. לחברה בעלת המונופול בייצור נייר לסוגיו יש גם חברה-בת המייצרת מוצרי נייר סופיים שונים, ומתחרה בכך בכמה תעשיינים המתחמים בייצור מוצרי נייר. מכיוון שהיצרנים כענף זה נזקקו לחומרי גלם מהמונופול, נוצר לכאורה חשש להתחרות כלתי הוגנת בינם לבין החברה-בת של המונופול. על-ידי שיבושים באספקת חומר גלם, אפליה בתנאי רכישה וכו', המועצה להגבלים עסקיים אימצה את הצעת הממונה על הגבלים עסקיים לחייב את בעל המונופול לספק כשליש מתפוקתו ליצרנים המתחרים בחברה-בת שלו. כלא שום אפליה בתנאי טיב, מחיר ומועד אספקה, ואף נקבעו סדר ונהלי הזמנה. על-ידי כך הובטחה תחרות ממשית בכל ענף מוצרי הנייר, וממנה נהנה הציבור — הן ציבור התעשיינים, הן ציבור הצרכנים.

זוהי תוצאת-לוואי רצויה לכל הדעות, המונעת מגבלות בייצור וחוסכת צורך להתערב בפיקוח על מחירים של מוצרי נייר. זו הוכחה, אחת מני רבות, שהתערבות ממשלתית באמצעות חוק ההגבלים העסקיים היא לברכה לעידוד תחרות ריחמות משקיות.

עוד כמה מלים כרשותך, אדוני היושביראש, על אכיפת החוק. מדי שנה מבצע הממונה כ-20 חקירות בעניין חשד להסדר כובל בלתי-חוקי, נוסף על טיפול בתלונות בנושא תחרות לקויה. חלק ניכר מהחקירות ומהטיפול בתלונות מסתיים בחקיקן הליקויים, בהסכמת כל הצדדים המעורבים, ורק במקרים חמורים של קרטל בלתי-חוקי, המפר במזיד את החוק, ננקטים גם הליכים פליליים. גם בנושא זה אנו פועלים במתכונת המקובלת בארצות המערב, שבהן ההליך הפלילי הוא נדיר ונוקט רק במקרים קיצוניים, ומרבית הבעיות בתחום ההגבלים העסקיים מוצאות את פתרונן באמצעות טיפול ישיר של הממונה ושל המועצה להגבלים עסקיים.

כנסת נכבדה, בענפים רבים במשק שלנו קיימים יתרונות לגודל, הנובעים מגורמים טכנולוגיים או מגורמי שיווק. במקרים אלה גודלו של השוק הישראלי מאפשר מיצוי, ולו חלקי, של אותם יתרונות שבכוחם להגדיל את כושר התחרות של הייצור המקומי. פועל-יוצא של מצב זה הוא קיום מספר רב יחסית של הגבלים עסקיים, בתחומים רבים של המשק.

האפשרות לקזז את כוח השוק של הגבלים אלה על-ידי חשיפתם ליבוא מתחרה מוגבלת, בגלל הנטייה המובנת לחסוך במטבע-חוץ ובגלל השאיפה לעודד ייצור מקומי.

משום כך נודעת חשיבות רבה לקיום חוק ההגבלים העסקיים, שבכוחו למנוע פגיעה, שאיננה הכרחית, בתחרות החופשית, ובאמצעותו ניתן לצמצם במידה מרבית את הנזק העלול לנכרע מתופעות מונופוליסטיות בשוק.

הדוגמא הבאה היא דוגמא המצויה גם בחיים הכלכליים:
א', ב', ג' ד' — לכל אחד מהם 25% מזכויות ההצבעה באספה הכללית. אלא שלא יש מניה נוספת. הקרריה "מניית שליטה", ואשר השליטה בחברה נעשית באמצעותה. אינני בטוח שא' יכלול בהגדרה של אמצעי שליטה המנויים כאן.

יש לי פה טענה אל המומחים, שאינני רוצה לבקר אותם יותר מדי, כי הם אינם יכולים לענות לי, נרמה לי שהם הלכו בדרך הקלה. ברור מאליי שאמצעי השליטה הוא כירי מי שיש לו רוב, אבל זו הדוגמא הפשוטה ביותר. בחיי הכלכלה יש גם דוגמאות אחרות של שליטה.

אבל, אדוני השר, אביא לך דוגמא נוספת: מה קורה כאשר יש 26% ו-26% לשני גופים שונים, ויש ביניהם הסכם הצבעה? אני מבקש שלא להיכנס אתי עכשיו לדיווח האם זה אסור או מותר. יש דרכים רבות לעקפה. מהי המשמעות במקרה כזה? האם זה מקנה זכות שליטה? מדוע לא נראה כזה אמצעי שליטה די הצורך, כדי לכונן ולהגיד שיש בעיה. במיוחד אם ההסכמים האלה של שני גופים נפרדים משתרעים על ענף שלם בצורה כזאת.

אומר דבר נוסף, אדוני שר התעשייה והמסחר. אני עוסק במקצוע שבו יש, במידה רבה, ליכולת התחכום אפשרות להשיג מטרות מסוימות בדרך של ניהול יעיל וכו'. חזקה שצריך לחפש דרכים כדי לפתור בעיה. "הפטנטים" מהסוג הזה הם רבים לאין ערוך מאלה המחייבים איזה דבר איכותי, ולאו דווקא כמותי. שקבע את המהות של השליטה אם אכן היא קיימת בפועל אם לאו.

לדעתי, הפגם כאן הוא כפול: תיתכן שליטה גם כהגדר החוקה של יותר ממחצית אמצעי השליטה המנויים, ותיתכן שליטה באמצעות מניות מיוחדות לעניין שליטה, אשר אינן נכנסות לגדר אמצעי השליטה המופיעים כאן. יש לכך דוגמאות מוחשיות רבות במשק הישראלי.

אעבור עכשיו לדון בסעיף 3 לחוק, אשר משום-מה אוגדו כתובו סעיפים רבים, אשר מן הראוי היה להמשיך וליתן להם קיום עצמאי ולא לקיימם כסעיף-משנה. תחילה — הערה טכנית. לפני שבוועד בערך דנו בחוק זכויות מכשעים, יש להניח שהיא יכנס לתוקפו לפני שיתסח של חק 3. להחוק, לפיכך, הייתי מציע להוסיף סעיף-משנה לסעיף 3, בסופו, שבו יהיה גם המונח "זכות מכשעים". דינה להיות כאן כמו כל זכות אחרת. אנחנו החלטנו עליה. אינני יודע למה זה לא נמצא כאן.

אדון כעת ביתר פירוט בסעיף (2)3. פסקה (2) באה להחליף את סעיף 6 לחוק הקיים היום, לחוק ההגבלים העסקיים הקיים. וננסה למעשה לא השתנה. פירושו של דבר, חברי הכנסת, שאותה בעייתיות שהיתה קיימת, בעבר סביב סעיף 6 קיימת גם היום סביב סעיף (2)3. כדי להבין מהי הבעיה, יש להיכנס לסקירה קצרה של דיני הפטנטים.

דיני הפטנטים אוסרים שלושה דברים: (א) איסור כריכה וחבירה של פטנטים ושאר נכסי הקניין הרוחני, מה שנקרא בלעז lying. הסיבה לכך היא הצורך למנוע ניצול מזונו, מעבר לכוננת רשיון הפטנט, של הכוח הכלכלי המוענק כפטנט. למשל: אם חיקק ממני פטנט x הקבל גם רשיון לפטנט y, שאותו אתה חפץ באמת, עליידי הקשירה בין x ל-y, הרחבת את רשיון הפטנט (ב) אסור להגביל מיישנה תקופת הפטנט. הגבלה מעין זו, שבעבר היתה מכונה סעיף no contest — היינו, המורשה מתחייב שלא לתקוף את תוקף הפטנט — איננה מקובלת היום, היא בטלה ומבוטלת. הסיבה לכך היא אינטרס החברה, שישאר רק פטנט שראוי שימשיך להתקיים.

על-מנת להמחיש את דברי, אביא דוגמה מההגדרה הקיימת בהצעת החוק, ובוודאי ניתן ללמוד ממנה על הערפל, שלפי דעתי צריך להבהירו בחוק הזה. קחו, למשל, את המונח "טובין", אשר הגדרתו היא: "טובין — לרבות זכות או טובת הנאה". אדוני השר, מה פירוש המונח "טובת הנאה"? האם הכוונה היא לידע במובן של מוניטין? אין ספק שזו טובת הנאה. האם הכוונה היא לטובת הנאה הכנסת והמקובל של כל אדם, או למובן שלישו כלשהו שאין איש יודע מהו? ההצעות לגבי משמעות המושג "טובת הנאה" היו חלוקות כבר בדיונים סביב הצעת חוק המכר, ואומנם כיום הושט המונח "טובת הנאה" ואינו מופיע בחוק המכר, החשכ"ח — 1968. נשאלת השאלה מה בין טובת הנאה לבין זכות סתם? האם זכות יכולה להיות גם טובת הנאה, או שמדובר במונחים מקבילים אך שונים? קיצורו של דבר, מן הראוי להוסיף לפחות מלות הסבר, מפני שלפי דעתי, ההגדרה הזאת: "טובין — לרבות זכות או טובת הנאה", איננה ברורה ואיננה מסבירת דיה.

אדוני השר, אביא בתור דוגמה, הגדרה נוספת, הגדרה של חברה-יח. ההגדרה בחוק אומרת: "חברה שחברה אחרת שולטת בה". השאלה הקריטית היא, כמובן, אם די בשליטה עקיפה או שמא יש לפרש בצמצום ולדרוש שליטה ישירה. החשבה לשאלה היא משמעותית, ועשויה להכריע לכאן או לכאן את היקף תחולתו של חוק ההגבלים העסקיים על מגוון רחב ועצום של חברות-בנות, אשר השליטה בהן נעשית בדרך כלל בעקיפין. ככוונה אינני נוקב בשמות, אבל אני משוכנע ששר התעשייה והמסחר יודע על דוגמאות רבות מסוג המכנים העסקיים הקיימים במשק. ההגדרה איננה ברורה בשאלה האם השליטה שמדובר בה כאן היא שליטה עקיפה או ישירה, ולפי דעתי, הדבר יגרם לאי-בהירות בנוגע לחוק עצמו. מן הראוי היה להבהיר אף כאן אם די בשליטה בעקיפין, או שהכוונה היא לשליטה "במיישרין בלבד".

על אחת כמה וכמה הדברים אמורים לגבי מושגים שלא זכו להבהרה, אשר יש להניח שיעוררו בעיות פרשנות בעתיד. יש לציין, כי הגדרת השליטה בסוף פרק ההגדרות איננה עונה על הקשיים שצינתי, אלא אף מוסיפה קשיים נוספים. אני משוכנע, שחברי המלומדים, שהכינו את החוק, יאמרו לי מיד: הרי אנו הגדרנו שליטה מהי, ומה הבעיה? ולא כן היא. ראשית — הגדרת שליטה בחברה-יח מתחייבת לסוג אחר לגמרי: הגדרת שליטה בחוק מתחייבת לשליטה בחברה עצמה. יתר על כן, ההגדרה עצמה מוסיפה כמה מן הבעיות.

הבסיס להגדרת המונח "שליטה", כפי שהוגדר בחוק, הוא בהחזקה של יותר ממחצית אמצעי השליטה, אלא שלעתים יש לשים את הדגש באיכות השליטה ולא בכמותה.

"ארשה לעצמי להביא כמה דוגמאות, שניתן יהיה להבין אותן גם כלי להתחבר בהגדרות משפטיות מסובכות. קחו, למשל, חברה שבה לא יש 49% ולב" — 49%, ואילו ג' מחזיק ב-2% הנותרים. למעשה, כל ההחלטות תלויות במוצא פיו, והן אינן כן וקוקים לאותם 2% שלו כדי לממש את השליטה הפוטנציאלית שבידם ואשר בלעדיו היא סתרה ערך. האם 2% אלה נכנסים לגדר "שליטה"? כמוגדר בחוק? חברי הכנסת, דוגמא זו איננה תיאורטית. אינני מזכיר שמות של חברות, אבל אני מכיר דוגמאות רבות, שבהן סוג השליטה נשען על לשון המאזניים של האחוזים הקטנים בלבד. לא רק בקואליציה, אדוני השר, ארבעה חברי נכנס מחזיקים בכל, אלא גם בחיים כלכליים יש מקרים מן הסוג הזה, שבהם למעשה מניית השליטה איננה צריכה להיות החזקת אמצעי שליטה בכמות גדולה.

אדוני השר, אני יודע שמה שאני מעלה כאן הוא באמת שאלה, ואינני בטוח אם גם בסיעה שלי מסכימים לה.

יצחק ברמן (הליכוד):
אני בטוח שלא.

משה שחל (המערך):
אתה בטוח שלא. למרות זאת, אני בדעה שבהוצאת סעיפים אלה, שהם מכלול גדול מאוד מחיי הכלכלה והמשק, יש משום — הייתי אומר — ריקון מתכון, אבל אולי זה יותר מדי, ואינני אוהב להשתמש בסופרלטיבים.

מאיר שטרית (הליכוד):

יש בהם ריקון כסף מכיסי אדונים.

משה שחל (המערך):

חבר הכנסת שטרית, עוד בהיותנו בקואליציה הייתי בדעה שעניין השיווק הסיטוני בשוק הסיטוני ברחוב החשמונאים איננו מוצדק. אדוני השר, אני, למשל, התנגדתי לכל עניין הרישוי בנושא הזה, וטענתי שיש מקום — — —

היו"ר מ' כהן-אבידב:

חבר הכנסת שחל, מעירים לי שכבר הפלגת מעבר לזמן.

משה שחל (המערך):

אדוני היושב-ראש, אני יכול להפסיק, אם אתה רוצה.

היו"ר מ' כהן-אבידב:

לא, אני אתן לך עוד כמה דקות.

משה שחל (המערך):

אני כבר עומד לסיים.

מירכ"י וירשובסקי (שינוי — מפלגת המרכז):

משה שחל (המערך):

חבר הכנסת וירשובסקי, זה לא הוגן.

היו"ר מ' כהן-אבידב:

איני מקצץ. בחוקים הזמן המותר הוא עשר דקות, רבע שעה, ולפעמים יותר.

מירכ"י וירשובסקי (שינוי — מפלגת המרכז):

זה נאמר מתוך הערכה.

משה שחל (המערך):

רבתי חברי הכנסת, העובדה שסעיפים אלה היו קיימים גם בנוסח הקודם איננה תשובה, לפי דעתי, ויש לשוב ולבחון האם ברצוננו ליצור בחוק הזה — שבה למנוע קרטליזציה — קרטליזציה של תחומים כה מרכזיים בחיינו הכלכליים. הייתי מציע, אדוני השר, שהוועדה שחקלה על עצמה את הטיפול ואת הכנת החוק לקריאה שנייה ולקריאה שלישית, תתייחס ותבדוק עד כמה שאפשר כיצד לצמצם את ההיקף של הסעיפים האלה.

פסקה (5) אף היא בעייתית. מה פירוש "חברה-בת שלה"?
האם כל החברות-בנות, שבאמצעותן ניהלו הבנקים את יוסי וסוסי מניותיהן, הן בגדר "חברה-בת"? האם מכנה של חברה-סבתא, חברה-בת וחברה-נכדה ייחשב כקשר של חברה-אם וחברה-בת בין הסבתא לנכדה, או שדי בקיום גורם כלשהו באמצע על-מנת לנתק את השושלת המשפחתית? אני אומר זאת מפני שאלה הן עובדות קיימות, ולמעשה בידי חברות אלה נמצאים אמצעים אדירים, אני הבאתי את הבנקים כדוגמה, אבל אני יכול להביא גם דוגמאות אחרות.

אומר יותר מזה, בלי להזכיר שמות. למעשה, המשק הישראלי נמצא היום בידי 6 — 7 גופים גדולים, הנמצאים

הסדר שעל-פיו יש למורשה תמלוגים לאחר מועד פקיעת הפטנט — אין לו חוק. כל פטנט הוא מלכתחילה לחקופה מוגבלת, וכנ"ל כל ההגבלות בתקופה שלאחר פקיעת הפטנט, למשל איסור ייצוא לחוץ-לארץ בחקופה שלאחר פקיעת הפטנט.

כמו כן, אסורות באופן כללי הגבלות על מחקר ופיתוח של המורשה, שהרי מטרת הפטנט היא לעודד חדשנות ולא להגבילה.

וכעת לבעייתיות שמעורר החוק. ברשותכם, אומר דבר אחד: במדינות מסוימות — כמה מהן בדרום-אמריקה — שאלת הפטנטים פרוצה ואיננה קיימת. במקרה אחד נתחילי באופן אישי. בעת רצון להגיש תביעה משפטית באותו מקום, אמרו לי, שבאותה מדינה מקובל, שעוכרות ארבע שנים כדי להגיע משדה-התעופה לבית-המשפט, ולא בגלל איזה איסור חוקי. באותה מדינה מנצלים את הפטנטים בדרך מאוד פשוטה — פשוט מחעלמים מעניין זה: כותבים את השם של בעל הפטנט, מייצרים על-פיו, מקיימים אותו הלכה למעשה, אבל שוכחים דבר אחד: הם פשוט אינם משלמים, וזה בקונטיננט די מוכר.

אתיחס כאן לכמה מהן בעיות שמעורר החוק לפי הנוסח המוצע. לפי סעיף 6 בעבר, או סעיף (23) היום, לא חל איסור הקרטליזציה על קניין רוחני, כי לכאורה החוק הוא שנתן לבעל הפטנט את הזכות למנופולין. השאלה היא — האם החוק לא יחול על כל שימוש בזכות על-פי פטנט? האם, למשל, סעיף no contest לא יפול בחוק ההגבלות העסקיים בגלל סעיף (23) או הגבלות שלאחר מועד פקיעתו של הפטנט?

דברי אלה הם מאוד טכניים ומקצועיים. כוונתי לברר האם נבדקה השאלה אם החוק הזה איננו יוצר מצבים, שדרך אגב מפקיעים למעשה את כל ההגדרות המשפטיות או הכללים המשפטיים בזכויות פטנטים, או, כמלים אחרות, האם סעיף (23) הפך את כל הדברים האסורים שמנתי לעיל לשוני לגיטימי בפטנט, ואזי לא נצטרך אפילו את הפטנט הדרום-אמריקני שדיברתי עליו.

מן הראוי להוסיף ולהבהיר, שרק שימוש לגיטימי בפטנט לא ייכנס בגדר חוק זה. אך מדוע למנוע את תחילתו של חוק ההגבלות העסקיים על שימוש שאינו לגיטימי בפטנט ואשר במהותו אינו אלא הגבל עסקי?

אנב, רשם הפטנטים, באחד מפסקי-הדין — אני זוכר שאחד הצדדים היה "אסאי" נגד מישור, אני זוכר מי היה הצד שכנגד, שאלתי ולא נענית, אבל אוכל למצוא את מראה המקום — הציע אומנם לפרש את סעיף 6 לחוק דהיום כך, שייאמר שהסעיף איננו מכשיר שימוש בלתי לגיטימי בפטנט.

אך בבואנו להחליף היום את סעיף 6 יש, לדעתי, מקום להבהיר ולמנוע ככל האפשר את הצורך בפרשנות זו או זו. אחרי הכול, הנושא הזה היה בדיון בוויכוח ואין סיבה, כאן, בחוק חדש, שלא להוציא מכשלה שהיתה בחוק קודם.

אמנה בקצרה כמה בעיות נוספות בסעיף 3 האמור: א. האם כולנו מסכימים למדיניות הכלכלית-התחרותית, העומדת מאחורי פסקאות (4) ו-(7) לסעיף 3? למעשה, פסקה 4 מדברת על הסדר שכל כילותיו נוגעות לגידול ולשיווק של חוצרת חקלאית מגידול מקומי מסוגים אלה: פירות, ירקות, גידולי שדה, חלב, ביצים, דבש, בקר וכל הרשימה הגדולה הזאת, ופסקה 7 מדברת על הסדר שכל הצדדים לו הם המובילים בים או באוויר.

מתאם ביניהם — אינני יודע, אבל זו עובדה. הרי אם מתעוררת שאלה בפני בית-משפט כלשהו, לא ברור לי, לפי המקרה הזה, כשלא היתה פנייה כלל לקבוע הסדר כובל ויטען צד במשפט שיש הסדר כובל — מי יחליט בעניין הזה? האם יהיה רשאי בית-משפט רגיל לקבוע זאת, או שמא יהיה צורך לפנות לבית-הדין להגבלים עסקיים?

אני בדעה שהנושא מחייב הבהרה. אני חייב לומר, כי כשאלה מי יחליט בדרך כלל, חשובתי החרים-משמיע היתה תמיד שבית-משפט רגיל, שכפניו בידי הנושא, יצטרך לתת את ההכרעה שלו. ומי שרוצה לערער ילך לבית-הדין להגבלים עסקיים כדי לערער. כלומר, הייתי רואה בו מעין סמכות ערעור אם הנושא עלה, אגב, כשאלה של נזיקין או כשאלה אחרת או כוויכוח קיים על נושא מסוים, אם יש משפט רגיל שאינו נוגע לבית-הדין להגבלים עסקיים, הייתי מציע את ההסדר הזה: בית-המשפט הרגיל יוכל להחליט האם היה הסדר כובל, ובמידה שהצד הנפגע חושב אחרת, הוא יוכל לערער בפני בית-הדין להגבלים עסקיים. תודה רבה.

היו"ר מ' כהן-אבידב:

תודה לחבר הכנסת משה שחל. רשות הדיבור לחבר הכנסת מרדכי וירשובסקי, ואחריו — לחבר הכנסת אריאל ריינטשטיין.

מרדכי וירשובסקי (שינוי — מפלגת המרכז):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, עקרונית יש לברך על החוק הזה, ואני אצביע על העברתו לוועדה, אך אעזי הערות מספר, שלדעתי יש לטפל בהן בדין בוועדה. כאשר אנחנו מדברים על ועדה, יכול מאוד שמדובר בוועדה הכלכלה, מפני שהשר המופקד הוא שר התעשייה והמסחר.

שר התעשייה והמסחר ג' פת:

מרדכי וירשובסקי (שינוי — מפלגת המרכז):

אבל, אדוני השר, מכיוון שיש כאן הרבה בעיות משפטיות והרבה פרובלמות, הייתי ששחוק כזה יעבור לוועדה משותפת. אינני חושב שזה צריך ללכת לוועדת החוקה, חוק ומשפט. אבל, לדעתי, יש פה כמה וכמה סוגיות משפטיות שכדאי ללבן אותן. אולי הסוגיות המשפטיות הביאו לחקיקת החוק החדש הזה במקום החוק הישן, וייתכן שכדאי היה להעביר את החוק הזה לבדיקה בוועדה משותפת. אני מציע את זה, לשיקולך. מכל מקום, אני חומק כהעברת החוק הזה לוועדה.

עכשיו, אדוני שר התעשייה והמסחר, אני רוצה להתעכב על כמה קטגוריות שנראות לי חשובות לחיקוק החוק. בסעיף 3 לחוק מדובר על הסדרים שלא ייחשבו כהסדרים כובלים, לא שמעתי את החילת דבריו של חבר הכנסת משה שחל, ולכן אולי אחזור על דבר אחד או שניים שהוא אמר, וסליחה עם החברים, בפסקה הראשונה בסעיף 3 נאמר: "הסדר שכל כבילותיו נקבעו על-פי דין", דין כולל גם תקנה, ארוני שכל המסחר והתעשייה, אני חושב, שאם מדובר על הסדר שכל כבילותיו נקבעו על-פי חוק, אני יכול בהחלט לקבל את זה. אבל אם הוא יהיה מוסדר רק על-ידי תקנה והוראה חוקית בדרג משני, אני חושב שזה יהיה דבר לא נכון. אני חושב שצריך לחקק: "הסדר שכל כבילותיו נקבעו על-פי חוק".

דבר שני — בחוק הזה יש כמעט מקומות שבהם הסגנון הוא קצת ספרותי. מדובר בפסקה (3) של סעיף 3: "הסדר שכל כבילותיו נוגעות לזכות שימוש במקרקעין ואין בו ניגוד לנהוגים סבירים ומקובלים". אינני יודע מה אלה: "נהוגים

כמבנים ארגוניים שונים בצורה זו או זו ולמעשה מסדירים את רוב תחומי הכלכלה. אגב, לא הבינותי האם קיים ניתוק והאם הכוונה היא רק לקשר הישיר.

אסיים בכמה הערות על שאר חלקיו של החוק. פרק ג', הדין במינוג חברות, עשוי לגרום שינוי משמעותי בסעיף 17, כדיני הרכש של חברות, הן ב"take over", הן ב"tender off", ואינני בטוח שחוק זה הוא החוק המתאים להביא לשינויים אלה, אשר מקומם הראוי הוא במסגרת דיני החברות.

הקושי הוא בכך, שמה שנחשב כיום להצעת-רכש מותרת וחוקית, עשוי להתפרש על-ידי סעיף 17 כ"מינוג" המצריך את האישורים הנדרשים שם, וממילא, כל מומנט ההפתעה, שהוא קריטי בהצעות רכש, יורד לטמיון.

אדוני השר, נדמה לי שאנחנו נמצאים בתחילתה של תקופה של ה"take over" הקלסי, שבאמצעות-הברית הוא נחשב לדבר שכיח שיש לו תקדימים רבים. אני חושב שהמשק הישראלי נמצא היום בתחילתה של תקופה זו, ולכואב בדרך אגב וליצור כללים בחוק שלא נועד למטרה זו, בלי תיאום עם פקודת החברות — אני חושש מאוד שזה עלול להביא לעוצעים ולפירושים שונים, ולא ייתכן להביא את הפרק הזה בלי לבדוק גם את ההשלכה האחרת.

בפרק ד' להצעת החוק, המונופולין אף הוא מעורר שאלות, ואזכיר אחת כלבד. מדוע לא יראו כמונופולין רכוש ושליטה באמצעי שיווק של סחורה? הרי ככולנו יודע שלעיתים המונופולין מתבטא לא-ידווקא באספקת הטובין, אלא בדרך האספקה שלהם.

ולסיום, מדוע נעדר בפרק ח' סעיף, הדין באחריותה האזרחית של המדינה? מה דין המדינה לפי חוק זה? האומנם הכוונה היא לפטור את המדינה מעולו של החוק?

יצחק ברמן (הליכוד):

וראי. המונופול הזה של גביית מסים איננו בסדר.

משה שחל (המערך):

אינני מדבר רק על זה. על כל פנים, אם דעתי תתקבל, אני בדעה שצריך להוסיף סעיף שיחול גם על המדינה.

בסעיף 8(ב) אני מציע לשנות את הסדר ולקבוע, שלארגון צרכנים תהיה אוטומטיות מבחינת זכות העמידה, כי פה אין עושים להם טובה. למעשה, רק אומרים, כי במקום אדם הרואה עצמו נפגע, ארגון הצרכנים רשאי שתהיה לו זכות עמידה בלי שהוא יוכיח שהוא נפגע.

בסעיף 9 נאמר, כי בית-הדין יחליט לאשר הסדר כובל, כולו או חלקו. אדוני השר, אני מציע שיאמר גם: "לשנות בו", מפני שאתה אומר כאן שתקבל הכול או חלק, אבל אסור לשנות. יאמרו לי, שעל-פי הפרקטיקה שהיתה עד היום, ממילא נכלל באישור גם הכוח לשנות. לדעתי, אין כזה די וצריך לקבוע הוראה מפורשת בחוק.

ואחרון-אחרון — הוקם כאן בית-דין, בדרך כלל אני מתנגד להקמתם של בתי-דין ולריכוז טריבונלים. במקרה זה אני מסכים, מפני שהפרקטיקה מלמדת שיש מקום למתן כוח ממשי למי שהולך להחליט על הגבל עסקי. אבל מתעוררת שאלה אחת: יש הסדר כובל שנעשה על-פה, או בצורה כזו או כזו, לדוגמה, בשימוש מצרי מזון, העלאת המחירים נעשה למעשה על-ידי הכול, בלי להיכרך באופן אוטומטי באותו יום ובאותה שעה, בלי שיהיה הסדר כובל, ומעולם לא הצלחתם למצוא אותם כמי שמסדירים את העניין הזה. איך עוף השמיים

מסגירתם או מצמצום הייצור בהם". אדוני השר, אני חושב שהסעיף הזה הוא חשוב בהחלט. אבל יש לי שאלה גדולה: האם סעיף כזה או שיקול כזה צריך להיות חלק מדיונים של בית-דין? האם לאשר או שלא לאשר הגבל עסקי? אני חושב שזאת שאלה כלכלית ממדרגה ראשונה.

שר התעשייה והמסחר ג' פת:
זאת אינה חובה.

מרדכי וירשובסקי (שינוי — מפלגת המרכז):

זאת אינה חובה. אבל אתה נותן כאן מכלול, ואתה אומר בעצם, בין השאר, שצריך להביא בחשבון את הדברים האלה. אתה מכניס אלמנט, שעם כל חשיבותו למשק, ואולי אנחנו נכנסים לתקופה שלסעיף הזה תהיה חשיבות גדולה, אינני יודע אם צריך להביא אותו בחשבון כאשר דנים האם לאשר או שלא לאשר קרטל. אני רוצה להגיד לך, אדוני שר התעשייה והמסחר, שבסופו של דבר, האיפור אינו טוטלי. הרי יש איסור, שאפשר לקבל עליו פטורים או היתרים זמניים. לכן אני חושב, שאנחנו צריכים לסגור את זה יותר חזק ולהשתמש בפטורים או בהיתרים זמניים, ולא לתת מרווח לשחרור גופים מההגבל העסקי או מאי-כינסה להגבל העסקי. אני חושב שצריך לשקול את זה היטב בוועדה.

בסעיף 13 מדובר על היתר זמני. בסעיף קטן (ב) נאמר: "הממונה יסבור הודעה על מתן היתר זמני למי שהגיש התנגדות לאותו הסדר לפי סעיף 8". כאן נוצרת סיטואציה כזאת: אדם הגיש התנגדות וצריך לרוץ בהתנגדות. אם העניין הזה הוא עניין של קבע, חייבים לרוץ בהתנגדות שלו. ע"כ כמה שאני מבין את החוק, אם זה היתר זמני, היתר זמני יכול להיות עד לתקופה של שנה אחת, ובסופו של דבר במשך השנה הזאת המתנגד אינו יכול לעשות כלום. הוא צריך להשלים עם ההיתר הזמני, ולדעתו זה פגם. שנה היא פרק זמן ארוך. באותו פרק זמן, אותו אדם בעל ההיתר הזמני יכול ליצור מצב כלכלי כזה, שההתנגדות של מי שהתנגד לו לא תהיה שווה הרבה. לא כתוב כאן מה צריך המתנגד לעשות בתקופה הזאת. לכן אני חושב שצריך להבהיר את הנקודה הזאת בע"כ לאפשר למתנגד הזמני לפעול, כאשר פועלים להוצאת היתר זמני לפי סעיף 13.

אני עובר לסעיף 16. בסעיף קטן (ב) נאמר: "הצדדים להסדר כובל כאמור יודיעו לממונה על כל שינוי בו שלדעתם יזניו שינוי מהותי; סבר הממונה, כי השינוי הוא שינוי מהותי, יכריע אב בית-הדין במחלוקת". אם כן, רק אב בית-הדין יכריע, ועל החלטתו אין למעשה אפשרות של ערעור. אני חושב שצריך לשקול אם לא לאפשר, שאב בית-הדין יכריע כאינטנטיבה ראשונה, ויהיה אפשר לחלוק על עמדתו לפני הרכב גדול יותר של בית-הדין. אינני מתפעל מקריאת המוסד "בית-דין", אבל לא הייתי רוצה בשלב כזה להיכנס לוויכוח על כך, כי בסופו של דבר אני מסכים לסמכויות שהוענקו.

אינני רוצה להיכנס לפרטים נוספים. אבל בסעיף 24, אדוני השר, כתוב: "(א) תוקם ועדה מייצעת לעניין מחוג חברות". זה טוב. בסעיף קטן (ב) כתוב: "השר ימנה יושב-ראש לוועדה וממלא מקום ליושב-ראש, וכן יקבע רשימה של חמישה חברים עובדי המדינה ורשימה של חמישה חברים שאינם עובדי המדינה". בכל זאת, הייתי רוצה שהפירוט מאיזה מקום יבואו החברים שאינם עובדי המדינה יהיה גדול יותר, כי אני חושב שלוועדה כזאת יכול להיות מעמד חשוב, ולפי דעתי צריך לפרט יותר מה ההרכב המוסדי או האישי של האנשים, שהם 50% מאותה ועדה. זה לטובת העניין.

בסעיף 30 נאמר: "(א) ראה בית-הדין, על-פי פנייה של הממונה, כי כתוצאה מקיומו של מונופולין נפגע הציבור באחת

סבירים ומקובלים". אינני יודע מתי הם מקובלים, באיזה מקום הם מקובלים. האם זה מקובל באופן אזורי, באופן ארצי, באופן בין-לאומי? על מי זה מקובל והאם זה סביר? אינני יודע מי קובע את הדברים האלה ומי יכריע בעניינים האלה. כי, בסופו של דבר, ההוראות האלה הן הוראות העומדות בפני עצמן.

אני מצטרף למה ששמעתי מפי חבר הכנסת שחל לגבי פסקה (4) של סעיף 3. אינני יכול להסכים לכך, שהסדר המתיחס לגידול מקומי מסוגים של פירות וירקות, גידולי שדה, חלב וכו', יהיה משוחרר מהוראות החוק הזה. אינני מבין, כבר הרבה שנים אני עוסק בחקיקה בתחום הזה, ובכל פעם שאנחנו עוסקים בחקיקה, אם זה חוקי ביטוח ואם זה חוקים אחרים, כשנוגעים בחקלאות, מוציאים אותה מכלל ההוראות החוק והפיקוח.

יצחק ברמן (הליכוד):

יש שני דברים — — — עשרת הריביות — — —

מרדכי וירשובסקי (שינוי — מפלגת המרכז):

את עשרת הריביות אני רוצה לשנות. פשוט אין מקיימים אותם כולם, לצערי. אבל לגבי זה, אני, כמחוקק, מנסה בכל זאת איכשהו להשפיע, שאנחנו פעם אחת נתייחס גם לגידול ולשיווק של תוצרת חקלאית כחלק מהעשייה של מדינת ישראל, שהמחוקק הישראלי יכול להתייחס אליה.

נקודה נוספת בסעיף זה: אינני מבין מדוע הסדר שנוצר בין חברה לחברה יב"ב שלה אינו יכול להיחשב כהסדר כובל. דרך הסעיף הזה אפשר לעשות כל מיני טריקים, ליצור קרטל או הגבל עסקי, ולהשתחרר מחובת החוק. לכן אינני מבין מדוע צריך להוציא את הדבר הזה ממגבלות החוק.

פסקה (7) באותו סעיף: "הסדר שכל הצדדים לו הם המובילים בים או באוויר, וכל כבילותיו נוגעות לתובלה בין-לאומית בים או באוויר והודעה עליו נמסרה לשר התחבורה בדרך שקבע שר התחבורה" — השאלה היא, האם ההסדרים האלה הם עם צדדים שניה טריקים, אם זה רק צדדים בישראל ומתייחסים רק לתובלה בין-לאומית. עדיין יכול להיות הגבל. צריך להיות ברור שזה צדדים שהם לא רק בישראל, אלא גם בחוץ-לארץ. כי אם אנחנו נדבר על צדדים בישראל, אזי הוועדה שזה חלק מההסכם הבין-לאומי אינה מעלה ואינו מורידה.

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אני עובר לסעיף אחר, שנראה לי שגם בו יש יותר ספרות משיש דיוק משפטי. אני עובר לסעיף 10 בחוק, שמדבר על שיקולים לטובת הציבור. הסעיף קובע: "בעת שיבחן את טובת הציבור לעניין פרק זה, ישקול בית-הדין, בין השאר, את תזמנת ההסדר הכובל לעניינים המפורטים להלן — — —". ויש טגלוג של עניינים. זה בפני עצמו חיוב, אבל אנחנו מוצאים בפסקה (5) של סעיף 10: "מניעת פגיעה חמורה בענף החשוב למשק המדינה". אני מצטרף, עם כל הכבוד, הסעיף הזה הוא מנה גדושה מאוד של ערפל. אינני מתנגד לעיקרון — מה צריך לשקול. אינני מתנגד לכך שצריך לתת הנחיות לוועדה. אפשר להביא בחשבון מניעה של פגיעה חמורה, בלי להגיד מה היקף הפגיעה. נניח, בפני עצמו — זה חצי צרה. "בענף החשוב", מה זה ענף חשוב? מתי הוא חשוב? האם הוא חשוב עונתי, חשוב תמידי, חשוב ברגע זה למשק המדינה? שאלה גדולה האם אנחנו יכולים להשאיר סעיף בנוסח כזה.

פסקה (6): "שמירה על המשך קיום מפעלים כמקור חסוקה באזור שבו עלולה להיווצר אבטלה ממשית כתוצאה

יש בחוק הצעה נוספת: להחיר קרטלים. כדי לשמור על המשך קיומם של מפעלים כמקורות תעסוקה. אני סבור, כקודמי, שיש להבטיח את המשך קיומם של מפעלים כמקורות תעסוקה, אך בדרך אחרת, לא באמצעות החוק הזה, אלא, למשל, באמצעות קרנות, הלוואות, ערבויות, תמיכות זמניות וכו'. אבל הבטחת תעסוקה למפעל על-ידי שימוש בחוק הזה, על-ידי חתירת קרטל, עלולה להביא לכך שדו"ר להבטיח תעסוקה למעטים, ציבור גדול של צרכנים ייפגע.

לא נראית לי ההצעה לפטור באורח אוטומטי, כפי שמוצע בחוק, הסדרים הקשורים לגידול ולשיווק של תוצרת חקלאית — פירות, ירקות וגידולי שדה. ייצור ושיווק של מוצרי ירקות ומוסדרים כיום לפי החוקים השונים של המועצות השונות, מוצעת להלל. המועצה לירקות ולפירות וכדומה. שיווק התוצרת מוסדר אפוא כיום. מה שאינו מוסדר — אפשר לחייב ולבקש הסדר לפי חוק זה. ואם יש צורך בתקופת התארגנות של כמה חודשים, יש לאפשר זאת. אך מדוע, אדוני השר, להחמין עתה את ההזדמנות להיכנס לעומקן של בעיות הפער של החינוך והשיווק הקיימות במגזר החקלאי? מדוע לשחרר מגזר זה אוטומטית ובאופן כוללני מחובת הרישום?

ובאשר לפרק על מיוזג חברות, נראה לי שהתהליך המוצע בחוק הוא מסורבל, ויקשה על חברות להתמוזג. והרי כעיקרון, מיוזג חברות הוא דבר חיובי, מחמת היתרונות שיש לגדול במערכות הייצור והשיווק ומחמת יתרונות אחרים. בניגוד להסדר כובל, שהוא מלכתחילה אסור, אבל צריך לקבל היתר עליו, מיוזג חברות מותר מלכתחילה, אם יש תנאים מסוימים.

הבה נגדא מה יהיה התהליך אם לא יחול שינוי מהותי בסעיפים הרלבנטיים, חברות, ובכלל זה אלה הרשומות בבורסה, תצטרכנה להודיע על המיוזג מראש לממונה. החוק נותן לממונה זמן של שלושים יום עד להבעת הסכמה או אי-הסכמה, והוא צריך להתייעץ עם ועדה מיעצת. החברות הרשומות בבורסה תצטרכנה, כמובן, להודיע לבורסה על כוונתן להתמוזג. וככן, במשך שלושים יום ייפתח פתח לספקולציות ולשאלות בכלי התקשורת האם המיוזג יאושר, ואם כן — באילו תנאים. מן הסתם, יהיה צורך להפסיק מסחר במניות בבורסה. האם זה ניתן? ולמשך שלושים יום?

אני מסכים עם הקביעה, שהכוונה בדבר המיוזג לא תתפרסם. כיצד היא לא תתפרסם כשיש הודעה לבורסה וכאשר החלטתו של הממונה צריכה לעבור התייעצות של ועדה מיעצת, אפילו היא של שלושה אנשים?

היו"ר מ' שחל:

ואם היא לא רשומה בבורסה?

אריאל ויינשטיין (הליכוד):

כן, אבל הרי מדובר בנושא של מיוזג, כשיש צורך בהיתר, כאשר ההיקף שלהם הוא גדול, ואני מניח שחלק גדול מהם רשום בבורסה. כאן כל התהליך הזה של המיוזג טעון, לפי הערכתי, עיון, מחדש ושקול-דעת רחב כפרק הזה. אני מבין שהיושב-ראש מסכים לנקודה הזאת.

סעיף פורכמלטי נוסף — אני יונגש לנושא המונופולין — הוא סעיף 31. הדין באפשרות של הפרדת מונופולין. הפרדה של עסקים היא מסובכת, יש בעיות של נושאים, בעלי מניות, ספקים, הנחלה מרכזית לגופים. לכן ההפרדה וההליכה להפרדה יכולה היא עצמה לגרום נזק. אני סבור, אדוני השר, שדי בסעיף אחר הקיים בהצעה, סעיף 30, הקובע שבת-השר רשאי לתת הוראות לבעל המונופולין לגבי הצעדים שעליו לעשות כדי למנוע את הפגיעה שעשה ברמת המחירים, באיכות

מאלה: — — — אני חושב שצריך שלא רק הממונה יוכל לפעול, אלא גם ארגון צרכנים. אנחנו מדברים על דבר יסודי מאוד, כמו רמת מחירים של טובין או של שירות או איכות נמוכה של טובין או של שירות, ושם יש חשיבות גדולה מאוד שהאזרחים יוכלו להביע את דעתם. לכן אני מציע לומר: "ראה בית-הדין, על-פי פנייה של הממונה או על-פי פנייה של ארגון צרכנים". אז הוא יצטרך להתייחס לנקודה הזאת, ולא רק לפניית הממונה. אנחנו מדברים פה על מה שהציבור יכול לקבל מאותו מונופולין, ואני חושב שיש חשיבות גדולה לצירופם של ארגונים ייצוגיים של צרכנים לנושא הזה.

ההערה האחרונה היא יותר בתחום ה"ספרותי", לגבי הנושא המדריך של החוק. בסעיף 42, בסעיף קטן (ב) נאמר: "הממשל יהיה פתוח לציבור: אולם רשאי בית-הדין להורות כי עניין פלוגי לא יהיה פתוח לעיון אם הוא סבור שיש לעשות כן מטעמים של ביטחון המדינה, יחסי-החזק של ארץ או עניין חיוני אחר". אני יודע מה זה "עניין חיוני אחר", ולא הייתי רוצה להשאיר בידי הממונה או בידי מישהו אחר את ההחלטה מה זה "עניין חיוני אחר". אני חושב שהמחוק צריך לתת את דעתו על הדברים האלה.

הבאתי את הדוגמאות האלה כדי להראות שביסודו של דבר זה חוק טוב וצריך לתמוך בו, אבל יש להשקיע בו הרבה עבודה, כדי שיהיה טוב עוד יותר, כדי שיתן הגנה לצרכנים וכדי שיהיה ברור, שאפשר יהיה להפעיל.

לאחר הפירוט הזה אני חוזר על הצעתי שלא רק ועדת הכלכלה, אלא ועדה משותפת של ועדת הכלכלה וועדת החוקה, חוק ומשפט, תעבוד על החוק הזה, כי יש בו אספקטים משפטיים. זה יהיה לטובת העניין, כך יהיה חוק טוב יותר, וזה מה שכולנו רוצים.

היו"ר מ' שחל:

תודה. רשות הדיבור לחבר הכנסת אריאל ויינשטיין, ואחריו — לחבר הכנסת וייס.

שבח ויס (המערך):

ברשות היושב-ראש, אני מוותר על רשות הדיבור, כי דוב הרברים שרציתי להעיר הוערו על-ידי ועל-ידי חברים אחרים.

היו"ר מ' שחל:

תודה רבה.

אריאל ויינשטיין (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, ההגבלות החמורות ביותר על קרטלים קיימות בארצות-הברית. שם הכלל הוא שקרטלים אסורים. אצלנו, יסודה של החקיקה הוא שקרטלים אסורים, אבל יש אפשרות להיתרם כתנאים מסוימים. התשובה על השאלה מה הם התנאים ניתנה בסעיף 10-ב. בחוק, אדוני השר, אני סבור שהשיקולים המובאים בהצעה, באילו תנאים יותרו קרטלים, הם רחבים מדי, ואין בהם כדי להבטיח הגנה על ציבור הצרכנים מפני היווצרותם של קרטלים. שיפעלו בניגוד לאינטרס של ציבור זה.

מה אומר הסעיף? הוא אומר שהסדרים כובלים יותרו כדי למנוע פגיעה חמורה בענף חשוב למשק, כדי להבטיח איכות של מוצרים, כדי להבטיח ייעול הייצור והשיווק של טובין או של שירותים, ועוד כהנה וכהנה. די בגורמים אלה שמגניח כדי לאפשר תחרות קרטלים לגבי מגוון רחב מאוד של מערכות השיווק והייצור. היש מפעל שלא יוכל להוכיח כי הוא חשוב למשק, לענף, או מבטיח איכות מוצרים, או מבטיח את ייעול הייצור?

יש לי כמה הערות לגבי החוק עצמו. בסעיף 3 לחוק, כשמדובר על פטור מהסדרים כובלים — אני רוצה להצטרף לדבריו של יושב-ראש הישיבה, חבר הכנסת שחל, לגבי פסקה (4), הדנה בהסדר שכל כבילותיו נוגעות לגידול ולשיווק של תוצרת חקלאית מגידול מקומי מסוגים אלה — פירות, ירקות, גידולי שדה, חלב, ביצים וכן הלאה, לפחות כשהאזרח קונה את מוגו ומזון משפחה, צריך לאפשר לארגונים נוספים לקנות סחורה מחקלאים ולשווק אותה לאזרח בלי שיסבול מפערי התיווך, בשיעורים של מאות אחוזים, הנוספים על מחירי הירקות והפירות. אין שום סיבה בעולם המחייבת אזרח לקנות פירות וירקות ממחירים כפולים ומשולשים, בגלל פערי תיווך ובגלל ארגון הקניות הגדול הקיים — "תנובה".

אלעזר גרנות (המערך):
הוא מייקר?

מאיר שטרית (הליכוד):

בוודאי. כרגע שאחיה ממלך את החקלאי למכור סחורה למקור מסוים בלבד, וזה מחייב את "תנובה" לעשות את כל האפרט של שוק סיסטמי וקמעוני ומתווכים למיניהם ליד שנייה ושלישית, אתה יוצר ייקור.

אני יכול להביא לך דוגמאות מן השדה, חבר הכנסת גרנות: יש ביבנה שוק שעובר זו השנה התשיעית, שוק שהתחתי אותו מאירופה, ולשמחתי "המכה" הזאת של שוק פתוח יום בשבוע פשטה גם ליישובים הסמוכים, וזה עובד באשרוד יומיים כשבוע, בקריית-גת, בלוד ועוד ועוד. העיקרון הוא, שהעירייה מעבירה משטח מוכן, אנשים באים בכוכר, משלמים דמי שכירות סמליים לאדם שמעמיד רוכנים, והם יכולים למכור בשוק הזה ככל העולה על רוחם. באים חקלאים מכל מגזר, מוכרים את הירקות היישר מן השדה, ירקות טריים, נקיים: מוכרים את הפירות מן השדה, את הביצים מהחלל. אנשים קונים את כל המוצרים במחירים שהם שליש מן המחירים בחנויות. אתה יכול לבוא בעצמך, אני מזמין אותך לקניות אצלי בעיר, ואני אעבור אתך בשוק, חבר הכנסת גור מזיר את השוק, הוא סירר בן פעם אחת לפחות. אני מזמין אותך, תראה: קונים כל סחורה שאחיה רוצה בשליש המחיר.

מדוע, אם כן, לפטור את המונופולין מהסדר כובל? לדעתי, זו גם דרך לכלימת הסחר האינפלציוני. אם מישהו ישכנע אותי, שיש היגיון לזרוק מאות טונות של ירקות ופירות, להשמיד אותם כדי לשמור על מחירים בשוק — בגלל אותו מונופולין מפורסם — ארים לפני את הכובע. במדינה שנאבקת על כל דולר ועל כל לירה אנחנו מרשים לעצמנו להשמיד, חדשות לבקרים, כמעט כל עונה, עוד אלפים רבים של טונות של פירות וירקות, כשבצד השני אני יודע על משפחות רבות רבות, שאין להן אפשרות לרכוש אותם פירות וירקות. לדעתי, זה צריך להדליק אצל כולנו את האדום.

אני רוצה להעיר גם לגבי סעיף 5(3). לפי סעיף זה, לא ייחשב כהסדר כובל הסדר שהצדדים לו הם חברה וחברה-יחב שלה. זה יכול לתת אפשרות לחברות להתמוג לצורך קיווי רווחים. ראה את הקורה עכשיו ב"אחא" ו"תטה". אינני אומר ששתי אלה עושות כרגע מאון אחד לצורך העניין הזה, אבל אולי יש לחשוב אם כדאי להשאיר את העניין הזה בסעיף הזה. הרי גם אז, אם הממונה או בית-הדין יראו שאין בזה שום פגיעה, הם יאשרו בכל מקרה התאחדות של חברה וחברה-יחב שלה, וזה איננו פוגע בציבור.

הערה נוספת לגבי הצעת החוק, והיא חשובה. בסעיפים 28, 29, 30 ו-31 מדובר על כך שהממונה רשאי, במקרים של

המוצר וכדומה. אם כן, יש בחוק חרופה, בסעיף 30. מדוע לנו להכניס סעיף פרובבלמטי, סעיף 31, המאפשר הפרדה? הייתי מציע למחוק את הסעיף הזה.

לגבי הרעיון להקים בית-דין להגבלים עסקיים, שיחליף את המועצה: אני מציע שייכתב בחוק במפורש, שמקום מושבו של בית-הדין יהיה בירושלים, ירושלים היא הבירה, ואם העברת מוסדות ממשלתיים לעיר נעשית באטיות, אם בכלל, הרי מוסדות חדשים, ההולכים ומוקמים לפי חוק, מקומם בירושלים. קבענו זאת בקשר לחוק לשיקום האסיר, והייתי מציע שייכתב במפורש, שהוא הדין לגבי בית-הדין וכן לגבי הוועדה המייעצת, שמקומה ופעילותה בירושלים.

ולבסוף: מבחנו העיקרי של החוק, כמו של קודמו, יהיו הרצון המלא והיכולת לבצע. אנו פועלים עתה, לדאבתי, אדוני השר, במשך שבו אנו שומעים מדי פעם על קרטלים, על קביעת מחירים — אנחנו הולכים לקנות מוצר כלשהו, מוציאים לנו מחירון ותנאים — ורובם של הקרטלים אינם באישור. החוק המוצע הוא אפוא חוק שיש לחייב אותו, חוק שתורם למשק, שתורם לרבות מהבעיות שקיימות במשק, אבל מבחנו של החוק יהיה בכיצעו.

הי"ח מ' שחל:

תודה. רשות הדיבור לחבר הכנסת מאיר שטרית, ואחריו — לחבר הכנסת מאיר וילנר, אתרן המשתתפים בדיון. אני מודיע על סגירת הרשימה.

מאיר שטרית (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, יורשה לי להיות בדיון הזה האפיקורס, ולשאול: מדוע בכלל, בחברה מודרנית של 1983, במדינת ישראל, אנחנו זקוקים למונופולין? מדוע לא לאטור על מונופולין בכלל ולפתוח כל שירות לתחרות חופשית, פרטית, בין אנשים, כך שקני השירותים יוכלו לקבל שירות ממי שיספק להם את השירות הטוב ביותר ובמחיר הוול ביותר? אני יודע, זה שינוי סדרי עולם שהונהגו במדינה במשך הרבה מאוד שנים, אבל אני חושב, אדוני השר, שצריך לשנות אותם. ריפה שעה אחת מקודם.

אני יכול להביא דוגמה מפורסמת ארוכה מאוד של שירותים, שהאזרח מקבלם ממונופולין, והוא נפגע מכך. הוא מקבל שירות גרוע במחיר גבוה, אבל אין לו ברירה. תרצו דוגמה? — "אגד". אנשים נגררים באוטובוסים דחוסים, בתנאים שהם לדעתי כלתי אנושים — אני נוסע מדי פעם באוטובוס, כדי לעמוד מקרוב על התנאים האלה — זמנים אינם זמנים, שירות אינו שירות, אבל לאזרח אין ברירה, אלא לקנות רכב פרטי. וזה מה שרוב האזרחים עושים בלתי ברירה. מפעלים נאלצים לארגן הסעות פרטיות לעובדיהם, כי אי-אפשר לסמוך על שירות התחבורה הציבורית, שהוא סובסידור. ודאי שאיש אינו מאושר מכך. מדוע לא לפתוח את העניין לתחרות חופשית? כל הרוצה — יסע, יקמו חברות תחבורה פרטיות, יתחרו ב"אגד" וב"דן" ויסיעו לכל מקום. אני מכיר אנשים בהרבה מגורים, שמוכנים לעשות הסעות אלה בלא סובסידיה ממשלתית כמו זו שמקבל ונהנה ממנה "אגד". הבאתי דוגמה אחת, אני יכול להביא דוגמאות רבות אחרות בתחום של השירותים המונופוליסטיים.

עם זאת, אני מבקר על החוק במצב העניינים הקיים כיום. במצב הקיים כיום חובה למנות את חיוק המונופולין על-ידי מיוזם חברות, כמו הניסיון למזג את "אגד" ו"דן" — ואני מצטער על כך שאני משמש בדוגמה זו דווקא. על כך לפחות יש לברך, כי במצב הקיים כיום אולי זה יהיה לפחות הרע במיעוטו.

מונופוליציה שחפצע באינטרסים של הציבור, אינו מעשי. הממשלה הזאת איננה דואגת לציבור כלל. לפעמים יש התערבות. כאשר קיימים ניגודי אינטרסים בין חברות מונופוליסטיות שונות, ולא יותר.

בהזדמנות חגיגת זו אני רוצה לומר מלה אחת לחבר הכנסת מאיר שטרית. הוא אמר שהוא רוצה להיות אפיקורס, ושאל למה בכלל צריך להרשות מונופולים? ובכן, חבר הכנסת שטרית, לפעמים אני שואל למה אתה בכלל יושב בצד הזה של הבית, עם השאלות שלך? הלא זו הסיעה שלך. אולי לא אתה אישית — אבל הסיעה שלך, הממשלה שאתה תומך בה, היא ממשלת המונופולים. לכן למונופולים יש כל מיני חברות-בנות. יש להם חברות מסוות.

מאיר שטרית (הליכוד):

אתה תומך בביטול המונופולים?

מאיר וילנר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

כן. אבל אתה משום מה נגעת, ולא במקרה, בעניין משני לגבי הכלכלה הישראלית. אתה הזכרת, כדוגמה למונופול, את "אגד". זה אכסרד, זה כנראה מפני שחינכו אותך ליחס מסוים לחברת העובדים של ההסתדרות. גם לי יש ביקורת, אבל אם אתה מכיר בחור דוגמא למונופוליציה ולהשפעה על המצב הכלכלי של ישראל, על המשק, על כל היחסים הכלכליים והחברתיים, את חברת "אגד" — סלח לי, לא זה המונופול החשוב והקובע במדינת ישראל.

מאיר שטרית (הליכוד):

חבר הכנסת וילנר, אנחנו דנים פה על — — — ולכן דיברתי על "אגד".

מאיר וילנר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

אינני שולל ביקורת על "אגד", אבל זה מראה שאתה מתעלם מהיסודות. יש פה כמה חברות הן עם החברות-הבנות שלהן, וכל מה שמתפתח עכשיו, עם כל המיזוגים השונים, הגלויים והסמויים — יש אולי שמונה עד עשר חברות הן ששולטות בכלכלה ובפוליטיקה, וביניהן חברות השולטות בייצור נשק ובסחר בנשק.

אבל היום יש עוד דבר חגיגי יותר מהנאום של חבר הכנסת מאיר שטרית, והוא המדר. אינני יכול להופיע עכשיו על במת הכנסת בנושא הכלכלה הישראלית, כלי להתייחס למדר, שהוא שיא השיאים בכל תולדות מדינת ישראל — 21.1%. בחודש אחד, רבותי, לא בשנה ולא בחוכנית חומש.

מה משמעות הדבר? שהמדיניות הכלכלית של הממשלה — שאחת התוצאות שלה היא מונופוליציה ושליטה כמעט מוחלטת על הכלכלה עליידי חברות-הון מועטות, כפי שגם מודה הצעת החוק — היא גם זו שהביאה לאינפלציה, שבחישוב שנתי תגיע ל-250% — 300%, אם המדר הזה יהיה הסימפטום למה שיתרחש להבא.

לכן אינני יכול לתמוך בחוק. אני בכלל נגד פיקציות, נגד רמאויות. צריך לשנות מן היסוד את הפוליטיקה הכלכלית, את הפוליטיקה בכללה ואת הממשלה הזאת. כל זמן שהיא תשלוט, ישלטו המונופולים, הכלכלה והחברה יתדרדרו, ומצבה של ישראל ילך מדחי אל דחי.

הי"ר מ' שחל:

תודה. אדוני השר, האם אתה רוצה להשיב? בבקשה.

מונופולין, כשהוא רואה שהציבור נפגע, לפנות לבית-הדין, כדי שבית-הדין ינקוט צעדים נגד אותו מונופולין. למשל, בסעיף 30 כתוב: "ראה בית-הדין, על-פי פנייה של הממונה, כי כתוצאה מקיומו של מונופולין נפגע הציבור באחת מאלה: רמת המחירים של טובין או של שירות; איכות נמוכה של טובין או של שירות; כמות הטובין המסופקים או היקף השירות או סדירותם ותנאי אספקתם; קיום תחרות בלתי הוגנת בעסקים בין בעל המונופולין לבין אחרים, רשאי הוא לתת לבעל המונופולין הוראות בדבר הצעדים שעליו לנקוט כדי למנוע את הפגיעה". בין הצעדים האלה מונים גם אפשרות להקים חברה חדשה.

אני הייתי מציע, שתינתן הזכות לפנות לבית-הדין לא רק לממונה אלא גם לכל אדם שיראה פגיעה. הוא יהיה רשאי לפנות לבית-הדין ולבקש ממנו, שיוזה לאותו מונופולין לנקוט צעדים הכתובים פה בחוק. כמצב הקיים היום, כאשר רק הממונה רשאי לפנות לבית-הדין, אין שום ביטחון שאכן כל הבעיות בשטח שבחזומו אותו מונופולין אכן יגיעו לידיעתו של הממונה. נוסף על כך, לא תמיד נוח וקל לממונה לפנות לבית-הדין נגד מונופולין. יכול להיות, שאם בית-הדין יפתח בפני פניות של אזרחים מן השורה, זה יתן אפשרות גדולה הרבה יותר לבית-הדין הזה לתעסוקה, לטיפול בבעיות העולות כשרה ואולי כאמת לחיקון המצב לטובת הציבור.

אלה הערותי לגבי החוק המוצע. אני סבור בהחלט שכדאי לשקול מחדש את כל עניין המונופולין, האם לא כדאי לגשת ולהתחיל לשנות בצורה יסודית את כל עניין המונופולין במדינת ישראל.

הי"ר מ' שחל:

תודה. רשות הדיבור לחבר הכנסת מאיר וילנר, אחרון הנואמים.

מאיר וילנר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, הפיקוח הניתן לממשלה במדינת ישראל על קרטליזציה ומונופוליציה היה ויישאר פיקוח פיקטיבי. החוק הזה אינו משנה שום דבר מהותי. בצעם, המונופולים, חברות-ההון, הגדולות, הן השולטות במדינת ישראל. גם הצעת החוק, כפי שהוגשה, איננה יכולה להתעלם מזה. אני מצטט מן ההקדמה: "במשק הישראלי מסתמן תהליך של גידול בריכוזיות עקב מיזוגים, חברות נכלעות באחרות, באופן שעופים רבים, אשר בהם לפני שנים לא רבות עדיין פעלו כמה חברות, נשלטים כיום בידי חברה אחת".

הפיקוח היה, כביכול, גם קודם. אולם, מי יפקח על מי? הרי הממשלה הזאת היא ממשלת בעלי ההון הפיננסי. המיזוג של הון כנפאי, הון תעשייתי, סחר החוץ ומפעלי נשק, עם הון זר במקרים רבים — כל זה הופך את הפיקוח לפיקציה. יש אלף דרכים לבעלי ההון לעקוף את החוקים.

אני רוצה להזכיר לכנסת: בעבר דובר רבות על כך שעשר החברות הגדולות ביותר בישראל שילמו במשך שנה 2.5% מס הכנסה. עכשיו הבנקים — שכיום הם לא רק בנקים אלא מה שבשפה המדעית נקרא "הון פיננסי", זאת אומרת, המיזוג של הבנקים השולטים גם בחברות תעשייתיות, במדיה-רכה גם בסחר חוץ וכדומה — הבנקים קיבלו עכשיו מהממשלה חצי מיליארד דולר לווטות מיזויותיהם.

לכן, חוק האומר שהממשלה, לפי פרטים שונים, תפקח או תמנע או כשלב ראשון תדאג שלא תהיה ריכוזיות ולא תהיה

— הצעת חוק ההגבלים העסקיים: הודעת הממשלה בעקבות הפיגוע החכלני בצור
(המשך הדיון) —

שר התעשייה והמסחר ג' פת:

אדוני היושב־ראש, רוב חברי הכנסת, אשר התייחסו להצעת החוק ולדברי בקשר להצעת החוק, למעט חבר כנסת אחד, הציגו כאן עמדות מלומדות. אין לי כל ספק, שוועדת הכלכלה של הכנסת אכן תתייחס לעמדות הללו, והחוק יחזור לבית אולי מוכן טוב יותר, עם כמה תיקונים כתוצאה מהדברים המלומדים שהושמעו כאן על־ידי כל חברי הכנסת שהשתתפו בדיון. למעט חבר כנסת אחד.

בקשר להעברת החוק לוועדה משותפת, לא הייתי מתנגד לכך, אבל אנחנו מדברים על חוק שנדון במשך שנים רבות, גם בוועדות ציבוריות, ואני חושש מאוד שיהיה קשה לכנס וועדה משותפת, ושלל תהיה כתובת אחת. חזקה על ועדת הכלכלה של הכנסת, שמצויה בה אנשים טובים והיושב־ראש שלה מנווט את דיוניה כתבונה רבה, ואם יהיה צורך באזה ייעוץ משפטי, יושב־ראש הוועדה וראי ימצא את הדרך לקבלת הייעוץ הזה.

לכן אני מציע שהחוק אכן יועבר לוועדת הכלכלה של הכנסת ולא לוועדה משותפת. אם נלך בקו הזה של ועדות משותפות, אין חוק בכנסת שאין לוועדת החוקה, חוק ומשפט נגיעה בו. לצורך החששת קבלת החוק ומכיוון שאני מכיר את עבודתה של ועדת הכלכלה של הכנסת, אני מציע שהחוק אכן יועבר לוועדת הכלכלה להכנה לקריאה שנייה ולקריאה שלישית, על־מנת שנוכל להצביע עליו, וככל שנקדים כן ייטב.

היו"ר מ' שחל:

חבר הכנסת וירשובסקי, האם אתה עדיין בדעה שיש להעביר את החוק לוועדה משותפת?

מרדכי וירשובסקי (שינוי — מפלגת המרכז):

אני עדיין בדעה זו, אבל לא אעמוד על כך.

היו"ר מ' שחל:

ובכן, חברי הכנסת, אנו עוברים להצבעה. מי להעברת החוק לוועדת הכלכלה של הכנסת? מי נגד? מי נמנע? תודה.

עקיבא נוף (הליכוד):

אני מבקש שוועדת הכנסת תחליט לאיזו ועדה יועבר החוק.

ה צ ב ה

כעד ההצעה להעביר את הצעת חוק

ההגבלים העסקיים, התשמ"ד — 1983.

לוועדת הכלכלה — רוב

נגד — מיעוט

נמנעים — מיעוט

ההצעה להעביר את הצעת חוק ההגבלים

העסקיים, התשמ"ד — 1983, לוועדת

הכלכלה נתקבלה.

היו"ר מ' שחל:

חברי הכנסת, אני, על כל פנים, קובע, שהכנסת החליטה ברוב קולות, בהימנעות של חבר כנסת אחד, להעביר את הצעת החוק לוועדת הכלכלה של הכנסת. לכן נעבור לסעיף הבא בסדר־היום.

יעקב גיל (המערך):

מה עם הפיגוע החכלני? אין תשובה, חבר הכנסת וייגר.

ו. הודעת הממשלה בעקבות הפיגוע החכלני בצור* (המשך הדיון)

סבל, יגע קורבנות דמים. דמם של יהודים, דרוזים וברואים התערבב על אדמת צור. פצועים בני דתות שונות נאנקו יחד, כדי להוכיח שוב, בפעם המיידית־עכמה, את ברית הדמים והחיים שכתרגו עם בני עדות ודתות שונות, ובעיקר עם בני העדה הדרוזית, אשר שיכלה באסון זה ממיטב בניה.

כיהודים אשר נרדפו ונטבחו שנים ודורות רבים בארצות הפזורה וממשיכים לשלם מחיר כבד כל כך בעד הזכות לחיות במדינתם שלהם; כעם אשר הטובים בכניו נפלו דורות רבים טרם הקמת מדינת ישראל ולאחריה כבר ל"ה שנים — יודעים אנו להעריך את משמעות המחיר הכואב והכבד מנשוא שנדרשה לשלם העדה הדרוזית, אשר צועדת אתנו יד ביד במאבק הממושך על קיומה העצמאי והבטוח של מדינת ישראל באגן הים־התיכון. לא אטעה אם אומר, עם כל הכאב והצער על נפול בני יקרים, כי הברית שלנו עם העדה הדרוזית כאילו התחזקה, כאילו התהדקה אחרי אסון צור.

היו"ר מ' שחל:

חברי הכנסת, הסעיף הבא בסדר־היום הוא: הודעת הממשלה בעקבות הפיגוע החכלני בצור — גמר מסירת הודעות סיפוח. נרשמו נציגי סיוע שלא דיוברו בדיון הקודם. ראשון הנואמים הוא חבר הכנסת פנחס גולדשטיין, ואחריו — חבר הכנסת אליעזר אבטבי.

פנחס גולדשטיין (הליכוד):

אדוני היושב־ראש, חברי הכנסת, אחר־עשר יום עברו מאותו יום מר ונמר, שבו חדרה מכונית תופת עמוסה בחומרי נפץ, נהוגה בידי מתאבד, לאזור סגור בעיר צור, ולמרות התנהגות אמיצה של הוקף, אשר ניסה למנוע את חדירתה, פרצה פנימה והתפוצצה, וכבתפוצצותה גרמה להרג רב ולפצועים רבים.

אסון מכונית התופת, או אסון צור, מיום 4 בנובמבר 1983, הוא מהכבדים והכואבים שידענו מעודנו, והרי אנו עם למוד

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, אי אפשר שלא לגעת, ואפילו במשפטים ספורים, בוויכוח המתנהל היום בציבוריות הישראלית, אשר צור לחל, חברי הכנסת, קציני צה"ל בכירים ואמצעי התקשורת לוקחים בו חלק.

ראשית, אומר כי ראוי שבועדת בדיקה או חקירה ככל מערכת ציבורית שהיא יהיו חברים גם גורמים חיצוניים, שאינם חלק בלתי נפרד מהמערכת הנבדקת או הנחקרת.

קיימת חתומה בציבור, שכאשר בודקים אירועים חריגים במערכת הביטחון והפנים, המשרה וצה"ל — נוטה המערכת הנבדקת, ואולי באופן אוטומטי, להגן על עצמה מפני ביקורת ציבורית. האירוע המסוים הופך לדוגמה לפעילות המערכת, ואין מתייחסים אליו כאל אירוע חריג, כפי שצריך להיות. גם במקרה זה, באופן צור, נוצרה הרגשה לא נוחה בציבור, הרגשה שיש לשרש מייד, ובאורח חד וחריף.

טוב נהגה הממשלה, טוב נהג שר הביטחון שדחו את המסקנות הבלתי-מלאות וביקשו להגישן מחדש. אך לא הייתי הופך את אסון צור לחל, כדי להוכיח שמשהו או משהם רצו למנוע מלהגיע למסקנות ברורות ופסקות.

ועדת החקירה שמינה הרמטכ"ל על-פי דרישת שר הביטחון חייבת להגיע למסקנות ברורות כלא מורא ובלא משוא פנים, ולא לתת אפשרות אפילו באחוז או כפרומיל לערער את מסקנות הוועדה. ואילו הגורמים הנוגעים בדבר, שהזכרתי בדברי, צריכים למצוא את הדרך, כדי שבועדות בדיקה או בוועדת חקירה ישותפו גם גורמים חיצוניים שאינם מהמערכת. אולי ראוי שממשלת ישראל תיתן את דעתה על כך ותתייחס לנושא זה.

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, אסון צור חייב לשמש תמרור ואות אזהרה. תמרור לישראל, לאזהרה, למפלגותיה ולארצות הדמוקרטיות והחופש — מחד גיסא; ואות אזהרה למחבלים, למנהיגיהם, לשולחיהם ולכלל הטרור הבין-לאומי — מאידך גיסא. נכרי בפני עם ועולם, כי פנינו לשלום וידינו מושטות בכנות, אך אם יפגעו בנו — לא נוכל להבליג, לא נוכל להשלים.

הפיגוע בצור היה אסון גדול לתושבי ישראל היהודים, הדרוזים והבדואים. מי יתן ויהיה זה האסון האחרון בדרך לשלום בינינו לבין שכנינו, ולבנו כראשם. תודה רבה.

יחזקאל זכאי (המערך):

חבר הכנסת גולדשטיין, אפשר לשאול אותך שאלה? אולי תסביר לי מה אנחנו עושים שם?

פנחס גולדשטיין (הליכוד):

ברשות היושב-ראש.

היור"ר מ' שחל:

חברי הכנסת, אינני מרשה.

פנחס גולדשטיין (הליכוד):

אני רציתי להשיב לך, אסביר לך זאת בארבע עיניים.

היור"ר מ' שחל:

חברי הכנסת, אני מודיע בזאת שהמשך הדיון יידחה, על-פי בקשת הממשלה ועל-פי החלטת נשיאות הכנסת.

מאיר וילנר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

זאת שרירות.

יעקב גיל (המערך):

אני מבקש לשאול שאלה.

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, אסון צור הוכיח, כי ישיבתנו בדרום-לבנון היא המחסום היחיד להבטחת הגליל ותושביו כפרט ושלום מדינת ישראל בכלל. איננו רוצה לגעת היום בוויכוח המתנהל על סגירתם או אי-סגירתם של מעברי האוואלי, האם סגירתם תסייע או תפגע כממד הביטחוני והפוליטי, אך אין כל ספק, שיציאת צה"ל מדרום-לבנון, בטרם נגיע להסדרים שישיבנו את רצוננו, בטרם חוטל על צבא לבנון האחריות המלאה לאי-חידות מחבלים בשטח ישראל — תחזיר את הטרור האשפי, על מרכיביו השונים, אל פתחי בתנו, אל קריית-שמונה, נהריה, ירושלים ותל-אביב, ולזאת אין להסכים. את זאת צריך למנוע.

חברי הכנסת, ראש הממשלה הקודם מר מנחם בגין, ראש הממשלה הנוכחי מר יצחק שמיר, שרי הביטחון והחוץ וכל ממשלת ישראל הודיעו לא אחת, כי אין לישראל כוונה לספח ולו סנטימטר אחד משטחה של לבנון. תאכזי שלום ותאכזי חיים אנו, ורוצים לחיות באחוזה, בשלווה ובשלום עם שכנתנו מצפון, המשופעת במאבקים ובשפך דם כבר שנים רבות. אולם צריך לומר וצריך להתריע, כי אם יפגעו בנו — נגיב: אם ימשיכו בשיטת הטרור — נכה, נרדוף, עד שנחלש ונשמיד את הטרור מקרבנו.

אדוני היושב-ראש, קברניטי המדינה ואזרחיה חייבים להיות מוטרים מהשינויים שחלו ועומדים לחול באש"ף כתוצאה מחבוסתו של ערפאת וניצחון המורדים הקיצוניים, המקבלים את הוראותיהם, נשקם, אנשיהם ונספם מסוריה ומאסר ראש. אולי סוף סוף יראה העולם הנאור והמתחדס עד כמה שפלים ואכזריים הם המחבלים, בעלי פני ינוס, המקבלים את השראתם מקדאפי ומאסד, מחייכים בוועידות ובעצרות ומכים והורגים לאחר מכן. אולי סוף סוף יראו מנהיגי העולם וממשלות ידירות ויריבות כחת, כי נורמת החיים הנקוטה עלידי אנשי אש"ף שונה משלנו, שונה גם משלהם. אין יהיו בבחינת "עיניים להם ולא יראו, אוזניים להם ולא ישמעון". כאשר מול פני העולם נטכחים בידי אנשי אש"ף נשים, גברים, זקנים וטף, מוסלמים, נוצרים, דרוזים ואחרים, עלידי אחיהם נושאי דגל הטרור המקומי — כלבנון, והטרור הבין-לאומי — בעולם כולו? וה נעשה בעצם ימים אלה בטרופלי ובמקומות אחרים.

נאמר היום לידידינו בעולם: אתם רואים את המראות ואת הקולות ואינכם מגיבים, כי חושבים אתם שאליכם לא תגיע הרעה. אך דעו, דרכו של טרור שהוא מגיע לכל מקום, לכל פינה, לכל עיר ולכל מדינה, אם לא היום — הרי מחר, ואם לא מחר — בעוד תקופת זמן, אתם חייבים לגרוע את ידי השופכים דם, את ידי הרוצחים הפוגעים בלא הבחנה, אם לא תעשו זאת אתם — נעשה זאת אנחנו, ונכה בכל מי שיפגע בישראלי הגר בישראל, בשטחי יהודה ושומרון ובחבל-עזה, או ביהודי החי לו בארצות חבל, שכל פשעו וחטאו הם כי נולד יהודי.

צר לנו על הפגיעה בחיילים הצרפתים והאמריקנים. כואבים אנו על קורבן שהוא אצטני בעל-ברית, ובוודאי זה שהוא בעל-ברית. עם האומה הצרפתית התאכלנו על כניה שפלה, ולא הבנו מדוע הניכו מנהיגיה כפי שהניבו, תגובה שקשה לקבלה ולעכלה. אבל — וזאת צריך להבליט — רוחות אחרות החלו לנשב בבית הלבן אחרי הפיגוע האיום שנהרגו בו מאות צעירים חיילי המרינס. סוף סוף הבינו מחדש קובעי המדיניות שבליטוסים ובדברי כיבושין אין משרשין את הטרור. סוף סוף הובן וגם נאמר, כי ישראל היא הדמוקרטיה היחידה שעליה יכולה ארצות-הברית לסמוך בזמן מאבק, ואם זאת הושג, ואם זאת הובן, אולי נמצאים אנו בדרך חדשה?

לכן אני תומך בדחיית הדיון עד שהכנסת תקבל את הדיון-השבוע.

היורר מ' שחל:

הערה לחבר הכנסת עקיבא נוף, אחרון המעירים. לא אאפשר הערות נוספות.

עקיבא נוף (הליכוד):

אני מבקש שהאופוזיציה תסביר מדוע אתמול היא ביקשה לדחות את הדיון, והיום, כשהדחייה ניתנת, היא מבקשת להיפך. עם זאת, אני מצטרף בהחלט לכל מלה שאמר כאן חבר הכנסת שם-טוב, זו התשובה. יש שינוי נסיבות, קרו דברים, הרוח אינו שלם, הממשלה רוצה לדון בעניין לעומק — להיפך, אתם צריכים לברך על כך — להביא דברים מפורטים יותר, יש לקבל זאת, ולאפשר דיון שלא יהיה אמירת דברים בלי קבלת הרוח המלא. תודה.

יעקב גיל (המערך):

מה בין אתמול להיות? מדוע אתמול אמרו לא? אתה מתעצב.

אורה נמיר (המערך):

בסוף אנחנו אשמים, מה שיקרה, אנחנו אשמים.

היורר מ' שחל:

חברי הכנסת, היתה אתמול פנייה של סיעת המערך לדחות את הדיון כל עוד הרוח לא נמצא ביד חברי הכנסת, או לפחות לפני חברי ועדת התורן והביטחון. הפנייה אתמול לא נענתה. היום היתה פנייה כואת מצד הממשלה, אשר הביאה אותה בפני ממלא-מקום יושב-ראש הכנסת, ובישיבה שנתקיימה כאן נתבקשתם להסכים לדחייה, וההסכמה ניתנה. למעשה יש החלטה של הנשיאות.

אני מפנה את תשומת לבם של חברי הכנסת, שהעירו בעניין זה, לעמוד 19 בתקנון, להערה שבשולי העמוד, האומרת: "פנייה מאת הממשלה או מאת שר אחד תוך כדי דיון מסרים או על עניין מסרים לדחות את המשך הדיון או להפסיק את הדיון, צריכה להיות מובאת לפני הבית על-ידי חבר הממשלה". אני מבקש ממך, אדוני שר הביטחון, פשוט לאשר את דברי, שהפנייה היתה מכס. אני מכין שכן היה, מצד הממשלה, וכאמור, ניתן ההסכמה. הדיון יידחה למועד אחר. כפי שתקבע נשיאות הכנסת.

מאיר וילנר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

אז למה נתנו לחבר הכנסת גולדשטיין לדבר?

פנחס גולדשטיין (הליכוד):

או, זו השאלה.

היורר מ' שחל:

חבר הכנסת וילנר, אני יכול לומר שאני מצטער — לא קיבלתי את ההודעה לפני שהדיון התחיל. ההודעה נתקבלה לאחר שחבר הכנסת פנחס גולדשטיין קיבל את רשות הדיבור.

שלמה הלל (המערך):

האם חבר הכנסת גולדשטיין מוכן לחזור על הנאום שלו בישיבה הבאה?

יעקב גיל (המערך):

אלה היו דברי הרגעה לעם. בינתיים — 21.1% אינפלציה, אולי תיתנו תשובה לעם הזה? 21%, ואם עדיין יושבים על הכיסאות שלכם. אדוני היושב-ראש, מדוע הכנסת אינה זועמת. 21.1% בושה שתכנס את פניכם.

היורר מ' שחל:

אבקש קודם כול לאפשר לי לסיים את ההודעה. איזה מין נוהג זה? תנו לסיים, חבר הכנסת גיל, ואותו דבר — חבר הכנסת וילנר, אני מדבר. עדיין לא מסרתי את ההודעה עד תומה. אבקש מכם לשמוע את סוף דברי. תרצה להעיר הערה — אאפשר לך.

על-פי פניית הממשלה ועל-פי אישור נשיאות הכנסת, המשך הדיון יידחה למועד אחר, כפי שתקבע נשיאות הכנסת. עכשיו, בבקשה, חבר הכנסת וילנר.

מאיר וילנר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

בשבוע שעבר נאם נואם אחד מסיעה אחת. רחוק את הדיון לשבוע הזה. לא רק שלא הודיעו בהתחלה שדוחים את המשך הדיון, אלא אפשרו לדבר. לא יתכן, בדיון חשוב כל כך הנוגע לכל המצב, כאשר מכינים מלחמה חדשה נגד סוריה — אינני רוצה לוותר על רשות הדיבור היום. זאת שרירות.

היורר מ' שחל:

חבר הכנסת גיל, בבקשה.

יעקב גיל (המערך):

אדוני היושב-ראש, אתמול פנתה סיעת המערך וביקשה שלא יתקיים היום המשך הדיון, עד לאחר שנלמד את הלקחים.

עקיבא נוף (הליכוד):

מקבלים את מה שביקשתם, מה אתם רוצים?

יעקב גיל (המערך):

אני שואל את היושב-ראש, הרשה לי, עד כמה שהאינפורמציה שלי מגעת, הבקשה שלנו לא נענתה על-ידי הממשלה. אני רואה זלזול של הממשלה בכנסת. חרשות לבקרים אנחנו מוכסלים, והנה גם היום, כשהתחיל הדיון באופן חפוז ובבלתי-מוסדר — אנחנו מפסיקים אותו. דומני שהכנסת צריכה לקבל הסברים מדוע — — —

עקיבא נוף (הליכוד):

— — —

יעקב גיל (המערך):

חבר הכנסת נוף, נתנו לי את רשות הדיבור, אם יש לך משהו להעיר — בקש גם אתה את רשות הדיבור. אינך יושב-ראש הכנסת, ולא יושב-ראש הישיבה. חבר הכנסת נוף, אינני מפריע לך, אלא בטובך, אל תפריע לי. אני מפנה שאלה ליושב-ראש. אני מבקש שהכנסת תקבל הסבר מדוע מוצע כאן להפסיק את הדיון.

היורר מ' שחל:

חבר הכנסת שם-טוב, בבקשה.

יקטור שם-טוב (המערך):

צורך חבר הכנסת גיל, שביקש הסבר מן הממשלה למה אתמול היא היתה בעד הדיון ולא הסכימה לדחיית הדיון. אבל אני מסכים בהחלט לדחיית הדיון, יש בינתיים עובדה — דוח ועדת החקירה על אסון צור. לצערי הרב, הדוח הזה הובא כמלואו לידעת הממשלה. הכנסת לא קיבלה את הדוח הזה. ועדת החרץ והביטחון של הכנסת אינה יודעת מלה על הדוח הזה. קטעים מהדוח וציטוטים כמעט מלה במלה הובאו כאמצעי החקירות. אני חושב, שדיון כזה על האסון בצור אינו יכול להתקיים בלי שהכנסת תדע לפחות מה אמרה ועדת החקירה ומה עוד תעשה ועדת החקירה. נדע את העובדות ונתייחס אליהן.

ז. הצעות לסדרהיום פיגועים ביהודה ובשומרון

ידיכאור. הכותרות מכשרות על יד חזקה. אבל, אדוני שר הביטחון, שמירת חוק וסדר אינה יד חזקה ואינה יד מדכאת. נכון, זה כאלו רק שימוש כמלים. אך בכחירת המלים אנחנו קובעים לא אחת סגנון פעולה. תוכן חיים וגורמות של התנהגות. באחד העיתונים, למשל, מסופר שראש המינהל האזרחי, מר איליה, נהג בימים האחרונים לכאן לפגישות עם תושבי השטחים כשהוא לבוש מדי צה"ל, ומוסיף העיתונאי: כנראה, כדי לרמוז על הירידה התקיפה. לא ידעתי שזאת משמעותם של המדים. אני מודה שאני חרד ומודאג מכך. אני חרד ומודאג שמא השימוש החוזר בביטוי "יד קשה" יוביל ומוכיל לפעמים גם לאצבע קלה, בלי רצון מראש.

אני אומר את הדברים מתוך שאני מכיר בעומס האנושי והצבאי המוטל על חיילי צה"ל ועל שוטרי משמר הגבול. אני אומר את הדברים מתוך הכרת, עד כמה רכ הוא הנדרש מהם בפעולה בקרב אוכלוסייה אזרחית, שבחלקה הגדול היא עוינת. ואני יודע עד מה מורכב תפקידם להבטיח קיום של השקט והסדר, להביא אשמים לדין ולפעול בדרך חוקית ואנושית. הם זקוקים לגיבוי, ואני רוצה להעניק להם את הגיבוי לפעולתם. אבל הם זקוקים גם לחיזוקו של אותו איוון, הקשה אך ההכרחי, בין חוסר סלחנות לטור, לאלמות, לבין חוק, זכויות ואנושיות.

על כן, אינני משלים עם כך שלא נכרך מותם של שני הצעירים הערבים בטול-כרם, וחשודה הייתה הופעתו המיידית של מתאם הפעילות בשטחים, בתוך שעתיים. הוא טען בטלוויזיה שהכול היה כסדרו. אינני בא לדחות את דבריו. אינני בא להטיל אשמה. אך הכרחי היה לדבוק האם היה זה מחויב המציאות. האם נקטו את כל כללי הזהירות? האם ניתן היה למנוע זאת? אסור שאלות כאלה יישארו בתל האוויר בלבו מענה בדוק ומוסמך, כשעה שנהרגים אנשים. אינני חייב בבדיקה הזאת למען איש, אלא למען עצמנו. אינני חייב בבדיקה הזאת לאיש מהארגונים שצצים לאחרונה לסולידריות עם אש"ף. אינני חייב את הבדיקה הזאת לשום גורם בין-לאומי, השותק לנוכח מה שקורה בלכונן. אנו חייבים את זה לעצמנו, לשמירה על נורמות החיים והמוסר שלנו. אני רוצה שקולו של אילון מקריית-גת, שאמר אחרי הפיגוע בצור: "כשראיתי אותו מבעד לכונת רעד לבי" — יישמע. זה כוחנו.

אני מודה שאני חרד שמתחילים לדבוק בנו הזלזול והחס הקל לחיי אדם שמאפיינים את התקופה ואת האזור. וכך כתב השבוע חיים גורי על טול-כרם: "אינני רוצה להתרגל. אינני רוצה להתקוות. אני רוצה חמדי לשוב אל קרשות חיי הזולת כל עוד מעשי אינם מאיימים עלי; כל עוד אין הוא קם עלי להמתני. אני רוצה לעמוס עלי, נוסף על נשקי ועל חגורי, גם סיגים שבלעדיהם אני חלש יותר, אף שאובי רואים את הדברים אחרת". ואחם אינכם עומדים במתחייב, כאותו החיוב שהוא סדר כוח עמידתו וצדקתו. אבל המתרחש ביהודה ובשומרון — אין ספק שהוא חורג הרכה מעבר לשאלות של טרור ושל אלימות, והוא נוגע בעיקר לשאלות של המדיניות הכללית בתכליתה.

הרי אחם העליתם את הסממה וטיפחתם את האשליה על חיים בצוותא בין מתנחלים לבין תושבי יהודה ושומרון. בעצם זה לא היה חלום שלכם. וזו לא היתה אמונה שלכם. זאת בעצם היתה רק הסוואה למדיניות של פרישה ושל התנחלות תקיפה בכל שטחי יהודה ושומרון. בהתאמת החוק למדיניות. אך לא

היור"מ שחל: חברי הכנסת, אנחנו עובדים להצעה לסדר-היום "פיגועים ביהודה ובשומרון". שהוגשה עלייך ארבעה חברי הכנסת. ראשון המציעים הוא חבר הכנסת יעקב צור. בבקשה.

יעקב צור (המערך):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, בימים האחרונים אכן גבר המתח באזורי יהודה ושומרון. בחלקים שונים של יהודה ושומרון התרחבו מעשי ההטרדה והפיגועים. אלה היו פעולות שכוונו כלפי רכב ישראלי. כנגד אנשי כוחות הביטחון ומתנחלים החיים באזור. די יהיה לעבור על רשימה חלקית של האירועים כדי לקבוע עובדה זו בלא הגזמה מיותרת, אך גם בלא המעטה מזלזלת בעוצמת האירועים ובסכנתם.

אין ספק, חברי הכנסת, שהשיא של המתח וההתנגשויות היה בשבת, כאשר שני צעירים ערבים נהרגו בטול-כרם בשעת מדרף של אנשי משמר הגבול אחריהם. אך יותר מזה, אני רוצה לקבוע, כי אירועים אלה אינם יוצאי דופן, כפי שניסו להציג אותם. אנחנו יודעים שתקופות של מתח ורגיעה חוזרות על עצמן ביהודה ובשומרון.

השבת הצטרף לאירועים אלה גם גיון שהיה בו ביטוי של ועם ותסכול מגדול אש"ף וערפאת ומאירועי טררופלי.

על כן עלינו לדעת, אדוני היושב-ראש, כי קיומם של הטרור והאלימות והצורך לעמוד במאבק מתמיד נגדם יליו אותנו כל עוד לא יעוצב פתרון מדיני באזור. ועלי לחזור ולומר לשר הביטחון, לחברי הקואליציה והממשלה, ואני אומר זאת בלי שמץ של שמחה לאיד, כי שוב ושוב מתבררים עומק האשליה שטיפחתם והאפסות בתקווה שהעליתם, אותה תקווה של הסיכוי להביא לחיסולו של הטרור בדרך צבאית, במהלך כולל ובמדיניות של כוח. והרי דבר אחד הוא לנפגעים, אם הטרור מקורו בלבנון והוא מופנה למשגב-עם, אם הוא פוגע בחיילינו בצור, או שמקורו בשטחי יהודה ושומרון והוא פוגע באוטובוסים, בנהג ובלילי מתנחלים. בכל המקרים הוא מחייב נחישות עמידה מלו, מאמץ למנוע אותו ומאבק צבאי במקורות הטרור ובשליחיו. ע"ז, על לחזור ולשנן לעצמנו, כי הפתרון לכל אלה הוא, בסופו של דבר, כתחום המדיני.

אך יש גם ייתוד לשטחי יהודה ושומרון. אדוני היושב-ראש, ייחודם של האזורים האלה הוא, שמציאות אותנו השליטים בהם מאז 1967 ובאחריותנו נמצאים כל תחומי החיים בהם. על כן, באחריותנו ובסמכותנו שם לא רק שמירת השקט ומניעת הטרור אלא גם הבטחת החוק, זכויות האדם והצורך להימנע מביטויים של שרירות השלטון, אף שהטרור והאלימות קיימים באזור הזה, אין יהודה ושומרון בגדר חזית מלחמה ושדה קרב.

על כן, אדוני שר הביטחון, התקוממתי למשמע דברך, דברך אתה ודברי הנתונים לסמכותך, על מה שהתרחש בימים האחרונים ביהודה ובשומרון, בלי שאני מפחית ממשמעות האירועים.

כפגישה עם מתנחלים אמרת: "המצב הוא בלתי נסבל ולא ניתן להמשיך בו". כסיכום ישיבה של שר הביטחון, הרמטכ"ל ומתאם הפעילות בשטחים נאמר: "יש לנקוט יד תקיפה וחזקה כלפי המתפרעים". בדיווח אחר נאמר כי: "אם יתגברו הפרות הסדר ביהודה ובשומרון תהיה תגובה חריפה ביותר והניסיונות

את ישראל למאמץ מדיני מחודש. הן בקרב חושבי יהודה ושומרון. הן עם ירדן, כדי להביא לחידוש ההליך המדיני.

לשם כך יש להסתלק מאידאולוגיית ה"אף, שעל" והסיפוח ביהודה ובשומרון. יש להיות נכונים לווייתורים טריטוריאליים ולגמישות מדינית, לבל נחמץ את האפשרויות החדשות, שאולי הולכות ומתפתחות בחודשים אלה.

היו"ר מ' שחל:

תודה. הצעה באותו נושא לחבר הכנסת אליעזר אבטכי.

אליעזר אבטכי (חזית דתית לאומית):

אדוני היושב ראש, כנסת נכבדה, האירועים האחרונים בלבנון בין ארגוני המחבלים השונים לבין סוריה הם שהגבירו למעשה את יידי האבנים והפרעות הסדר, כדי לחזק את רוחו ואת מעמדו של ערפאת.

קריאה:

מי שומע אותך? רק אנחנו. אין כאן איש מן הקואליציה חוץ מן השר.

היו"ר מ' שחל:

חברי הכנסת, חברי הכנסת.

שולמית אלוני (המערך):

הם כולם הלכו לשוט בארץ.

היו"ר מ' שחל:

חברי הכנסת, האם תאפשרו לחבר הכנסת אבטכי לדבר?

שולמית אלוני (המערך):

אולי.

אליעזר אבטכי (חזית דתית לאומית):

מעשים אלה של יידי אבנים בניסיון לחזק את רוחו של ערפאת במצבו לא יחזקו לא אותו ולא את האוכלוסייה בשטחים. על האוכלוסייה בשטחים לדעת ולהשלים עם העובדה, שלא אש"ף יציל אותה ולא כל גוף אחר שיקום במקום אש"ף, בדמות זו או בדמות אחרת.

מה שנחוץ לאוכלוסיית השטחים הוא התארגנות ויכולת עצמית להתמודד עם הבעיות. לנסות להשתחרר מאנשי רשע וזיון, ולא לפעול יחד עם אלה אשר זוממים יום יום רצח אנשים, נשים וטף.

הגיעה העת שאוכלוסיית השטחים תצמיח מחוכה מנהיגות שתחליף את הקיצונים, שתחדל ממעשים של הפרות סדר וחשיטת יד לקראת יישום חוכנית האוטונומיה בדרכי שלום ושכנות טובה.

זה עתה נוכחנו לדעת לאן פני השנאה מובילות. ערפאת, ראש המחבלים ששלח אנשים כדי לפגוע באזרחי ישראל, היום הוא נלחם כאחיו. אתמול הוא היה מנהיגם, היום הוא אויבם. תהפוכות אלה גורמות סבל רב וכל ישוער לאוכלוסייה. הוכח עד כה שערפאת וחבר מרעיו, במקום שבו דורכות כפות רגליהם — חיש מהר הופך מקום זה לעיי חורבות, כי אנשים אלה תורמים היא הרס, משנתם הרג וידיהם מגואלות בדם של חפים מפשע.

זוכרים אנו כשאלה התמקמו בירדן, והמלך חוסיין חיש מהר הרגיש ולמד את התחבולות שלהם וסיכל את מזימותיהם. זה היה מזל, שאם לא כן היה גורלו מר כגורל לבנון. המחבלים פשוט החליפו עמדה. הם תפסו מחסה בצל ארזי הלבנון, ובגלל חולשותיו של המשטר הלבנוני הם יכלו, חוץ שנים מספר, להתבצר ולעשות בלבנון ככתוך שלהם. בכך הם הפכו את חיי

חיים כצוותא באו לנו, אלא רק גורם להעלאת מתחים, להגברת החיכוך ולהתנגשות מחמשת בלא מוצא מדיני.

עקבתי מקרוב אחרי כל סיפור ההתנחלות בתוככי העיר חברון. עמדתם פה מעל הבמה הזאת לא אחת, בסיפור עמורי החמשל ועקירתם, הבתים, ההפקעות, הקרקעות של הפרטים, ובסופו של דבר אחם עצמכם הוריות עד כמה זה רחוק מהחוק ומן הנוהל ומזכויות האדם. אני משוכנע שיש לי כל הזכות לקבוע שכל ההתנחלות בתוך העיר חברון מלווה היתה מראשיתה בשימוש בכוח, בעבירה על חוקים, באי-הקפדה על נהלים ובמאמץ להונות גם אחכם — ובהצלחה. על כן, ההתנגדות שלנו להתנחלויות בלב היישוב הערבי ביהודה ובשומרון — ולא בכקעת-הירדן ולא בגוש-עציון ולא בסביבות ירושלים — נובעת מן ההכרה, שאין אפשרות לצמידות הזאת, שכל מי שחותר לשלום חייב להשלים עם כך שנגזרת פשרה וחלוקה נוספת בארץ-ישראל, כי הצמידות הזאת מרכה מתח בין יהודים לערבים, היא יוצרת תשתית לטרור ואינה מאפשרת להתקדם בדרך הפתרון המדיני.

רבים הסבירו את ההתרחשויות בגדה ברגשי זעם ותסכול על תבוסת ערפאת בטרפול. עדיין אין אפשרות להעריך את מלוא המשמעות של השינויים המתחוללים באש"ף, ואני חושב שמה שמחולל היה בעל משמעות רבה לישראל, אך עדיין אין לדעת כיצד זה ישיפע על מדיניות ירדן, על התנהגות הפלשתינאים ביהודה, בשומרון ובעזה. עם זה, אני מקווה — ואני גם מעריך שאכן יש לזה סיכוי — שהמציאות החדשה תסיים את החקופה שהעולם הערבי הכיר באש"ף כנציג הבלעדי של הפלשתינאים ומנע מירדן ומגורמים פלשתינאים מתונים להשתלב כמסאיומתן המדיני. אני מאמין, שבמציאות החדשה תפתח הכרת העולם כמה שמסמל אש"ף בתוכניתו ובדרכי פעולתו. אך כדי שזה יקרה, הכרחי שגם אנו, מדינת ישראל, נבחן את עמדותינו, כדי שלא להחמיץ את הסיכוי, אם אכן הוא יבוא.

ובאמת, בשבוע שעבר, בדיון בכנסת התייחס שר הביטחון למצב החדש, ואני מודה באשמתי שאת הדברים, לא שמעתי כאולם, אלא קראתי אותם ב"על המשמרה". ודדתי פן "על המשמר" סילף את הדברים של שר הביטחון, והטרחתני עצמי ותורתי לפרוטוקול, ואכן, להפתעתי, אמת ריבך העיתון. גם זה קורה. ומה היה כתוב שם? הלך של שר הביטחון: "ההכרח להיות מיעוט אתני או עדתי במדינה דמוקרטית איננו בגדר טרגדיה לאומית, והוא יהפוך להיות מקובל בין רוב התושבים של יהודה ושומרון". כלומר, זה הלך מטרפול. הם יכירו בסיפוח. הם ישלמו אתו. גם אין זה נורא כל-כך. אינני יודע אם זה ניסיון לנבואה, אך בעצם יש פה גם קוצר-ראות מדיני, ואני חושב שזה בעיקר חשש פן חלילה ימצאו לנו שותפים לדיון על עתיד יהודה ושומרון. אנו יודעים שאין דיון בלא פשרה ואין פשרה מדינית לתושבים, לאנשים ולתחושות לאומיות בלי כבוד קרקע. ומי כמוני יודע זאת. לכן, לעצרי, דברים כמו אלה של שר הביטחון הם רק תמרץ ועידוד לאלה האומרים בצד השני: אין עם מי לדבר, ויש רק להקצין וללכת ולהקצין. הרי הדברים האלה מאותתים לגורמים המחזיקים, והם קיימים, ואנו יודעים שירדן לא ויתרה על עניינה ביהודה ובשומרון. אבל דברים כאלה חוזרים ומאותתים לגורמים המחזיקים, כי בעצם אין מה לדבר, ומה שיותר להם הוא להשלים: כדברי שר הביטחון, עם הסיפוח ועם עובדת היותם מיעוט.

מדיניות נכונה של ישראל מחייבת, על כן, שילוב בין אמצעי התנגדות מול טרור ופעולות נגד מוקדי הטרור ויוזמי ובין מדיניות לאומית אחרת. דווקא אירועי טריפולי מחייבים

פעולה ולא לתת לגורמים עוינים להפריע לחיים התקינים שלהם.

מה עלינו לעשות בעת הזאת? את מפתו של ערפאת בפעם המיידית-כמה יש לנצל להסדר מקומי בשטחים, על-ידי בחירות או מינוי של מנהיגים, ולתת להם את מלוא ההגנה, אם אלה ישכילו לעשות כן, ייטב להם ולכל הסובב אותם. ההיסטוריה הכתיבה לנו, לשני העמים, לחיות יחד בדו-קיום ובשלום. ניתן לעשות זאת על-ידי שיתוף פעולה.

אני סבור שהגיעה העת, שביוזמתנו, ביוזמת ישראל, תוכן תוכנית מפורטת, תוכנית-אב למחנות הפליטים. כשם שעוהנו למחנות בלבנון כך נצטרך לעזור, וביתר מרץ, לחושבי השטחים.

אורה נמיר (המערך):
עורנו בלבנון?

אליעזר אבטבי (חזית דתית לאומית):

כן. אני מדבר על תוכנית שיקום, שתכלול את צירופם ליישוב הקרוב ביותר, כדי שבמשך הזמן הם יהיו חלק אינטגרלי מהסביבה וישולבו כאורח מלא בתי החברה הערבית בשטחים.

תוכנית מעין זו יש להציג לפני מדינות שונות ולבקש סיוע בין-לאומי כדי לממש אותה. מתוך הומניות וכנות מלאה.

לדעתי, ככל שנמנהר בתוכנית שילובם של פליטים אלה כאזרחים שווים וזכויות, כמו אחיהם הערבים בשטחים, כן נקטין במשך הזמן את היקף הכביה.

אני יודע שתוכנית כזאת תיתקל בהתנגדות של תושבים, אבל בסופו של דבר, ובתוך לבם פנימה, הם יברכו על ההסדר, ועלינו לנקוט יוזמה זו.

אורה נמיר (המערך):
מאין יקחו כסף?

הי"ר מ' שחל:

תודה. הצעה לסדר-היום של חבר הכנסת חנן פורת באותו נושא.

חנן פורת (התחייה):

אדוני היושב-ראש, רבותי-חברי הכנסת: בנושא העומד על סדר-היום הייתי מבקש ראשית להתרכז בכבעיות ובציון קווים לפתרון, ולהימנע ככל האפשר מפרשנויות יתר. הייתי אומר לחבר הכנסת יעקב צור, שכבר נלאיתי מוויכוח וממדין עקר, שבדרך כלל גם איננו מתייחס לעובדות, איננו מביא את הנתונים, שאומר: לעזאזל העובדות, העיקר תורת הדעת, הגישה הבסיסית העקרונית שלי, והיא כשלעצמה לגיטימית. ואז אפשר לשלוף מהשרול, מהצילינדר או מהזיכרון, ועיר שם ועיר שם, דברים בלי התייחסות קונקרטית למה שקורה בתודש זה או בתודשים אלה.

שים לב, חבר הכנסת יעקב צור, לא יכולת להביא מהחודשים האחרונים שום מקרה קונקרטי של תגובה לא נכונה של ציבור המתגיישים ביהודה ובשומרון. אני מצוין את העובדה הזאת, מפני שיש מאות מקרים של זריקת אבנים, והעובדה היא שציבור גדול עומד בניסיון כמעט יומיומי, כאשר מושלכות עליו אבנים ונפצעים ילדים ונשים, יש לפני רוח ששלחתי לרבים מחברי הכנסת על אירועים שלא התרחשו. אגב, אני רוצה לומר לחבר הכנסת אבטבי — אינני רואה אותו כאן —

אזרחיה לחיי גיהנום, וסברו שימשיכו לחקוף את ישראל בלי הרף משטחה של ארץ זו. הם סברו, שישראל לא תגיב הן בגלל חולשותיו של המשטר בלבנון והן בגלל רגישות מסוימת שהיתה בלבנון והמשענות הסורית. אולם כשהמים הגיעו עד נפש ישראל נאלצה להביא לגירושם מלבנון. הם חזרו ושוב, בחסות הסורים, לאזור טריפולי.

כפי שאמרתי, ככל מקום שרגלם של אלה דורכת, שם מתחיל הרס. ובאין מי שקרוב אליהם לריב, למדון, להרס ולהרג — הם עושים זאת כינם לבין עצמם. עדות לכך היא מה שמתרחש זה שלושה שבועות באזור טריפולי וכעיר עצמה.

לפיכך עלינו להסביר לחושבי השטחים, בעיקר למנהיגים ולמכובדים שבהם, שדרכו של אש"ף הסתיימה, ואין שום צידוק לקיומו. מי שנותן לו גיבוי — טועה כבעבר.

שבח וייס (המערך):

מה אתה חציע במקום?

אליעזר אבטבי (חזית דתית לאומית):

חשמע. הצעתי, יש לבצע את תוכנית האוטונומיה. פשוט, אין דרך אחרת.

שבח וייס (המערך):

האם אנחנו עושים הכול בכיוון הזה?

אליעזר אבטבי (חזית דתית לאומית):

נגיע גם לחלק שלנו.

מנהיגות מקומית היא שצריכה לנהל את המשא-ומתן על האוטונומיה וזאת הדרך היחידה שנותרת כעת ובמצב הנוכחי. ככל שנפעל מהר יותר כדי להביא אותה לידי יישום, כן נטיב עם האוכלוסייה בשטחים. בתום תקופת האוטונומיה יוכרע עניין השטחים.

עלינו להבהיר לחושבי השטחים — זה מקובל על דעתם של כ-90% מחברי הבית הזה — שלא תקום מדינה נוספת בין ישראל לירדן, וכי כל מי שמטיף בכיוון הזה, הרי הוא זורע אשליה.

אם הדברים האלה יפלו על אוזניים ערלות, אם הפרעות הסדר בשטחים יימשכו ואם יידוי האבנים יימשך, יהיה צורך בנקיטת אמצעים. איש איננו יכול לדרוש מאתנו או מחילי ישראל לעמוד ולהיות אדיש מול מידי האבנים. לא ניתן לכבול את ידי צה"ל מתגובה מול מטר אבנים, חסימת כבישים ושרפת צמיגים על-ידי תלמידים.

רבותי, יידוי אבנים הוא נשק, נשק לכל דבר. כל כלי שאפשר לפגוע בו ולהיפגע ממנו הוא כלי נשק. יידוי אבנים הוא נשק קטלני. כפי שהדבר הוכח מהירצחה של אסתר אוחנה, ויכרונה לברכה.

על גורמי הביטחון להבהיר לכול, שאנו רואים-בידוי אבנים נשק שיש בכוחו לגרום למוות. כפי שהדבר כבר קרה. ולא ניתן לכבול את ידי צה"ל מול מעשים כאלה לאורך ימים ושנים.

אורך רוח — כן; סכלנות — כן; התחשבות — כן, והיא קרימה, אבל גם אלה-יש גבולות.

אני משוכנע ששום חייל צה"ל לא ירה ולא יירה ללא צורך. לעתים החיילים נפגעים ומסתכנים, ובכל זאת הם מבליגים.

על תושבי השטחים לדעת, שכדי שלא יוכרו עוצר וכדי שלא תהיה הפרעה לחיים התקינים שלהם, עליהם לשמח

פנים משתדל לקיים אותו כשאני עוסק בבחינת סוגיות אחרות:
אל חדון את חברך עד שתגיע למקומו, לפחות בניסיון להעמיד
את עצמך מבחינת המחשבה והבחינה הפנימית באותה
סיטואציה, ואז יכול להיות שהנושא לא היה זוכה — — —

אהרן נחמיאס (המערך):
אבל ב"חברך" אין הכדל בין בני אדם.

חנן פורת (התחיה):
אל תפרע לי כעת, אני מבקש.

אורה נמיר (המערך):
בכביש רמות לא עושים אותו דבר?

חנן פורת (התחיה):
רבותי, אני מבקש במקרה הזה שלא להפסיק את דברי על
כל צעד ושעל. את זוקפת את עניין בכיש רמות לחובצתי? אינני
מבין אותך. את חושבת שאינני מחקומם כולי נגד חילול השם
והביזיון והנבלה שמתרחשים בכביש רמות? מה ההקבלה
הזאת בהתייחסות אלי? אני רק אומר, שלעתים יש כאן קלות
ראש, ואפילו לגלוג על תופעה, שהיא סכנת נפשות באמת.

בהקשר זה אני רוצה לומר דבר על הניסיון להעמיד תמיד
איוז התאמה, איוז השווה בין מעשיה של האוכלוסייה
הערבית לבין מעשיה של האוכלוסייה היהודית. אני מתקומם
נגד עצם ההשוואה כעניין זה, לא בעצם הזכות להשוואה, אלא
בנחותים ובעובדות. אני שוב רוצה להזכיר דברים שכבר אמרתי
פה פעם, וכדאי שהם יעמדו לעיני חברי הכנסת, אף-על-פי
שדמו של כל אדם, יהא אשר יהא — יקר בעינינו, יהודי כערבי,
ואפילו מי שנהרג בעקבות פיגועים, ביהדות לא רק נאמר
"בנפול אירק לא תשמח", אלא קיימת גם אותה הרגשה של
כאב, של "מעשי ידי טובעים בים ואחם אומרים שירה", אין
שמתה בלבנו, יש חדרה על כל מקרה, ובכל זאת, אלה נחונים
שוודאי השתנו והתעדכנו, והם חייבים לעמוד לפני חברי
הכנסת, כדי לקבל את הפרופורציות הנכונות.

אני שוב מזכיר את אותה שאלתאם שהעלתה חברת הכנסת
גאולה כהן לפני חצי שנה, בקשר למספר התושבים הערבים
מאזורי יהודה, שומרון ועזה שנהרגו מירי מתנחלים: כמה
תושבים ערבים מאזורים אלה נהרגו מירי חיילים בעת פינוי
התפרצויות, כמה תושבים ערבים מאזורים אלה נהרגו
מפעילות פנים-טוריסטיות, מצד גורמי אש"ף ודומיהם, על
השאלה הראשונה, כמה נהרגו עליידי מתיישבים יהודים
במסגרת פעולות להגנה עצמית — חמישה ערבים, מאז 1967;
על השאלה השנייה, כמה ערבים נהרגו עליידי חיילי צה"ל
בעת פינוי הפגנות — 69 איש; על השאלה השלישית, כמה
ערבים נהרגו כירי ערבים מפעולות פנים-טוריסטיות של
גורמי אש"ף וכדומה — 318 ערבים.

שבח וייס (המערך):
גם זאת איננה אנלוגיה.

חנן פורת (התחיה):
אני מדבר רק על דבר אחד, על "האצבע הקלה", כפי
שאמר חבר הכנסת יעקב צור. אני מזכיר את הדבר הזה, כמי
שעסק בפעולות מילואים ביהודה ושומרון, ואני מזכיר את זה
כעת מסופריהם של חברי, שמשרתים לא מעט כאזורי
רמאללה, שכם וחברון. אם לעתים יש מקום לבקר, יש מקום
לבקר את ההזירות המפגלות שמכבידה מאוד — וגם על זה
ייתכן מאוד ששר הביטחון יעמוד — על אפשרות של תגובה
מיידית, אבל ההוראות הן קפדניות ביותר, וההזירות והחזרה
מפני כל אפשרות של לחיצה על ההדק הן חמורות ביותר.

אורה נמיר (המערך):
הוא הלך לשיבה של סיעת הליכוד.

חנן פורת (התחיה):
אינני בא בטענות, אני מציין עובדה.

אהרן נחמיאס (המערך):
הוא גמר לדבר, והלך.

חנן פורת (התחיה):
אני מבקש לומר, שהפרשה של זריקת האבנים, שכבר
העליתי אותה פעם בדיון דחוף והתקיים עליה דיון בוועדת
החקן והביטחון, הדברים האלה חוזרים ונשנים במחזורים והם
אינם מתקשרים דווקא למצוקתו של ערפאת ולוויכוח עם
המורדים בו, יש כאן מחזורים, ולעתים יש דברים שמעלים
אותם — — —

יעקב צור (המערך):
זה מה שאני אמרתי.

חנן פורת (התחיה):
אמרתי את הדברים האלה בקשר לדבריו של חבר הכנסת
אבטבי ובקשר לדבריו של מתאם הפעולות בשטחים. לעתים
אפשר למדוד — אם אתה מנסה למדוד את החוס, או את המדר
— עליות וירידות מתונות, אבל יש כאן תופעה שחוזרת
ונשנית.

שלמה הלל (המערך):
היום לא כדאי לדבר על המדר, דבר על משהו אחר.

חנן פורת (התחיה):
את התומר שהעליתי בנושא זה הכאנו בפני רבים מחברי
הכנסת. הוא מתייחס לתקופה שקין 1 באוקטובר 1983 ל-27
באוקטובר 1983.

אורה נמיר (המערך):
מי עשה את הדות הזה?

חנן פורת (התחיה):
הדוח הזה נמסר כחוק וכסדר עליידי האנשים שמהם
קיבלנו את הדברים, והם נבדקו והוכחו. אבל, חברת הכנסת
אורה נמיר, הייתי מציע שבמקום לשאול את השאלה הזאת,
התייחסי רגע אחד לאינפורמציה שמופיעה בדוח, אם
בתאריכים 1 עד 27 באוקטובר 1983, עוד לפני שפרשת
טרופולי הגיעה לעיצומה, אתה מוצא שיום יום — ולקחנו
מקרים שאירעו רק בחבל אחד, אזור בנימין ורמאללה —
הושלכו אבנים בגיליון על סיוור צבאי ותוך כדי מרדף נזרקו
אבנים נוספות: אכן על רכב ישראלי באל-בירה: ילדה נפצעה
והועברה לבית-החולים בהרצליה; אבנים על חיילים
מכיוון בית-הספר בקלנדיה, ובמהלך הסריקות המשיכו להזרוק
אבנים: אבנים ליד בית-הספר בקלנדיה וכו'. זה קרה יום אחד
יום, ולעתים אף כמה פעמים ביום, ואי-אפשר לומר שהדבר
הזה מתנהג בסיטואציה כזאת או כזאת.

יש כאן תופעה חמורה מאוד שמסכנת חיי אדם וגורמת
מתיחות קשה. לכן, לא בכדי, גם בכינוסים שהיו למתיישבים,
הוחלט לנהוג עד כמה שאפשר באיפוק מרבי ולהשאיר את
המלאכה, עד כמה שרק ניתן — להוציא את הדברים המותרים
על-פי חוק — למערכת הביטחון. מערכת הביטחון עשתה לא
אחת מאמצים ראויים לשבח ושכללה והכניסה אמצעים
נוספים. אפשר ששר הביטחון יעמוד עליהם, ואפשר שאין ראוי
לומר אותם כאן, אבל התופעה החמורה שלעצמה לא פסקה,
ובנושא זה הייתי מציע שכל אחד יקיים בעצמו דבר, ואני על כל

אני מבקש כאופן אישי משר הביטחון, אם רק ניתן, תשובה על ההצעה הזאת, שכמה וכמה פעמים עלתה כאן. אנחנו מבקשים הכהרת עמדה לגבי אפשרות זו.

אני רוצה להעלות נקודה שנייה, ובה אסיים בשלב זה. אני סבור שהגורם המכריע לזריקת האכנים ביהודה ובשומרון הוא מחנות הפליטים השוכנים במיקום אסטרטגי, על אם הדרך, בדהיישה, בג'לון, בדרהיה, בקלנדיה וכן הלאה, והם מהווים חממה לפשע, חממה לטרור. כמעט הייתי אומר בנוסח היהודי, מספרת הגמרא: משל למה הדבר דומה? לאב שנטל את בנו, סכו, הלבישו, הנועילו, רחצו, תלה לו כיס עם הובים על צווארו והושיבו על פתח של בית-זונות. מה יעשה הילד ולא יחטא? כאן בהיפוכם של דברים, תנאי חיים דלים, משקעים של העבר, וכל זה על אם הדרך, מה יעשה הילד ולא יחטא? כמעט קשה שלא להבין את ההתרששות הזאת כתופעת טבע, אבל, רבותי, האם מחנות הפליטים הם מכת שטע? מי שסבור שאנחנו נמצאים ביהודה ובשומרון לפרק זמן קצר, יכול לומר שזאת אינה בעיה שלנו. מי שאומר אנחנו נמצאים כאן לדורי דורות וריבונות ישראל תחול בשטחים אלה, צריך להתמודד באומץ לב ובגישה הומנית וביטחונית גם יחד עם התופעה הזאת. אמרתי את זה לשר הביטחון בשיחה אישית, ואני אומר את זה כאן מעל במת הכנסת. אנחנו איננו חרדים מהתמודדות כזאת. האוכלוסייה היושבת במחנות פליטים ביהודה ובשומרון אינה גדולה. היא מהווה אתחיים יחידים מכלל האוכלוסייה ביהודה ובשומרון. לגבי חבל-עזה הסוגיה שונה, אבל דווקא לגבי חבל-עזה הניסיון שנעשה הוכח לא מעט בהצלחה.

אנחנו מציעים לפרק את מחנות הפליטים ולפור את שוכניהם בקרב האוכלוסייה הערבית, ויש אזורים שניתן ליישב אותם, אם בערים ואם מחוצה להן, אפילו בדומה למה שנעשה בלבנון, תוך מתן סיוע, סיוע מינימלי בחומרי בנייה, בקרקעות וכדומה — ניתן לפתור את הבעיה הזאת. זו אינה בעיה קריטית, שלא ניתן לפתור אותה, אין לי כל ספק שניתן להסתיר כאן בגורמי חוץ, אפשר לקבל לצורך העניין סיוע לא מבוטל, חלק הארי של הסיוע יכול לבוא מארצות הברית, מן האו"ם, מאותם גורמים שהנושא ההומני עומד לנגד עיניהם, ויהיה כאן מכנה משותף בין הצד ההומני ובין התשובה הביטחונית.

אני יודע שזהו צעד נועז, אני יודע שהראשונים שיתקוממו נגדו יהיו מדינות ערב, אני יודע שהשנייה שתתקומם נגדו תהיה האוכלוסייה הערבית היושבת היום ביהודה ובשומרון, כבר שמעתי מערביי בית-לחם, מה, את המסריחים האלה נכניס בתוכנו? אנחנו יודעים איך אדם לאדם, אבל אם הם ידעו שזו עמדה נחרצת שלנו, הדבר הזה יתבצע כסוף, יכול להיות שאי-אפשר להתחיל מיד בבת אחת, אפשר להתחיל במחנה דהיישה, שהוא אחד ממקורות הפגע — ויום יום אני עובר בדרך הזאת, אפשר להתחיל במחנה ג'לון, אנחנו שומעים את הדברים, ואני הייתי רוצה לראות מה, למשל, יאמר על הצעה כגון זאת איש איש, איש ריקח, איש המפלגה הקומוניסטית: כיצד תוכל להיות התנגדות מאיוה צד של הבית להצעה כזאת, שיש בה גם תשובה הומנית וגם תשובה ביטחונית, אין זה סוף פסק, אבל זאת ההצעה, שהיא ראשיתו של פתרון מן הניסיון.

הי"ר מ' שחל:

ההצעה האחרונה בנושא הזה היא של חבר הכנסת חופיק טובי, חבר הכנסת מאיר וילנר ממק אוחה.

מאיר וילנר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, הנושא שאנחנו מציעים

האמירה בפה קל ובכיתוי קל, שהאצבע היא קלה, שלא נעשתה חקירה — ואין לי כל ספק שנעשתה חקירה גם בקשר למק שאירע כעת בטול-כרם — היא אמירה, ואני חושב שכשמשמעים אותה מעל במת הכנסת צריך הרבה הרבה והירות.

על כן אני אומר שנלאיתי מהוויכוח. ביסודו של דבר זה באמת ויכוח מדיני, אך בכל פעם הוא מוצא לו את האצטלה ואת האינטרפרטציה בהקשר הפוליטי האקטואלי ובהקשר הביטחוני האקטואלי, כדי להעלות אותו.

הייתי רוצה בעיקר, לסיום דברי, להתרכז במה שאני רואה כתשובות, לא כתשובות מהיום למחר, אלא כתשובות יסוד על 'שאלה זו, שלי אין שום ספק שבמדיניות ביטחונית-פוליטית נכונה ניתן להצמיד אותן כמעט עד תום.

בראש וכראשונה, וחבל שחבר הכנסת אבטבי אינו נמצא כאן, אינני צריך לומר את עמדותי. אני חולק על רעיון הפשרה הטריטוריאלית, אני חולק על רעיון האוטונומיה, שהוא בסיס למדינה פלשתינאית. אני סבור שהיסור באותם דברים מרומזים שאמר שר הביטחון — אני אומר אותם בריש גלי, אמרתי אותם לא אחת כאן — הוא, שהספק מוזן את הטרור; ההרגשה שיש כאן תהליכים שניתנים להשתנות עם לחיצה כאן ועם תפיסה כאן, הם שמזינים את הטרור, אם הטרור המזוין ואם הטרור שבאבן, ולעומת זאת, ההכרה הנחרצת, החד-משמעית, שמדינת ישראל ברחבי ארץ-ישראל, ובכלל זה יהודה ושומרון, היא לנצח נצחים, ולא תקום פה שום ישות זרה, לא באצטלה כזאת ולא באצטלה כזאת, דווקא היא, עם כל האפשרות של התקוממות בשלב ראשון, חובלי להשלמה, וההשלמה היא היסוד, כסופו של דבר, לשלום.

הדבר הזה נכון לגבי המשולש הקטן, היה נכון לגבי הגליל, היה נכון לגבי הנגב, ובכל פעם שידה של ישראל מתערערת, הספק מוקר והאפשרויות והאופציות השונות עולות, דווקא אז מתחיל גל הטרור. זו נקודה ראשונה.

מעבר לנקודה המדינית, בהיבט הביטחוני — אינני צריך לחזור על תפיסתי, תפיסתנו שלנו, כסיעת התחיה, כיצבור המתיישבים ברובו המכריע ביהודה ובשומרון, אנחנו סבורים שניתן לחיות עם האוכלוסייה הערבית הנמצאת בחבלי ארץ אלה כמו בשאר חבלי ארץ-ישראל בשלום ובדיוק, ואיננו תובעים לא את גירושם, לא את השפלתם ולא את פינוים; חלילה, אבל צריך להיות קו נחרץ שמבדיל, תוך הימנעות ככל האפשר מעונשים קולקטיביים — אני מדגיש: תוך הימנעות ככל האפשר מעונשים קולקטיביים, דווקא בשנים האחרונות נמצאה דרך להמעיט בעונשים הקולקטיביים ולתפוס את האובייקט, את המטרה היחידה, בשיטות מתוחכמות שונות ולתת עונשים חקייים, חריפים ביותר.

גם ההלכה היהודית וגם המשפט הישראלי והמשפט הבינלאומי מכירים בכך, שבנסיבות מיוחדות יש מקום להחמרה, יש מקום להחמרה כשאתה רוצה להצמיד תופעה, שהיא באמת הולכת ומסכנת, הולכת ופוסה בשטח, על כן אמרנו לא אחת לשר הביטחון ולראש הממשלה, ואני אומר את גם מעל במת זאת: יש מקום לעונשים, כפי שידע לנהוג גם המערך, ובמקרים מיוחדים עונשי גירוש והגליה, ידע הנער, העלם, הסטודנט שזורק אבן, ולעיתים במגמה לפצוע ואף להרוג ולהעמיד בסכנת נפשות, שמקומם כאן אינו מובטח, לא עם כאלה, נוכל לחיות כאלה, אני חושב שצד כזה, על-פי כל העדויות ועל-פי כל חוות הדעת של הנוגעים בדבר, תהיה לו השפעה מכרעת.

הם התפרצו, אומרים לי, ניסו לעוצרם, מה אתה מתרגש? אני מתרגש מכך שאין אנו מתרגשים, שהורגלנו לשגרה של מהומות בשטחים, שהורגלנו להבחין בכוותר קטנה על הפגנה שדוכאה, ליד שנוהה, נשים שקוננו בלויה, ולדלוג על ידיעה, כי היא כבר נדושה, כי היא לא מזוהה לנו — איבדנו את הרגישות האנושית, את הרגישות לאויבנו ואת הרגישות לחיינו אנו — — — וכדהרגה, מהפגנה להפגנה, מרייה לירייה, מהרוג להרוג, הולכות ומשתלטות עלינו קהות החושים ואטימות המחשבה, אך מתחת להן — מבלי משים, הולכת ומתערערת צדקת מאבקנו —”.

חברי הכנסת, הפרסומים הרשמיים בקשר למה שקרה בטול-כרם ובמקרים אחרים דומים לדין-חשבון שהוגש שלשום לממשלה בעניין צור, עוד נדבר על זה, לצערי, לא הגעתי לרשות הדיבור היום, אבל אני מדבר על הפרינציפ של מסירת דוח, אפילו הממשלה נאלצה להחזיר את הדין-חשבון הזה בכובש פנים — אין להגדיר את זה אחרת — לרמטכ”ל משה לוי וליושב-ראש של מה שנקרא ועדת החקירה, האלוף אמנון רשף, אפילו השרים אמרו, שזה דוח לא-רציני, אך לא רק הדין-חשבון הזה אינו רציני, כל השיטה היא של דים-אינפורמציה ושטטשו ורמיה, הצבא חוקר את עצמו, במשטרה חוקרת את עצמה, הממשל הצבאי, בשטחים הכבושים חוקר את עצמו, האם זה רציני? זה בקשר למה שקרה בטול-כרם.

ולגבי מה שקרה בדהיישה, במחנה הפליטים — היה שם עוצר שנמשך גם כיום ראשון האחרון, הצבא ומשמר הגבול חסמו את כל הכניסות למחנה, אמרו שיידו אבנים, ואז ידו, וכתוצאה נפצו שלושה צעירים, זה כלל לא קרה כך, מהעמיתיה שהוגשה לבית-הדין הגבולה לצדק מתברר מפי הפצועים, ומעדות של אנשים שהיו במקום, שבאותו יום ראשון בשעה ארבע אחרי-הצהריים, כשהיה עוצר במחנה הפליטים דהיישה, שמעו השניים, שני אחים, צעקות שביקשו מהבית הסמוך, השניים הביטו דרך החלון וראו בחוץ אנשים שהיו לבושים בלבוש ערבי, בכפית על ראשם, היות שהם ראו אנשים מתהלכים בחוץ, הם סברו לתומם שהוכרז על הפסקת העוצר רצוא החוצה, שני האחים התקרבו אל שני האנשים בחושבם שהם תושבים ערבים מהמחנה, ואז האנשים בלבוש הערבי פתחו באש על השניים וגם על אחרים, לאחר שעה קלה שמעו הנפגעים, וגם אחרים, ששני אלה מדברים ביניהם עברית, אז הם עמדו על טעותם ועל המרמה הנוראה שהם נפלו קורבן לה, אפשר להמשיך ולומר, שזה כלל לא היה בחוץ, שזה לא היה בקשר לידיד אבנים, זאת היתה פרובוקציה, דבר דומה כבר קרה פעם, בזמן ההתנפלות על האינתיפאדה בחברון.

אני מביא את הדברים האלה כדוגמה להולכת השולל בקשר לעובדות האלמנטריות, זאת התנהגות פרועה, ברברית ביותר, מפירים כל חוק אנושי, כל זכויות אדם, שלא לדבר כבר על אמנת זנבה וכו’.

בהקשר זה אני רוצה להגיד מלה על הדין-חשבון על המצב בשטחים, דין-חשבון של הצוות בראשותו של דני צוקר, מצד אחד הוא קובע נכון, שהממשל הצבאי בשטחים הכבושים והמתנחלים היהודים נהנים ממלוא הזכויות של אזרח ישראלי ואף יותר מזה: הם מעל לחוק, ולמעשה יכולים לעשות כל דבר מופקר; ולעומת זאת, החושבים הפלשתינים נתונים לשלטון צבאי מרדא, שאין עליו פיקוח ציבורי או פרלמנטרי, עם זאת, מצד אחר מטעה הדוח הזה, מפני שהוא קובע, שלאחר פיתורי שרון ממשרד הביטחון ועזיבת רפאל איתן את הרמטכ”ל נפסקה השיטה של הרג מפגנים

לסדר-יומה של הכנסת מתחלק בצעם לשני חלקים, חלק אחד הוא הצד העקרוני הפוליטי, שהוא המקור לכל מה שמתרחש בנה, ברצועה, בירושלים המזרחית, לאירועים שהחריפו בזמן האחרון כתוצאה מהמדיניות החריפה יותר של השלטונות, אתחיל מהנושא השני, ואעבור בסיום לחלק העיקרי העקרוני.

מה קרה בטול-כרם ומה קרה בדהיישה? לצערי, אף לא אחד מהנואמים הקודמים, אשר הציעו את ההצעה לסדר-היום, לא הביא את העובדות האלמנטריות, הסיפור הרשמי, שעבר בכלי התקשורת ומשם לעיתונות, אומר שיידו אבנים, ולא יכלו לנהוג אחרת אלא לירות ולהרוג — אני אומר לרצוח — שני צעירים ולפצוע שלושה אחרים.

לעומת הסיפור הרשמי, אשר סותר את העובדות כמציאות, ואני אומר זאת אחר בדיקה, אומרים עדי-ראייה תושבי המקום, כי איבדתי בישארה בן ה-20 ואמיר מוחמד סלאמה בן 22 נרצחו בדם קר, אני קורא ב”גירוסלם פוסט” משלשום חלק מהגרסה הזאת, גם הוא מפי עדי-ראייה אנשי המקום, אקרא את הדברים בתרגום העברי, כדי שלא לחזור עליהם פעמיים. ה”גירוסלם פוסט” כותב: “מקורות ערביים קובעים, ששני האנשים נורו בתוך חצר של בית פרטי, לשם הם ברחו מההפגנה, הם טוענים שהם נהרגו בדם קר”.

לעומת הגרסה הזאת מופיעה הגרסה הרשמית, כפי שכבר למדנו במהלך מלחמת לבנון, השקר הפך לשיטה, וברוב המקרים — ‘שקר בירעין’, הנה מה שפורסם מטעם השלטונות ומתאם הפעולות בשטחים, ואני מצטט מן העיתונות, במקרה זה מ”הארץ”, ב־13 בחורש: “אנשי משמר הגבול פתחו במרדף אחרי החמישה, ירי יריות אזהרה וקראו לעברם לעצור, הצעירים המשיכו במנוסתם ובזריקת אבנים לעבר הכוח, הם רצו להציל את חייהם, וזורקים אבנים, מהשמים נופלות להם אבנים ליד, והם זורקים תוך כדי מנוסתם, יפה, הגיוני מאוד, בהמשך ההודעה הרשמית נאמר: “משלא נעצרו, נורו לעברם כמה יריות, כתוצאה מכך נהרגו שניים מהבורחים ושניים נפצעו”.

בן-יאליעזר, האלוף המתאם, אמר שעתיים-שלוש שעות אחרי שזה קרה: “הוברר כי אנשי משמר הגבול פעלו בהתאם להוראות, אולם החקירה נמשכת”, איזו ציניות, אם כבר הוברר שהם פעלו בהתאם להוראות, כפי שהוא אומר, כי אז זה סותר את הסיפא של דבריו, שהחקירה נמשכת, אם הוברר שהכול בסדר, מרדע הוא אומר שהחקירה נמשכת? אם עדיין לא חקרה, מדוע הוא אומר שהכול בסדר? ואולי ההוראות עצמן הן רצחניות כאלה?

ובכלל, כשכוחות הביטחון, שצריכים להיחקר, הם בעצמם החוקרים — כי אז אין זו אלא פארסה זולה.

אני רוצה לציין, שמה שקרה בטול-כרם עורר את מצפונם של אנשים, אם כי לא של רבים, כפי שהיית רוצה, אני רוצה להביא מדבריו המאפיינים והמאלפים של הר”ה משה חוני בעיתון “ידיעות אחרונות”, ב־14 בלחודש, על הרצח בטול-כרם.

יוסי שריר (המצרף):

תקרא גם את חיים גורי, ראוי שייקרא.

מאיר וילנר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

כבר ציטטו אותו לפני, איני רוצה לחזור על הדברים, אני מצטט את דבריו של הר”ה חוני, כי אלה דברים שאינם נוגעים רק לאיש שכתב, הם נוגעים לשרוש הדבר, “הנה קציר השבת האחרונה, שני הרגוים, שלושה פצועים, כמהומות בטול-כרם.

שושנה ארבל-אלמוזלינו (המערך):
אתה תומר בטוריה.

מאיר וילנר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
אני תומך בנציגות הדמוקרטית. שנכחה במעשה
הלאומית הפלשתינאית באלז'יר, ואין שום נציגות אחרת. כל
הטרגדיה הפנימית שם לא תשנה את ההתפתחות ההיסטורית.
הרבה תנועות לאומיות עברו טרגדיות. היו תנועות לאומיות
באסיה ובאפריקה — שם לא היה תנועה לאומית אחת. היו
כמה — שאפילו לחמו זאת בזאת. אשיף, עד עכשיו, הוא
תנועה לאומית אחת, נציגות אחת, למרות המאבק הפנימי.

אין כל תקווה לארץ-ישראל השלמה. אם רוצים לשים קץ
לשפיכות הדמים, יש רק פתרון אחד: לסגת מהשטחים
הכבושים מאז 1967, מלבנון, מהגדה, מהרצועה; להסכים
למדינה פלשתינאית בשטחים האלה בצד מדינת ישראל. אין
פתרון אחר.

חבר הכנסת צור, יש כמה דברים שבהם, כמוכן, הסכמתי
אתך — —

יעקב צור (המערך):
מדאיג.

מאיר וילנר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
— — — — —
אבל הפוליטיקה של הסיעה שלך כבר נוסחה. 29
שנים הייתם בשלטון, הצעתם למלך חוסיין מה שהצעת היום.
אחרי 35 שנים. אפילו המלך חוסיין לא יכול היה לראות במה
שאתם מציעים אפילו בסיס לדיונים. אם במשך 29 שנים,
כשהייתם בשלטון, לא הצלחתם, והוכח שזה לא ריאלי ולא
נכון וזה הביא למלחמות לא אחת ולקורבנות ולאסונות, אז
עכשיו אתה מופיע, אחרי 35 שנים, ואומר כך: ירושלים כולה
שלנו, גם לפי דעתך: הבקעה שלנו, גם לפי דעתך: גוש-עציון
שלנו, גם לפי דעתך: גבול הביטחון על הירדן, גם לפי דעתך?
מי ידבר אתך על זה? — לא חוסיין ואף לא אחד בעולם
הערבי.

גאולה כהן (התחיה):
אתה צודק.

מאיר וילנר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
זו המציאות.

יעקב צור (המערך):
המזל הוא שהדרך שלכם לא נוסחה.

מאיר וילנר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
נכון, בדיק בזה אני רוצה לסיים: הדרך שלנו לא נוסחה.
דרך אגב, זו לא רק הדרך של הקומוניסטים, יש עכשיו לפחות
15% של תושבי ישראל היהודים, לפי הסקרים, שמסכימים
אתנו בנושא הזה: מדינה פלשתינאית לצד מדינת ישראל, שלום
ישראלי-פלשתיני בבסיס לשלום כולל, ערכויות בין-לאומיות,
סידור-ביטחון הדדיים — הכול אפשרי. כל המדיניות שהיתה
עד עכשיו, למרות ההבדלים — ואיני מזלזל בהבדלים —
הובילה רק למלחמות.

ומלה אחת בסוף לחבר הכנסת חנן פורת: אמרת — כפי
שהשלימו עם הגליל, עם המשולש, ישלימו עם ארץ-ישראל
השלמה. אבל יש גם אפשרות היסטורית אחרת: תפסת מרובה
לא תפסת. חנן פורת, וכמוך "התחיה" וארנס, עם כל
ארץ-ישראל השלמה, אתם מסכנים את קיומה של מדינת
ישראל לטווח ארוך. ההיסטוריה לא נגמרה לא עם מדינת
ולא עם המיליארדים ששולחים לנו עכשיו מאמריקה להכנת

והתעללות בתושבים. הדין-ושבון הזה פשוט מפגר אחרי
המציאות: טול-כרם, דהיישה, עונשים קולקטיביים, מכות
רצח, גז נגד אסירות פלשתינאיות, בחדרים סגורים
בנווה-הרצה, ההתפתחות הזאת מוכיחה, שארנס אינו שונה
משרון: הוא נץ פוליטי מסוכן, ומכאן גם ההתנגדות בשטחים.

יהודה פרח (הליכוד):

מי יותר מסוכן? — אתה.

מאיר וילנר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
חברי הכנסת, מכאן גם סגירת אוניברסיטת בית-לחם. אך
השר ארנס דיבר בכנסת כשבוע שעבר על חיים בצוותא, על כך
שלא נורא להיות מיעוט לאומי בארץ-ישראל השלמה.

מנצלים את המאורעות הטרגיים ואת המלחמה הפנימית
בטרפולי ובצפון לבנון. חברי הכנסת, בהרבה תנועות שחרור
לאומי קרו, לצערנו ולצערם, דברים דומים ואף חמורים יותר.

אמנון רובינשטיין (שינוי — מפלגת המרכז):

אבל הסורים, החברים שלכם, הורגים פלשתינאים, נשים
וילדים, ואתם לא מרימים קול. מי יאמין לך בכלל? אם ישראל
היתה עושה — — — הייתם צועקים שזה רצח עם.

מאיר וילנר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

אני אומר שזה פשע מה שעושים שם.

אמנון רובינשטיין (שינוי — מפלגת המרכז):

מי עושה?

מאיר וילנר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
מי עושה את זה? — המורדים בפת"ח והסורים. אני מגנה
את זה.

אמנון רובינשטיין (שינוי — מפלגת המרכז):

השגתי משהו.

מיכאל חריש (המערך):

אמנון, כל הכבוד.

מאיר וילנר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

מה השגת? חבר הכנסת רובינשטיין, השגת אולי כבורסה,
אבל לא פה, מכיוון שמה שאמרתי עכשיו — —

אמנון רובינשטיין (שינוי — מפלגת המרכז):

כבורסה הסטליניסטית השגתי הודאה באשמה.

מאיר וילנר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

— — — — —
אולם דברים פרסמו השבוע ולפני שבוע
בעיתונות שלנו, באספות שלנו ובהכרזות רשמיות, כך שאין
בזה כל חידוש.

אמנון רובינשטיין (שינוי — מפלגת המרכז):

אז למה אינכם נוסעים למוסקבה ופונים אליה שתפסיק את
המלחמה הזאת?

מאיר וילנר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

אתה רוצה לעזור לארנס בזה שאתה מפרע ל? זה
התפקיד שלך כאופוזיציה, כהומינסט כביכול?

אמנון רובינשטיין (שינוי — מפלגת המרכז):

אתה הומינסט בזה שאתה תומך באנשים כאלה?

מאיר וילנר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

אני תומך בעם הפלשתינאי כפי שאני תומך בזכותה של
ישראל לקיום ולביטחון.

שר הביטחון מ' ארנס:
אתה ויתרת על זכותך לדבר כאן. מדוע אתה מנסה להפריע לי עכשיו?

יוסי שריד (המערך):

הסבר לי איך יורים יריות אזהרה והורגים. הסבר לי. האם החיילים שלנו אינם יודעים לירות? כשר ביטחון, אתה מטיל ספק בחיילים שלנו. שאינם יודעים לירות יריות אזהרה? אתה אומר שיורים יריות אזהרה והורגים? הרי אתה מביע בכך אי-אמון בחייל הישראלי, אם אתה אומר דבר כזה.

שר הביטחון מ' ארנס:

כנראה לא הקשבת לדברי.

יוסי שריד (המערך):

את המתים כבר אי-אפשר להזהיר. אינך מבין את זה?

פנחס גולדשטיין (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, למה לא נותנים לשר הביטחון להמשיך בדבריו?

שר הביטחון מ' ארנס:

אמרתי שקודם ירו יריות אזהרה, ואחר-כך ירו לעבר רגלי האנשים. אתה לא הקשבת.

יוסי שריד (המערך):

אבל הרי הם ברחו.

פנחס גולדשטיין (הליכוד):

אולי תיתן לשר הביטחון להשיב?

היו"ר מ' שחל:

חבר הכנסת גולדשטיין, אינך עוזר לי.

פנחס גולדשטיין (הליכוד):

כן, אדוני, אבל זה איננו דרישה.

יוסי שריד (המערך):

אתה יודע באילו פרלמנטים שמעו הסברים כאלה?

שר הביטחון מ' ארנס:

כרגע שמענו דובר אחד, שהוא תומך גדול של אחד הפרלמנטים האלה, וכנראה התמיכה שלך נחונה לו.

יוסי שריד (המערך):

עוזב אותי מהחבר, עוזב אותי מהפרלמנטים. הכל הבלים, זה הבל. אתה יודע את זה, אינך מסוגל להסביר את מה שאידע.

שר הביטחון מ' ארנס:

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, ביהודה ובשומרון מתקיימות זה שנים הפרות סדר וידידי אבנים בעלי אופי כמעט עונתי. בחודשים מרץ ואפריל, אוקטובר ונובמבר יש עלייה עז לממוצע של כעשרה אירועים ליום. בחודשי הקיץ — ירידה עז לשניים-שלושה אירועים ליום, בדרך כלל בסביבות בתי-הספר, ועלידי תושבי מחנות הפליטים.

פנחס גולדשטיין (הליכוד):

יופי, חבר הכנסת שריד, התרגיל הצליח. זאת חוצפה שאין דוגמתה, להסית את דעת הקהל.

יעקב צור (המערך):

אתה מפויע לשר הביטחון.

פנחס גולדשטיין (הליכוד):

ראו את החבר שלכם. קודם כול, הוא תופס מקום טוב באמצע, אחר כך צועק שלא לעניין כרי לעכב — — —

המלחמה הבאה נגד סוריה. הם משלמים לנו בעד הדם של החיילים שלנו. אין נותנים את זה חינם. ואתם משלים את עצמכם. לעם הפלשתינאי תהיה מדינה עצמאית, והלוואי שזה יהיה מתוך הסכם שלום עם ישראל ריבונית. עצמאית ובטוחה. תודה.

היו"ר מ' שחל:

אבקש משר הביטחון להשיב על ההצעות.

שר הביטחון מ' ארנס:

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, אני רוצה קודם כול להתייחס לאירוע שקרה בטול-כרם בשבת והסתיים בטרגדיה: נהרגו שני בחורים ערבים, תושבי מחנה הפליטים בטול-כרם. אני מצטער צער רב על הטרגדיה הזאת. לצערי הוכח שוב, שמי שמתחיל בהרמת אבן אינו יכול לחזות מה תהיה התוצאה.

בטול-כרם, ביום 12 בנובמבר, בשעה 9:30 התקבלה הודעה מתושב מקומי, שקבוצת רעולי פנים מסתובבת בעיר, מידה אבנים לעבר כל-יורכב ישראליים וחנויות של חושבים מקומיים ומאלצת את בעלי החנויות לסגור את עסקיהם.

כוח משמר הגבול, שיצא לאזור מרכז העיר, גילה שרוב החנויות סגורות, וחלקן בשלבי סגירה ואנשים מבוהלים רצים ברחובות. סוחרים ברחוב הראשי של העיר סימנו לכוח את הכיוון של בריחת רעולי הפנים. בהתקרבו לבית-הספר המקצועי בטול-כרם גילה הכוח חמישה רעולי פנים מידים אבנים לעבר בית-הספר. כאשר זיהו את רכב משמר הגבול, החלו ליירות אבנים לעברו.

במהלך המרדף נזרקו לעבר כוח משמר הגבול אבנים שסיכנו את חיי החיילים. לאחר קריאה לעצור ושתי יריות אזהרה באוויר, שלא הועילו, נאלץ הכוח לירות יריות אזהרה לעבר רגלי הזורקים. מהירי נהרגו שניים ושלושה אחרים נסו, נתפסו ונעצרו.

יוסי שריד (המערך):

למה הרגו אותם? הסבר למה הרגו אותם. מה שאתה אומר — זה לא הסבר, הדברים אינם מתקשרים.

פנחס גולדשטיין (הליכוד):

אולי תאפשר לשר הביטחון לסיים?

שר הביטחון מ' ארנס:

אולי תמתין עד שאני אסיים?

יוסי שריד (המערך):

הדברים הרי כל כך בולטים לעין.

פנחס גולדשטיין (הליכוד):

חבר הכנסת שריד, תן לשר לגמור.

שר הביטחון מ' ארנס:

אם הכול בולט לך לעין, היית אתה צריך להיות האיש שיעלה את ההצעה לסדר היום. מדוע לא עשית זאת? היתה לך אפשרות להתבטא. כנראה, ויתרת עליה.

כל החמישה הם תושבי מחנה הפליטים בטול-כרם. שלושת העצורים הודו כידידי אבנים והודו שהפרות הסדר שביצעו תוכננו עליהם ערב קודם לכן.

משמר הגבול מינה קצין לבדיקת האירוע.

יוסי שריד (המערך):

אז למה הרגו אותם? הסבר למה הרגו אותם.

ויקטור שמיטוב (המערך):

הי"ר מ' שחל:
חבר הכנסת וילנר, חברת הכנסת שושנה ארבל-אלמולניו, חבר הכנסת יוסי שריר, אני מבקש.

פנחס גולדשטיין (הליכוד):

הרי הכול היה מעושה. הכול היה הצגה. שום דבר לא היה אמיתי. מישהו מדבר כאן על רצח?

הי"ר מ' שחל:

חברי הכנסת, חבר הכנסת גולדשטיין, אני מבקש מכם, כל צעקה וקריאת ביניים —

אליעזר קולס (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, למה לא אמרת זאת לחבר הכנסת שריר כשהפריע?

הי"ר מ' שחל:

חבר הכנסת קולס, אני מבקש, בלי הערות. גם לכם לא הפרעתי. נתתי לכם לקרוא קריאות ביניים. ככנסת קוראים קריאות ביניים. הנה עכשיו צילמו גם אתכם, והכול בסדר.

פנחס גולדשטיין (הליכוד):

לא, הטלוויזיה הלכה.

הי"ר מ' שחל:

אני מבקש שתאפשרו להמשיך את הדיון.

שר הביטחון מ' ארנס:

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, אני חושב, שמי שמתאר הפרות סדר כאלה, יידוי אבנים כזה, עלידי צעירים במחנות הפליטים ביהודה ובשומרון, שמשחתקים בקיץ ומתעוררים עם תחילת שנת הלימודים, כתנועה פוליטית הנאבקת על יעדה, המתעוררת במקומות הסמוכים להתנחלויות ישראליות, אינו אלא טועה.

חבר הכנסת צור, היישוב היהודי הקרוב ביותר לטול-כרם הוא כפר-סבא. אני אינני חושב שהפרות הסדר בטול-כרם כשבת היה להן קשר כלשהו עם כפר-סבא. אני לפחות רוצה לקוות, שלא היה להן קשר כלשהו עם היישוב היהודי בכפר-סבא.

חברי הכנסת, המשתתפים בהפרות סדר אלה, המיידים אבנים ומסכנים חיי אדם, ואף את חייהם שלהם, הם מיעוט קטן מבין תושבי יהודה ושומרון. לא קיימת השתתפות של תושבי הערים והכפרים ביהודה ובשומרון בהפרות סדר אלה. דבר זה הוא מעל לכל ספק.

האם מישהו כאן חושב באמת שמדובר על תביעות לגיטימיות שמוצאות את ביטויין בידי אבנים, וכל מה שנוחר הוא למצוא את הפתרון הפוליטי, להיענות לתביעות לגיטימיות אלה ואז לא יהיו עוד הפרות סדר, ואז לא יהיה עוד יידוי אבנים?

יוסי שריר (המערך):

לא להיות עם נכבש — זו בהחלט תביעה לגיטימית. זו בהחלט תביעה לגיטימית. שום עם אינו רוצה להיות נכבש.

שושנה ארבל-אלמולניו (המערך):

יוסי, לא התרגשת כל כך כאשר אבן — — —

עקיבא טף (הליכוד):

מאיר וילנר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

חברת הכנסת ארבל, אילו נכשו את תל-אביב — — —

שושנה ארבל-אלמולניו (המערך):

הי"ר מ' שחל:

חבר הכנסת וילנר, חברת הכנסת שושנה ארבל-אלמולניו, חבר הכנסת יוסי שריר, אני מבקש.

שר הביטחון מ' ארנס:

חבר הכנסת צור התייחס לא רק להפרות סדר אלא גם לטרור. כאילו שני הדברים האלה קשורים זה לזה. אני רוצה להדגיש, שהטרור הוא אנדמי במזרח התיכון. יש טרור בסוריה, יש טרור בירדן, יש טרור בלבנון ואף יש טרור במצרים. הלחימה בטרור איננה קשורה בכניעה לו, איננה קשורה בויתורים לו. יש לה שלושה מרכיבים: הרתעה, סיכול והגנה. על כסיס מרכיבים אלה נלחמנו בטרור בעבר ונמשיך להילחם בו גם בעתיד.

אמרתי שהפרות סדר אלה מקורן במחנות הפליטים ביהודה ובשומרון. יש מחנות פליטים לא רק ביהודה ובשומרון. יש מחנות פליטים בירדן. יש מחנות פליטים בסוריה. יש מחנות פליטים בלבנון, ואם קיימים בין צעירים מסוימים במחנות פליטים רגשות תסכול, אולי רגשות ועם, על הנעשה בטרופול, יש להניח שרגשות אלה קיימים גם במחנות הפליטים בירדן, גם במחנות הפליטים בסוריה, וודאי וודאי במחנות הפליטים בסביבות טריפולי. מרע אין יידוי אבנים במחנות הפליטים בירדן ובסוריה?

מאיר וילנר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

אין כיבוש. זה ההבדל.

שר הביטחון מ' ארנס:

אין שם ועם? אין שם תסכול? אני חושב שכולנו יודעים את התשובה על שאלות אלה. שם משחמשים באמצעים אחרים. לכן שם אין יידוי אבנים ואין הפרות סדר.

יעקב צור (המערך):

מזל שאנחנו שונים.

שר הביטחון מ' ארנס:

גם באותה מדינה שאתה כה תומך בה, חבר הכנסת וילנר, אין יידוי אבנים. אף-על-פי שזעם ותסכול ודאי שיש.

חבר הכנסת צור, אני חייב לומר, שהתאכזבתי מחלק מדברייך. הייתי רוצה להאמין, שכיבוד היריב הפוליטי הוא חלק מהתחברות הפוליטית שלנו. אתה יכול לחלוק עלי. אינך חייב להאשים אותי בשקר ובצביעות. אני לא הייתי מאשים אותך בכישורים אלה, בתכונות אלה.

יעקב צור (המערך):

זה פירוש חופשי.

שר הביטחון מ' ארנס:

אני מתבסס על דברים שאתה אמרת. דיברת פה על צביעות. נכון?

יעקב צור (המערך):

בהחלט לא דיברתי.

שר הביטחון מ' ארנס:

בהחלט. אמרת: "כאשר אתם מדברים על החיים בצוואת, אתם צבועים. אינכם מתכוונים לזה כלל".

יעקב צור (המערך):

כן. נכון.

שר הביטחון מ' ארנס:

טוב שנזכרת. אני מציע לך לנהוג. עלי-פי התרבות הפוליטית כפי שהיא צריכה להיות מקובלת אצלנו.

שבח וייס (המערך):

ברשותך, אני לא הפרעתי, כמצב הזה, שהוא זמני לגבי חלק מהבית הזה, ולגבי חלק אחר של הבית השליטה הישראלית צריכה להיות קבועה, כולל דאי להיות הסכמה על התייחסות כלפי אוכלוסייה זו עליפי מיטב הזכויות ושוויון הזכויות.

שר הביטחון מ' ארנס:

ודאי.

שבח וייס (המערך):

הייתי מצפה שהתשובה שלך תהיה לאור העיקרון הזה, שלגביו צריכה להיות הסכמה.

שר הביטחון מ' ארנס:

התשובה שלי היא לאור עיקרון זה, ואני רק קראתי בעיתון על דוח — — —

שר המדע והפיתוח י' נאמן:

תראה לי ארץ אחת בעולם בה מגישים בג"ץ נגד המדינה ומנצחים.

שבח וייס (המערך):

לא עליפי הנורמה של — — —

היור' מ' שחל:

אדוני שר המדע, יש שר שמישיב.

שר הביטחון מ' ארנס:

אדוני היושב-ראש, כבר הרגשתי שבמחנות הפליטים בירדן ובסוריה ובלבנון אין חופרציות של זעם ושל חסכול. אין הפרות סדר ואין יידוי אבנים, ולא הייתי מתפלל אם רבים מתושבי מחנות אלה מסתכלים בקנאה אל יושבי המחנות ביהודה ובשומרון. אנחנו אמונים על הבטחת החוק והסדר גם ביהודה ובשומרון לטובת כל תושבי האזור הזה. התופעות של הפרות הסדר ויידוי אבנים מסכנות לא רק יהודים, אלא גם את התושבים הערבים של השטחים האלה. היתה עלייה במספרן. בחודש האחרון, בימים האחרונים, יש ירידה. אני מקווה שהיא תתמיד. איננו יכולים להשלים עם הסכנות הכרוכות בהפרות סדר אלה, ביידוי אבנים. עלינו לנקוט אמצעים, עלינו להקצות משאבים לטובת כל התושבים.

אני פונה לתושבי יהודה ושומרון, ובמיוחד למורים, למנהלי בתי-הספר, לאישים בעלי השפעה, כדי לסייע לנו להביא לאכיפת החוק, להביא לסדר ולרגיעה, הדורשים לכול. ואני מוכיר לחברי הבית, שהמשימה של אכיפת החוק והסדר בתנאים אלה, משימה המוטלת על כוחות הביטחון, היא משימה בלתי-נעימה, היא משימה קשה, היא לעתים משימה מסוכנת. אני חושב שאנחנו יכולים לתת לעצמנו ציונים טובים מאוד במילוי משימה זו, בדרך כלל, בהשוואה למקרים דומים ולנסיבות דומות בעולם כולו, ובכלל זה העולם המערבי. אני חושב, שהחיילים והשוטרים העוסקים במשימה הקשה הזאת ראויים לגיבוי ולהערכה של הכנסת כולה.

אדוני היושב-ראש, אני מציע להעביר את כל ההצעות לדיון בוועדת החוץ והביטחון.

היור' מ' שחל:

תודה. אני פונה לחבר הכנסת יעקב צור: האם אתה מסכים?

יעקב צור (המערך):

כן.

אחתיצטט מדברי, ואולי "על המשמר" הוא אשר עיוות

את דברי. מכל מקום, אני לא אמרתי בדברי בכנסת, שהלקח שיש להפיק מאירועי טריפולי הוא, שערכים צריכים להתרגל לחיות כמיעוט בישראל או באזורים שבשליטת ישראל. אמרתי שהלקח שיש להפיק מאירועי טריפולי הוא, שאוסף של כנופיות טרור, אשר הציגו את עצמן כתנועות שחרור לאומיות, אינן אלא אוסף של כנופיות טרור אשר עוסקות במאבק אליס, בלתי-רציונלי, ללא כל רכיב אידיאולוגי, על השלל, על הבכורה, על השאלה מי ינהל את מי. אוסף כנופיות אלה, אשר מתימרות לדבר בשם העם הפלשתינאי, גורמות להרג של עשרות ומאות ואולי אלפי פלשתינאים במחנות הפליטים בטרפולי. זהו הלקח שיש להפיק מאירועי טריפולי. זה בדיוק מה שאמרתי בכנסת. אינני יודע מה נכתב ב"על המשמר".

אמרתי, בלא קשר עם אירועי טריפולי, שלהערכתי — להיות מיעוט לאומי במדינה דמוקרטית איננו כגדר של טרגדיה לאומית, ואני יודע שיש אנשים אשר חושבים שבכל מקום שמדברים ערבית חייבת להיות ריבונות ערבית, מהאוקיינוס האטלנטי ועד למה שהם מכנים "המפרץ הערבי", לא המפרץ הפרסי. אני אינני בדעה הזאת. אני מניח שגם אתה אינך בדעה זו.

אמנון רובינשטיין (שינוי — מפלגת המרכז):

— — —

שבח וייס (המערך):

מה יקרה כאשר המיעוט יהיה לרוב? האם חסכים להעניק לו את מלא הזכויות?

שר הביטחון מ' ארנס:

חבר הכנסת שבח וייס, אנחנו יודעים שיש אנשים העוסקים בתחזיות דמוגרפיות.

שבח וייס (המערך):

זה המקצוע של כלנו.

שר הביטחון מ' ארנס:

המפורסם בין אלה שעסקו במקצוע הזה: של תחזיות דמוגרפיות הוא אדם בשם מלטוס, והתברר שהתחזיות הדמוגרפיות שלו לא התאמתו, כידוע לך.

שבח וייס (המערך):

— — —

אמנון רובינשטיין (שינוי — מפלגת המרכז):

— — —

שר הביטחון מ' ארנס:

עדיין לא ראיתי תחזית דמוגרפית שהתאמתה. אם אתה מתמקד על יחסי אוכלוסין בארץ-ישראל המערבית, באזור ממערב לירדן — — —

שבח וייס (המערך):

אתה מוכן להעניק להם זכות הצבעה לכנסת?

שר הביטחון מ' ארנס:

הרשה לי להשלים את דברי. אני גם מוכן להשיב על השאלות שלך, אבל הרשה לי להשלים. שמעת ודאי תחזיות רבות מאז מלחמת ששת הימים בקשר ליחסי האוכלוסין היהודים והערבים בשטח זה. ודאי ידוע לך, חבר הכנסת וייס, שלא חל שינוי כלשהו במשך 16 השנים האחרונות ביחס בין יהודים לערבים בשטח זה. כל התחזיות הדמוגרפיות, על-כל פנים עד כה, התבדו.

חוכרת ה' ישיבה רמ"ז
— הצעות לסדר-היום —

גאולה כהן (התחיה):
אני מציעה להסיר את ההצעה של חבר הכנסת מאיר וילנר
מסדר-היום.

היו"ר מ' שחל:
חסלחי לי, אני מאוד מצטער. אני התחלתי בהצבעה ולא
אוכל לעשות זאת. אני מצביע שנית. מי להעברת ארבע
ההצעות לוועדת החוץ והביטחון ירים את ידו. תודה. מי נגד?
מאיר כהן-אבידב (הליכוד):
האם לא ניתן להפריד בהצבעות?

היו"ר מ' שחל:
רבותי, אי-אפשר לאחר מעשה. ידידי ועמיתי סגן
יושב-ראש הכנסת, חבר הכנסת מאיר כהן-אבידב, הייתי
באמצע ההצבעה.

ה צ ב ע ה

ההצעה להעביר את הנושא לדיון בוועדת
החוץ והביטחון נתקבלה.

היו"ר מ' שחל:
חבר הכנסת אבטבי?

אליעזר אבטבי (חזית דתית לאומית):
כן.

היו"ר מ' שחל:
חבר הכנסת חנן פורת?

חנן פורת (התחיה):
כן.

היו"ר מ' שחל:
חבר הכנסת מאיר וילנר?

מאיר וילנר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
כן.

היו"ר מ' שחל:
חברי הכנסת, אנחנו ניגשים להצבעה. מי להעברת ארבע
ההצעות לוועדת החוץ והביטחון, ירים את ידו.

ח. הצעה לסדר-היום / להגביל התבטאויות של קצינים בכירים בנושאים חסויים

לקרבות יומים — היה רב מדי" ועוד הצהרות מהצהרות
שונות — אני מדבר כל הזמן על אותו תת-אלוף: "לדוגמא:
יום קרב בלבנון. נחקבל דיווח תצפית שויהתה קת"ק
בסולטן-יעקב. צה"ל צבא זריז, ותוך שתי שניות ירדו שני גרודי
ארטילריה על הכפר, ואני מניח שהקת"ק הזה נדפק — משהו
ידוע או עשה חשבון כמה אזרחים נדפקו? ומי החליט על זה?
— מקסימוס סגן-אלוף". ועוד הכרזות מהכרזות שונות על
פגמים ברמת התכנון במודיעין, בצורת תפקוד המודיעין.

הכרזה אחרת — אלוף מהולל גם הוא, ינוש, אביגדור
כ"גל, שתוקף את דרך הפעולה של הכנת תוכניות של צה"ל,
דרך ביצוען של תוכניות צה"ל, עיכובים בהפעלת תוכנית כזאת
או תוכנית כזאת. לאחר שדבריו מתפרסמים גם בריאיון בעיתון
וגם בטלוויזיה, למחרת היום, מצטט סופר "הארץ" לעניינים
צבאיים קצינים בכירים בצה"ל, והוא אינו מצוין את השמות
אלא את התפקידים שלהם, שהביעו תמיכה בדברים שאמר
אלוף המילואים אביגדור כ"גל בטלוויזיה.

יש גם כמה הצהרות של האלוף שגיא, שחומרתן פחותה,
אבל אף היא ראויה לציון, בגללר כמה התבטאויות לגבי
הפלגנות וכמה התבטאויות לגבי התנגדותו להפצצת הכור
בעירק.

אדוני שר הביטחון, ההצהרות הללו צריכות להיבדק
משלושה היבטים: א. האם יש בהן סיכון ביטחוני על-ידי גילוי
סודות? ב. האם יש בהן פגיעה כמורל של צה"ל? ג. האם יש
בהן הבעת דעה פוליטית?

אתחיל דווקא בנקודה השלישית: הבעת דעה פוליטית —
מותרת. זוהי ארץ חופשית, דמוקרטית, וברגע שפשט איש צבא
את מדיו וזכותו להביע דעות פוליטיות. זה מקובל על כולנו.
אולם, הצהרות שיש בהן סיכון ביטחוני, על-ידי גילוי סודות,
הן חמורות ביותר. אני מדבר על אנשים שיש להם זכות גדולה
בצה"ל ובמדינת ישראל.

ידעיות על המודיעין, על ארגון הכוחות, על תכנון, על
מהלכים, על טעויות מבצעיות — מסכנות את ביטחון המדינה.
יש לשם להן קץ באופן חריג-משמעי.

היו"ר מ' שחל:
חברי הכנסת, אנחנו עוברים לסעיף הבא בסדר-היום:
הצעה לסדר-היום "להגביל התבטאויות של קצינים בכירים
בנושאים חסויים" מאת חבר הכנסת מיכאל בריזהר.

מיכאל בריזהר (המערך):
אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, כאחרונה שוטף את
המדינה גל של הכרזות והצהרות פומביות של קצינים בכירים
במילואים ובסדיר. זוהי אופנה חדשה שפשטה והגיעה אלינו.
אני רואה באופנה הזאת סכנה חמורה למצבנו.

קשה להאמין לאותן הצהרות המושמעות לאחרונה על-ידי
אלופים ותת-אלופים שהשתחררו באחרונה מצה"ל. יש בהן
דברים, שלדעתי הם חורגים מכל קנה-מידה ומכל אמת-מידה.

אני מרשה לעצמי לצטט בפניכם כמה הכרזות. תת-אלוף
תמרי, שהשתחרר לפני זמן לא רב מצה"ל, אומר: "בצה"ל —
כחלק מהחברה הישראלית — עניין ההשמצות והרכילות
מאחורי הגב הינו בקו עלייה מתמיד. אולי אפילו מהיר למדי
— — — הרבה קצינים בצה"ל דפקו זה את זה מאחורי הגב".
"הנורמות בצה"ל מחייבות, שקצין המגיע לרמה בכירה מאוד,
מן הראוי שיעמוד כמכחנים, ומבחינים אצלנו הס' התמצאות
והתנסות במלחמה. מי שזה פסח עליו — אינו עומד
בקריטריונים — — — יש כאלה שאינם עוברים את המסלול
הזה ואינם עומדים בשום נורמה". זה נאמר לגבי קצינים
בכירים בצה"ל.

אבל יותר מזה, כאשר מדבר תת-אלוף תמרי על מלחמת
לבנון, הוא אומר: "לא השגנו במלחמה את כל היעדים
הצבאיים שנקבעו — — — בכוחות היבשה התגלו חוליות
חלשות בתחתית התכנון, בניין הכוח הצבאי והשליטה בעוצבות
גדולות כשטח קשה לתנועה. לא היו לאוגרות הלוטמות
המודיעין האלמנטרי הדרוש להפעלה היוזמה של כוחות
לאורך נתיבי ההתקדמות". בריאיונות אחרים: "הבעיה היתה
נעוצה ביחידות השדה, בארגון אמצעי המודיעין העומדים
לרשותן — — — מספר קרבות ההיתקלות — בניגוד

מיכאל בריזור (המערך):

יכול להיות. אבל חלק מהם היו נכונים, והם הודלפו אך ורק על-ידי אותם אנשים שעסקו בהם.

אני רוצה לומר, שבעבר היה נהוג, שרק קציני-חיל ראשיים נהגו כיום החיל לדבר על חילם. היום אנחנו נמצאים במצב של אופנה, כפי שאמרתי, שכל אלוף, ברגע מסוים — כנס כלשהו או כשהוא עובר מחפקיד לתפקיד או ממקום למקום — מייד הוא מעניק ריאיונות שהם ריאיונות משמעותיים מאוד, ולא תמיד בתחום שבו הוא עוסק.

אני חושב שהתופעה הזאת, שהיא תופעה חדשה, החלה בתקופת הרמטכ"ל האחרון, רפאל איתן. אז היתה ההירדררות החמורה הזאת, לצערי הרב, רפאל איתן, לוחם מעולה ומפקד מעולה, היה גם הרמטכ"ל הפוליטי והדרבן ביותר בצה"ל. ניסו להגן על התבטאויותיו בזמן שהוא היה רמטכ"ל. צחק הגורל היה, שכאשר הוא התבטא בפעם הראשונה על משמעות יהודה ושומרון מבחינה פוליטית, לא מבחינה צבאית, נמצא מי שהגן עליו, שר הביטחון דאז עזר ויצמן. וזה אחת מן ההפתעות שמכין לנו מדי פעם הליכוד, כשהשרים שלו עוברים מעמדה לעמדה או מתפקיד לתפקיד. אבל אז חיוך עזר ויצמן את הכרויותיו של רפול כתירוצים ביטחוניים, כאילו הוא מדבר על נושאי ביטחון. וגם אחר-כך, בכל פעם שאנחנו קמנו וביקרנו את התבטאויותיו הפוליטיות המוצהרות של הרמטכ"ל איתן, אמרו לנו שזה עניין ביטחוני. צעדיו ומעשיו האחרונים מוכיחים, שמלכתחילה, כפי שאמרנו, זו היתה פוליטיקה, וזה פוליטיקה וזו תהיה פוליטיקה. והיום האיש באמת בדרגו לפוליטיקה על אותן דעות שהשמע כשהיה במדים בצה"ל. וחבל, כי הוא קצין טוב, מפקד טוב ולוחם מעולה.

האלוף במילואים מאיר עמית, אם אינני טועה, אמר פעם, כי אותם שני מילימטרים של חאקי, כלומר המדים, הם חוקים מכל השריונים שבעולם. הוא אמר את זה לחבריו בצבא, וזאת אמת. קציני צה"ל כשהם בצבא הם מוגנים על-ידי דובר צה"ל, על-ידי הצנזורה ועל-ידי ההילה המוצדקת שיש להם כלוחמים וכמגינים על ביטחונם. אולם לאותם קציני צה"ל יש לומר: אל תנצלו לדעת את אותם שני מילימטרים. ולקצינים המשתחררים יש לומר: כאשר אתם פושטים את אותם מדים, אין אתם פושטים מכס את האחריות הביטחונית והלאומית שאתם נושאים אתכם; ואל תנצלו אותה לדעת, אל תפתחו את פיהם לגבי נושאים חסויים ולגבי נושאים שיכולים לפגוע במורל ובתחושת הציבור שאפשר לסמוך על צה"ל.

לא יהיה זה מוגזם לומר, שמעולם לא היה הפסוק "חיים ומוות ביד הלשון" כה מוצדק כמקרה הזה.

היו"ר מ' כהן-אבידב:
תודה לחבר הכנסת מיכאל בריזור. אתה מציע לקיים דיון במליאה?

מיכאל בריזור (המערך):

בשביל מה באתי?

היו"ר מ' כהן-אבידב:

סלח לי, בדרך כלל נהוג לומר אם מבקשים לקיים דיון במליאה. שמעתי אותך בניהוטא עד הסוף, אבל זה הנהג. מותר לי לבקש ממך לומר. אם אני מבקש לנהוג כהחלט למרוצדורה, לתקנות, אינך צריך להיפגע מזה. הערתי לך הערה, חבר הכנסת בריזור; גם לשרים אני מוכיח לציון לאיוו ועדה הם מבקשים להעביר. זה תפקיד, כשביל זה אני יושב כאן.

מיכאל בריזור (המערך):

אני מבקש לקיים דיון במליאה.

יש צנוורה, יש סעיף 117 בחוק הקובע, שאסור לאדם שקיבל ידיעות בחוק תפקידו למסור אותן גם כשכבר חדל להיות עובד ציבור — במקרה הזה איש צבא. יש למצוא את הדרך להפסיק את השיטפון הזה.

כן הדבר לגבי דברים הפוגעים במורל ובמוטיבציה של צה"ל. יש ערעור חמור במוטיבציה, כשהחיל בשדה — חייל סדיר או חייל במילואים — שומע פתאום דיבורים על קצינים שהיו מפקדיו, או דיבורים מפי קצינים שהיו מפקדיו, המטילים ספק בפעולות שהם בעצמם ביצעו, לא ספק פוליטי אלא ספק לגבי הדרך הביצוע. הוא שואל את עצמו מדוע הוא נלחם, אם המהלך היה מוטעה, אם לא היה מידע מודיעיני נכון, אם הארגון היה לקוי, אם הרכיבים לא הופעלה — וזאת אומר הקצין הנערץ עליו, שעד אתמול פיקד עליו בשדה הקרב.

או, למשל, ההשמצות על קצינים שדופקים זה את זה במטכ"ל. יאמרו לי, שאנשי צבא שפשטו את מדיהם הם אזרחים לכל דבר. לא, הם אינם אזרחים לכל דבר גם בחוק סמכותם כמפקדים לשעבר וגם בחוק הידיעות הנמצאות בשרותם. יש תגובות ציבוריות נדירות כן. אני שמעתי דברים ביקורתיים מפי הרוטב"ל, מפי שר הביטחון, מפי הרמטכ"ל לשעבר חבר הכנסת בר-לב, שאמר זאת בריאיון פומבי.

יש אמצעי חוקי למנוע זאת, אדוני שר הביטחון. עם זאת, אינני מציע להשתמש בו כעת. אני מציע להזהיר אותם קצינים ולהשתמש באותו סעיף בחוק רק אם הזהרת הקצינים הללו לא תועיל. בסעיף קבוע עונש עד שלוש שנות מאסר לגבי מי שמוסר ידיעות שהוא קיבל בחוק תפקידו. אינני מציע להפעיל אותו, אבל אני מציע להתרות באותם קצינים ולקבוע נהלים ופקודות קבע מה מותר ומה אסור לקצין המשתחרר מצה"ל לומר כשהוא במילואים.

היכן הצנוורה, אדוני שר הביטחון? אני קורא על מתדלים מודיעינים, ארגונים ותכנוניים, והצנוורה נותנת לכל זה לעבור בלי להתערב כלל. בלא ספק, יש צנוורה כל הסמכות וכל הבסיס המשפטי וכל ההצדקה הביטחונית כדי לפסול הודעות שכאלה.

למרבה הצער, תופעה דומה פשטה גם בקרב אנשי צבא-הקבע, שהם עדיין בשירות סדיר. ויש לכך די הרבה דוגמאות. מונח לפני עיתון ובו ריאיון עם האלוף אמיר דרורי. הוא מותח בו ביקורת חריפה על מפקדת חילות השדה. לרבים מאתנו יש ביקורת על הנושא הזה. האם אלוף סדיר בצה"ל צריך להוציא את הוויכוח הזה לעיתונות? האם מקימים מפקדת חילות שדה או לא מקימים מפקדת חילות שדה, ומה הם השיקולים? האם זה עניין דיוני פומבי-ציבורי בין גנרלים? שמעתי את האלוף אורי אור בריאיון בדרו, שבו הוא מדבר על בעיותינו בלבנון. קצינים בכירים אחרים השמיעו ביקורת כזאת או כזאת על מהלכים אופרטיביים במלחמה, לא על המלחמה כשאלה פוליטית — עליה, כמובן, יש לי דעה שונה. אני מוכרח גם לומר, שבשבת האחרונה הודלפו פרטים ממסקנות ועדת החקירה בעניין אסון צור עוד לפני שהמסקנות האלה הגיעו לישיבת הממשלה. לאמצעי התקשורת הודלפו פרטים על-ידי קצינים בכירים בצה"ל, וכל עם ישראל ידע מה נאמר פחות או יותר, או יותר נכון, מה פחות או יותר לא נאמר בדוח, על סמך מה שמצאו לנכון אותם קצינים להדליף.

שר הביטחון מ' ארנס:

רוב הפרטים האלה היו פרטים לא נכונים.

ואלה הצערים שנקטו: א. כל קצין הפורש מצה"ל חותם על מסמך אשר כולל את הוראות החוק בדבר איסור גילוי של מידע צבאי; ב. הפרקליט הצבאי הראשי הופיע ב"גלי צה"ל" והסביר את האיסורים החלים על-פי החוק בעניין זה; ג. דובר צה"ל נתן פרסום בעיתונות לאיסורים הקבועים בחוק.

לאחר פעולות הסברה ואזהרה אלה, הרי כל מקרה בעתיד שבו יתעורר חשד לעבירה על החוק, שעניינה גילוי מידע, ייבחן על-ידי המערכת המשפטית הצבאית וימוצה הדין.

אני מציע להעביר את הנושא לדיון בוועדת החוץ והביטחון של הכנסת.

היו"ר מ' כהן-אבידב:

אני שואל את המציע, חבר הכנסת מיכאל בריזה: האם אתה מסכים להעביר את הנושא לוועדת החוץ והביטחון?

מיכאל בריזה (המערך):
כן.

היו"ר מ' כהן-אבידב:

אם כן, לפנינו הצעה אחת — להעביר את הנושא לדיון בוועדת החוץ והביטחון. אני מעמיד אותה להצבעה.

ה הצ ב ע

ההצעה להעביר את הנושא לדיון בוועדת החוץ והביטחון נתקבלה.

היו"ר מ' כהן-אבידב:

חברי הכנסת, חם סדר-היום. הישיבה הכאה תחלית, אם ירצה ה', מחר, יום רביעי, בשעה 11:00. הישיבה נעולה.

היו"ר מ' כהן-אבידב:

אני מבקש משר הביטחון להשיב על ההצעה לסדר-היום.

שר הביטחון מ' ארנס:

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, אני רואה בחומרה את ההתבטאויות הפומביות של קציני צה"ל ככירים מייד לאחר פרישתם מצה"ל.

גילוי מידע צבאי, בניגוד לחוק העונשין, התשל"ז — 1977, ובניגוד לחוק השיפוט הצבאי, התשמ"ו — 1955, הוא בבחינת עבירה חמורה. אנו מחויבים להתייחס בחומרה לעבירה על-פי חוקים אלה, שכן מדובר במידע אשר גילוי עולל לפגוע בביטחון המדינה. אין להקל ראש בעבירה זו גם כאשר מדובר במידע אשר לכאורה גילוי לא יפגע בביטחון המדינה. כתחום זה קיים החשש, שידעיה תמימה תצטרף לידעיה אחרת, ובסופו של דבר תחשוף מידע שיש בו כדי לסכן את ביטחון ישראל, שכידוע עדיין לא השיגה שלום בכל גבולותיה.

החוק אומנם מתיר לקציני מילואים שאינם בשירות מילואים פעיל להתבטא בהופעה פומבית בנושאים מדיניים, אולם אוסר עליהם תכלית האיסור להתבטא בנושאים הנוגעים ישירות לצבא. אך הן קציני שירות סדיר והן קציני מילואים חייבים יותר מכל אדם אחר במדינה להקפיד על עצמם בעניין זה, הן בגלל חשיבות המידע שמצוי בידיהם והן משום שעליהם לשמש דוגמה לפקודיהם.

בעקבות כמה מקרים שאירעו לאחרונה, שבהם התראינו קצינים בכלי התקשורת ואמרו דברים שהיה בהם, לכאורה, עבירה על החוק, החלטנו לנקוט שורה של פעולות, שתכליתן להגביר את המודעות להוראות החוק ויש בהן כדי לשמש אזהרה כלפי הישנות תופעות כאלה בעתיד.

הישיבה ננעלה בשעה 20:39.